KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Pedagogikos katedra

TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ, OPTIMIZUOJANT ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ ADAPTACIJĄ, IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE

Šeimos edukologija ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos baigiamasis darbas

Darbo autorius HMIŠE18 mg. Sandra Bučkutė

Darbo vadovas doc. dr. Sada Ramanauskienė

Klaipėda, 2020

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

.....Sandra Bučkutė.....
(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

„Tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje“
(baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas magistro baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....Sandra Bučkutė.....
(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....Sandra Bučkutė.....
(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti .....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

....
(data) (baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje .....
(data)

.....
(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti .....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

....
(data) (katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu .....

.....
(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

....
(data) (katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Bučkutė S. Tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovė: doc. dr. S. Ramanauskienė. Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2020. - 84 p.

Raktiniai žodžiai: *tėvų į(si)traukimas, ankstyvojo amžiaus vaikas, adaptacija, ikimokyklinio ugdymo įstaiga.*

Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, jo ugdymo procese tampa reikšmingos dvi institucijos – šeima ir pedagogai. Ankstyvojo amžiaus vaikai reikalauja išskirtinio dėmesio, todėl adaptacijos procese svarbus abipusis tėvų ir pedagogų bendravimas, tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymą, nuolatinis noras padėti vaikui greičiau adaptuotis naujoje aplinkoje.

Darbo tikslas - atskleisti tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje teorinius aspektus.
2. Ištirti vaikų tėvų ir pedagogų požiūrį į tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Darbą sudaro du skyriai:

Pirmajame aptariamas tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje teoriniai aspektai: tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą samprata, tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą būdus, ikimokyklinio ugdymo įstaigų patirtis Lietuvoje ir užsienio šalyse, vaikų adaptacijos samprata, bei vaikų adaptacijos optimizavimo galimybes ikimokyklinio ugdymo įtaigoje.

Antroje dalyje pristatomas empirinis tyrimas - tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Atliktas kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa) ir kokybinis (atviri klausimai, interviu).

Apibendrinant abu tyrimus pažymėtina, kad svarbiausią vaidmenį vaiko ugdymui turi šeima, tačiau, ne visi tėvai atlieką šią pareigą, todėl didelę pagalbą suteikia ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Vaiko adaptacijos palengvinimas priklauso nuo respondentų iniciatyvos rodymo siekiant bendrauti ir bendradarbiauti, kad vaikas geriau adaptuotųsi. Siekiant lengvesnės adaptacijos, pedagogai savo darbe naudoja informavimo būdus, kurie palengvintų bendravimą su tėvais ir vaikų ugdymą. Respondentai išskiria, kad individualūs pokalbiai, susirašinėjimai palaiko tarpusavio ryšį dalinantis

informacija apie vaiko ugdymą, adaptaciją, tuo pačiu įtraukiant tėvus dalyvauti ugdymo veikloje. Pasak tėvų, jų vaikams didžiausią problemą adaptacijos periodu sukelia pasikeitusi dienotvarkė, pasilikimas ugdymo įstaigoje pilną dieną. Norint išspręsti sunkumus, būtina diskutuoti, aptarti iš naujo adaptacijos žingsnius, ieškoti tinkamų būdų vaikams, kad jų adaptacija greičiau baigtųsi, kurti gerus, pasitikėjimu grįstus santykius, kurie paskatintų optimizuoti ugdymo procesą.

SUMMARY

Bučkutė S. Parental Involvement in the Educational Process for Optimization of Toddler Adaptation at Preschool Education Institutions. Master Thesis. Program of Study in Family Education and Protection of the Rights of the Child. Academic Advisor: doc. dr. S. Ramanauskienė. Klaipėda University: Klaipėda, 2020. - 84 pages.

Key words: *parental involvement, toddler, adaptation, preschool education institution.*

As children start attending a preschool education institution, family and teachers become two significant elements of the educational process. Toddlers require exceptional attention, which means that their adaptation heavily depends on communication between parents and teachers, parental involvement in the educational process and constant desire to help the child adapt to the new environment faster.

The goal of the study is to reveal parental involvement in the educational process for the purpose of optimizing toddler adaptation at preschool education institutions.

The tasks:

1. To analyze the theoretical aspects of the parental involvement in the educational process for the purpose of optimizing toddler adaptation at preschool education institutions.
2. To analyze the attitude of parents and teachers towards parental involvement in the educational process for the purpose of optimizing toddler adaptation at preschool education institutions.

The paper consists of two parts.

The first part discusses the theoretical aspects of parental involvement in the educational process for the purpose of optimizing toddler adaptation at preschool education institutions, i.e. the concept and methods of parental involvement, the experience of preschool education institutions in Lithuania and abroad, the concept of child adaptation and the possibilities of optimizing child adaptation at preschool education institutions.

The second part presents the empirical research of the parental involvement in the educational process for the purpose of optimizing toddler adaptation at preschool education institutions. The quantitative (questionnaire-based survey) and qualitative (open-ended questions and interview) researches are carried out.

To summarize both researches, the family plays the most important role in child's education. Yet, not all of the parents tend to fulfill their obligations and this is why preschool education institutions provide great assistance. Assisting a child depends on the initiative of the respondents to communicate and cooperate to ensure easier adaptation. Teachers ensure easier adaptation by employing various informational means geared at facilitating communication with parents and education of children. The respondents note that personal conversations and keeping in touch help to maintain the

connection and share information about the child's education and adaptation, thus also involving the parents in the entire educational process. According to the parents, the biggest problems their children face during the adaptation period are the changes in the daily schedule and staying at preschool education institution for the entire day. Resolution of these difficulties lies in discussions and analysis of the adaptation stages, looking for faster adaptation methods which are suitable for children and developing good and trust-based relationships that would encourage optimization of the educational process.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Veiksniai, optimizuojantys adaptacijos procesą.....39
2 pav. Vaikų amžius mėnesiais, pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą.....52

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą tipai.....17
2 lentelė. Koreliacijos koeficiento interpretavimas.....50
3 lentelė. Tėvų ir jų vaikų adaptacijos sunkumai pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą.....52
4 lentelė. Svarbiausi veiksniai sprendžiant vaiko sunkumus ikimokyklinio ugdymo įstaigos klausimu 53
5 lentelė. Pasitenkinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklomis.....54
6 lentelė. Tėvų įsitraukimą į ugdymo procesą adaptacijos metu lengvinantys būdai skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse.....55
7 lentelė. Kriterijai, lengvinantys vaikų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje……...56
8 lentelė. Tėvų ir pedagogų vaidmuo padedant vaiko adaptacijai.....57
9 lentelė. Tėvų patirtis pradedant leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą.....58
10 lentelė. Pedagogų nuomonė apie vaikų adaptacijos laikotarpio sunkumą pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą.....61
11 lentelė. Pedagogų nuomonė svarbiausi veiksniai sprendžiant vaiko sunkumus ikimokyklinio ugdymo įstaigos klausimu.....62
12 lentelė. Tėveliams taikomi informavimo būdai.....63
13 lentelė. Pedagogų informavimo būdų efektyvumas……...……...64
14 lentelė. Pedagogų ir tėvų vaidmuo padedant vaiko adaptacijai.....65
15 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų savybės……...66
16 lentelė. Vaikų adaptaciją lengvinantys būdai.....67
17 lentelė. Pedagogų patirtis siekiant pagerinti vaiko adaptacijos procesą.....68
18 lentelė. Pedagogų sėkmės ir sunkumai adaptuojant vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.....70

TURINYS

SANTRAUKA ... 3

SUMMARY ... 5

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS ... 7

LENTELIŲ SĄRAŠAS ... 8

ĮVADAS ... 10

I. TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ, OPTIMIZUOJANT ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ ADAPTACIJĄ, IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE TEORINIAI ASPEKTAI ... 14

1.1. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje samprata ... 14

1.1.1. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje būdai ... 20

1.1.2. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą praktika ir patirtis Lietuvoje bei užsienio šalyse ... 27

1.2. Vaiko adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje samprata ... 33

1.3. Vaikų adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje optimizavimo galimybės ... 38

II. TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ, OPTIMIZUOJANT ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ ADAPTACIJĄ, IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE EMPIRINIS TYRIMAS ... 47

2.1. Tyrimo metodika ir eiga ... 47

2.2. Tyrimo etika ... 51

2.3. Tyrimo rezultatų analizė ... 51

2.3.1. Tėvų požiūris į jų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ... 51

2.3.2. Pedagogų nuomonės į tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ... 61

DISKUSIJA ... 73

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS ... 75

LITERATŪRA ... 77

PRIEDAI

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šeima duoda vaikui tai, ko negali duoti jokia kita visuomeninė organizacija - šiltus emocinius santykius ir saugumo jausmą. Iš tėvų vaikas mokosi santykių su visuomene, priima papročius, dorovines vertybes, tautinius įsitikinimus (S. Grigūnienė, 2016). Šeima yra pirmoji socialinė grupė, su kuria vaikas labai glaudžiai susijęs, o tėvai yra pirmieji vaiko ugdytojai, atsakantys už vaiko augimą, auklėjimą, bei lavinimą. Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, jo ugdymo procese tampa reikšmingos, nuolatos sąveikaujančios ir viena kitą įvairiapusiškai papildančios dvi institucijos – šeima ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Ikimokyklinio amžiaus laikotarpis, apibūdinamas kaip laikotarpis, kuomet žmogaus asmenybės plėtra yra pati greičiausia iš visų amžiaus periodų ir tampa atvira įvairių rūšių ir formų mokymuisi, todėl labai svarbu, kad vaikas plėtotų socialinį prisitaikymą ir įgytų socialinę adaptaciją (Y. Gunindi, 2013). Yra nustatyta, kad vaiko adaptacija ugdymosi procese sėkmingiausia, kuomet tėvai žino, kaip vaikui einasi ugdymo procesas, o mokytojai panaudodami savo kompetenciją priima tėvų teikiamą paramą ugdymosi procesui (D. David & P. Driscoll, 2009), taigi reikalinga kelti klausimą apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo būdus ir priemones bei jų efektyvumą gerinant vaiko adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Atlikti tyrimai liudija, kad vaikai, kurie ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dalyvavo geresnio prisitaikymo programose, pagerinančiose adaptacijos procesą, lengviau įsiliedavo į ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinką. ~~Ð~~idelis vaidmuo tenka tėvams, nes vaikai remiasi jų suteiktu supratimu ir palaikymu (B. K., Hamre & R. C. Pianta, 2013).

Lietuvoje tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą svarba akcentuojama Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose: *Valstybinėje švietimo strategijoje* (2013–2022 m.), *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme* (2011 m.). Valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatuose pabrėžiama, kad menkai bendradarbiaujama į ugdymo bendruomenes įtraukiant vaikus, tėvus, socialinius partnerius, nepasikliaujama iš visuomenės kylančiu užsakymu, daugiau orientuojamasi į aukštesnės vadovybės pavedimus (16.1. dalis). Pagrindinis tikslas, kurio siekiama įtraukiant tėvus į vaikų adaptaciją – teigiamas poveikis lengvesnės adaptacijos rezultatams.

Temos ištirtumas. Tėvų į(si)traukimas ir bendradarbiavimas su pedagogais yra viena iš ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos įsivertinimo ir vertinimo sričių, užtikrinančių ir palaikančių ikimokyklinio ugdymo kokybę (A. Valantinas, 2012). Tėvų, kaip socialinių partnerių ir bendruomenės narių, vaidmenis ir jų raišką ikimokyklinio ugdymo įstaigoje tyrinėjo G. Stonkuvienė, G. Ilginienė, V. Lukavičienė (2015). Šeimos įtaką vaiko asmenybės vystymuisi nagrinėjo užsienio ir Lietuvos tyrėjai S. Kundrotienė 2005; R. Kovienė 2017; R. Siegler, J. DeLoache, N. Eisenberg 2011; S. Burvytė 2013 ir kt. Taip pat S. Burvytė (2013), dar gilinosi ir į šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimą, skatinant tiek pedagogų, tiek tėvelių pozityviosios tėvystės idėjas. C. R. Keyes (2002) išsamiai apibūdino tėvų ir pedagogų partnerystę. R**.** Auskelis (2012) samprotavo

apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo problemas, D. Gerulaitis (2007) pateikė patarimus, kaip tėvams geriau į(si)traukti į vaikų ugdymo proceso plėtotę.

A. Kazlauskienė, A. Valančienė ir A. Krasauskaitė (2012), I. Leliūgienė ir A. Kaušylienė (2012), analizavo, jog tėvai linkę perduoti atsakomybę už vaiko mokymąsi, saugaus švietimo kūrimą ugdymo įstaigai. Neatsitiktinai, dauguma mokslinių tyrimų (M. Bednarska, A. Bajoriūnas, 2014) daugiausia dėmesio skiria tėvų įtraukimui į vaiko vystymąsi bendradarbiaujant su švietimo įstaiga, tačiau trūksta tyrimų, pabrėžiančių tėvų į(si)traukimą į vaiko raidos procesus namuose.

Tėvų ir ugdymo institucijos bendradarbiavimo, į(si)traukimą į vaikų ugdymą naudą plačiai nagrinėjo Lietuvos ir užsienio tyrėjai: R. Kontautienė, 2006; J. L. Epstein, 2007; E. M. Pomerantz, E. M. Moorman, 2007; M. R. Warren, S. Hong, C. L. Rubin, P. Sychitkokhong, 2010; A. Valantinas, G. Čiuladienė, 2012; T. Ch. Iruonagbe, I. A. Chiazor, A. Foluke, 2013; ir kt. Minėti mokslininkai padarė išvadą, kad tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą teigiamai veikia ne tik vaikų mokymosi pasiekimus, psichinę sveikatą, socialinius santykius su aplinkiniais, bet ir jų ateities perspektyvą - užtikrina gerus mokymosi įgūdžius, mokymosi kompetencijas įvairiose srityse bei sėkmingą visuomenės funkcionavimą.

Adaptacijos procesą lemia daugelis veiksnių, tačiau mokslininkų ir pedagogų praktikų teigimu būtent nuo santykių šeimoje pobūdžio, auklėjimo stiliaus bei kitų asmenybės formavimąsi lemiančių veiksnių priklauso vaikų sugebėjimas įveikti sunkumus adaptuojantis naujoje ugdymo įstaigos aplinkoje. Vadinasi šeima yra svarbiausias veiksnys vaiko raidai, jo socialiniam elgesiui bei požiūriui (K. Kubilienė, 2012). A. Kuliešienė (2013), analizavo vaikų iš socialiai remtinų šeimų ankstyvąją adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigose. K. Gailienė (2015), domėjosi mokinių tarpasmeniniais santykiais adaptuojantis naujoje klasėje. A. Boler (2012) manymu, adaptavimuisi vaikų darželyje tenka lemiamas vaidmuo. H. M. Pieper, J.W. Pieper (2013) pažymi, kad ne taip svarbu, kada vaikas pradės lankyti darželį, daug svarbiau yra tai, kaip jis jame jausis. Temos svarbą rodo tai, kad nepakankamai nagrinėta vaikų adaptacija ikimokyklinio ugdymo grupėje tematika. Todėl tuo yra grindžiama magistrinio darbo naujumas ir praktinė reikšmė.

Mokslinė problema - kokios yra tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą galimybės, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

Darbo objektas - tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Darbo tikslas - atskleisti tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje teorinius aspektus.

2. Ištirti vaikų tėvų ir pedagogų požiūrį į tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Empiriniai: anketinė apklausa (raštu); kiekybinė (statistinės procedūros SPSS programos 17.0 versija) ir kokybinė duomenų analizė, turinio analizė, lyginamoji analizė, apibendrinimas.

Teorinės nuostatos:

Humanistinė ugdymo teorija (A. Maslow, 2006, K. Rogers, 1983), kurios skiriamasis bruožas – atsakomybės iškėlimas į vertybių hierarchijos viršūnę. Žmogus yra laisvas, bet laisvas ne nuo ko nors, o kam nors, laisvas ne nuo bet kokių apribojimų, o tam, kad galėtų apsispręsti, pasirinkti. A. Maslow ir K. Rogers teigė, kad svarbiausias asmenybės bruožas – jos veržimasis į ateitį, siekis laisvai realizuoti savo galias (A. Maslow, 2006, p. 89). Šia idėja pagrįsta ugdymu, siekiama padėti ugdytiniams suvokti savo poreikius ir taip skatinti jų asmenybės tapsmą ir sklaidą (Bitinas, 2000, p. 168).

Šia teorija darbe atskleidžiamos pedagogų, tėvų ir vaikų sąveikos, sąmoningas tėvų dalyvavimas vaikų ugdymo procese, gebėjimas rasti išeitis iš konfliktinių situacijų tarp tėvų ir vaikų.

Pragmatistinio ugdymo koncepcija. Pragmatizmo filosofijos pamatus pristatė Čarlzas Sandersas Pirsas (Charles Peirce 1834-1914). Teigdamas, kad tik praktinis patyrimas daro sąvokas teisingas, Pirsas siekia atskleisti sąvokas taip, kad vėliau jas būtų galima tiksliai ir empiriškai pritaikyti. Dž. Diujis (John Dewey 1859-1952), reikalauja mokyti ne istorinės žmonijos patirties, o dabarties civilizacijos dalykų, kurie leistų ikimokyklinukui pritapti prie esamų sąlygų ir situacijų, įgyti individualią patirtį, daryti karjerą savo gyvenime. Dėl to vaikui dera išmokti savarankiškai spręsti gyvenimo keliamas problemas, o tai reikalauja ne bet kokių, o mąstymo uždavinių, sprendimo įgūdžių (Dewey, 1916; B. Bitinas, 2000, p. 154).

Remiantis šia koncepcija akcentuojama ugdytinio aktyvumas, gebėjimas spręsti realias gyvenimo problemas (praktines, asmenines, socialines), organizuojami aktyvūs mokymo metodai tarp tėvų ir pedagogų, bei tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas.

Socialinė adaptacija. 1936 metais, Kanados fiziologas H. Seljė, pirmasis pavartojo adaptacijos sąvoką. Adaptacija (nuo lot. adaptio – prisitaikymas, prisigludinimas) – organizmo sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos sąlygų. I. Kalaikovas (1984), remdamasis daugelio biologų, psichologų tyrimais ir filosofų mintimis pažymi, kad vienas iš esminių adaptacijos proceso požymių, lemiančių jo specifiką yra ugdytinių aktyvumas. Aktyviosios adaptacijos dėka, ugdytinis gali keisti aplinką, tenkindamas savo poreikius. Autoriaus nuomone, socialinė adaptacija reiškiasi kaip specifinė judėjimo forma, gebanti sukurti individualų socialinį (asmenybės) bei kolektyvinį socialinį (socialinė

aplinka, socialinė tikrovė) pokytį. Tuo iš esmės ir nusakoma socialinės adaptacijos kaip materijos judėjimo formos specifika (A. Juodraitis, 1999, p. 5).

Ši nuostata pasirinkta dėl to, kad aplinka turi didelę įtaką vaiko formavimuisi ir ugdymuisi, per kurią bus orientuojamasi kaip padėti ikimokyklinukui įveikti pasikeitusią aplinką, stresą ir sustiprinti adaptacinius sugebėjimus.

Darbo struktūra: Darbą sudaro lentelių bei paveikslų sąrašas, turinys, įvadas, problemos teorinė bei empirinė analizė, diskusija, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas (109 šaltiniai, iš jų 23 užsienio kalba), santrauka lietuvių ir anglų kalba, priedai. Darbo apimtis – 84 psl. (be priedų). Darbe pateiktos 18 lentelių, 2 paveikslai.

I. TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ, OPTIMIZUOJANT ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ ADAPTACIJĄ, IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje samprata

Šimtmečius ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio šalyse buvo paliktas šeimai. Tačiau XIX a. viduryje dėl gamybos didėjant gyventojų užimtumui iškilo visuomeninių ikimokyklinių įstaigų poreikis. Kūrėsi pirmieji vaikų darželiai Lietuvoje, ryškėjo naujos vaikų ugdymo idėjos, tačiau visada buvo pabrėžiama ir šeimos svarba (J. S. Pocienė, 2010). Taigi, nepaisant socialinių pokyčių, šeima išliko viena seniausia ir svarbiausia socialinė institucija, kuri atlieka pagrindinį vaidmenį vaiko raidoje ir integravime į visuomenę (Ch. Iruonagbe, I. A. Chiazor, A. Foluke, 2013).

Ugdymo įstaigų bendradarbiavimas su šeima ir bendruomene akcentuojamas kaip svarbus bendras įvairių šalių, taip pat ir Lietuvos, ikimokyklinio ugdymo kokybės rodiklis. Tėvų įtraukimas ir bendradarbiavimas su jais yra viena iš ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos įsivertinimo ir vertinimo sričių, užtikrinančių ir palaikančių ikimokyklinio ugdymo kokybę (Ikimokyklinio ugdymo kokybė, 2012). R. G. Myersas (2004), ugdymo programų struktūros ir procesų požiūriu tarp kitų kokybės kriterijų išskyręs ir ikimokyklinio ugdymo programos vykdytojų bei artimiausios aplinkos ryšio kokybę, nurodo, jog ją sudaro nuolatinis bendravimas su tėvais dėl vaiko pažangos bei aktyvus tėvų įtraukimas į ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą (A. Valantinas, 2011). A. Juodaitytė (2001), atkreipė dėmesį į tai, kad, siekiant vaiko gerovės ir kokybiško jo ugdymo, ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir šeima turi tapti dviem nuolat sąveikaujančiomis ir viena kitą papildančiomis socialinėmis ir edukacinėmis sistemomis (G. Stonkuvienė, G. Ilginienė, V. Lukavičienė, 2015).

Tėvai yra pirmieji vaikų ugdytojai šeimoje, kurie turi suteikti tvirtus asmenybės pagrindus ir atsakyti už vaikų gerovę, augimą, auklėjimą, bei lavinimą (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014; S. Kovienė, 2017). Tėvai yra ir turėtų būti labiausiai suinteresuota bei motyvuota asmenų grupė, kurių vaikas būtų visapusiškai ir kokybiškai ugdomas. Tačiau reikia pripažinti, kad tėvai ne visuomet pakankamai skiria dėmesio savo vaikams ir aktyviai dalyvauja jų ugdomojoje veikloje. (S. Kovienė, 2017). Sumažėjus tėvų vaidmeniui, į vaiko ugdymą įsitraukia pedagogas. Kai ugdytinis pradeda lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, palankus pedagogų, kitų specialistų sąveikavimas su vaiku lemia jo gerą savijautą bei įgyjamą patirtį (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014).

Kaip A. Valantinas (2015), teigia jog norint, kad ikimokyklinio ugdymo įstaiga būtų patraukli tėvams ir vaikams, svarbiausia reikia žinoti ir atsižvelgti į šeimos poreikius. Pedagogams bendraujant su tėvais, jie turi orientuotis į tėvų poreikius, skatinti jų įsitraukimą į vaikų ugdymą.

Skirtingi mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo aspektai tyrinėjami psichologijos, sociologijos, edukologijos kontekstuose. Komunikacijos kontekste tokių tyrimų mažiau. Vis tik esama vieno kito tyrimo, kuriame vienu ar kitu požiūriu aptariama ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo samprata. Pavyzdžiui, tyrėjos O. Monkevičienė, K. Stankevičienė, M. Jonilienė, V. Glebuvienė (2010) domėjosi, iš kokios aplinkos ikimokyklinio amžiaus vaikai gauna informaciją. Rezultatai atskleidė, kad aiškiai dominuoja informacija, gaunama iš šeimos, o ne iš pedagogų. Manytume, kad tai galėtų būti viena iš priežasčių glaudesniam ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimui ikimokykliniame amžiuje. Tyrimo autorės pastebėjo, kad nors tėvai ir suvokia save kaip bendradarbiavimo proceso subjektą, tačiau mano, jog už vaikų ugdymą yra atsakingi pedagogai.

O. Merfeldaitė (2013), apibendrindama ugdymo įstaigos ir tėvų bendradarbiavimą teigia, kad jis apima konsultavimą, alternatyvų analizę, sprendimų priėmimą bei stebėseną. Autorė išskyrė penkis bendradarbiavimo su šeima ypatumus: *priklausomybę, inovacijas, lankstumą, atsakomybę, rezultatų vertinimą*.

Mokslinėje literatūroje, kalbant apie tėvų vaidmenį vaikų ugdymo procese, dažniausiai vartojama sąvoka „įsitraukimas“ (angl. involvement). Kadangi šiame darbe nagrinėjama tėvų pagalba teikiama vaikui darželyje bei tėvų bendravimas su mokytojais, todėl vartojama „įsitraukimo“ sąvoka. Terminas „tėvų į(si)traukimas‘‘ reiškia tėvų reguliarų, dvipusį dalyvavimą ir prasmingą komunikaciją, kuri leidžia tėvams vaidinti svarbų vaidmenį jų vaikų mokymosi procesuose bei skatina tėvų dalyvavimą ugdymo įstaigos gyvenime (D. Gerulaitis, 2007). Pirmiausia reikia pabrėžti tai, kad bendradarbiavimo su ugdymo institucija kontekste, tėvai laikomi lygiaverčiais ugdymo proceso dalyviais - bendradarbiavimui būtinas lygiavertis santykis, kuris remiasi lygiavertiškumo principu (G. Proscevičienė, 2010). Į ugdymo procesą tėvai į(si)traukia įvairiapusiškai, tai gali reikštis skirtingomis formomis priklausomai nuo savo turimų etinių, religinių, kultūrinių, socialinių nuostatų, todėl įsitraukimo pobūdis, intensyvumas įvairuoja (V. Balčėtienė, 2009).

Atlikti moksliniai tyrimai apie tėvų į(si)traukimą į vaikų ugdymo procesą liudija, kad tėvų dalyvavimas vaikų ugdymosi procese yra labai svarbus – vaikai, kurių tėvai aktyviai į(si)traukę į jų ugdymosi procesą, pasiekia geresnių mokymosi rezultatų, be to, šis į(si)traukimas skatina mokinio motyvaciją ir pozityvesnį ugdymo proceso vertinimą (V. Balčėtienė, 2009). Taigi svarbus tiek tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, tiek dalyvavimas jame.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija (2012), skatina tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą. Ji pabrėžia, kad tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymo institucijoje procesą, daro

teigiamą įtaką vaikų mokymosi rezultatams bei sustiprina ateities perspektyvos jausmą. Be to, ji tikina, kad šis bendradarbiavimas stiprina netgi vaikų socialinius santykius su aplinkiniais.

Pirmiausiai, Švietimo įstatyme (2011) nurodoma, jog švietimas yra „ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, pedagogų veiklų visuma.“ Šioje nuostatoje švietimo procesas apibūdinamas ne tik mokytojų ir mokinių, švietimo įstaigų veikla, tačiau ir kaip tėvų veikla. Taigi Švietimo įstatymas laiko tėvus švietimo proceso dalyviais – jų veikos irgi laikomos švietimo proceso dalimi ir jie laikomi ugdymo įstaigos bendruomenės dalimi.

Svarbiausia ir pagrindinė ugdymo įstaigos ir tėvų bendradarbiavimo sąveika, tai tarpusavio konsultacijos vaiko ugdymo(si) klausimais. Vadinasi, bendradarbiavimas tampa vis reikšmingesnis, o šeimos ir pedagogų susitikimas, dažniausiai prasideda nuo patarimų, kurie perauga į bendravimą, šeimos į(si)traukimą (Informacinis leidinys „Švietimo naujienos‘‘ 2016).

Toliau analizuojant Švietimo įstatymo nuostatas, galime pastebėti, kad tėvai kaip švietimo proceso dalyviai minimi tik dėl pagalbos švietimo procese (pagalba ikimokyklinio amžiaus vaikų turintiems tėvams – 7 str. 4 d.; priešmokyklinio amžiaus vaikų turintiems tėvams – 8 str. 4 d.; švietimo informacinė pagalba, psichologinė pagalba, socialinė pedagoginė pagalba ir specialioji pedagoginė bei specialioji pagalba – 18-21 straipsniai) (B. Pranevičienė, V. Vasiliauskienė, 2017).

Tėvų ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimą R. Marzano, T. Watwrs, B. McNulty (2011) skirsto į tris tarpusavyje susijusias sritis:

- *bendravimą* – kaip ugdymo įstaiga užmezga gerus bendravimo ryšius, leidžiančius sklisti informacijai;
- *dalyvavimą* – kaip tėvai įtraukiami į kasdienį ugdymo įstaigos gyvenimą;
- *valdymą* – kaip ugdymo įstaiga sukuria veiklos formas, leidžiančias tėvams ir bendruomenei įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą, susijusį su ugdymo įstaigos politikos formavimu.

Tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą galimas tiek per namuose vykstančias veiklas, tiek per dalyvavimą ugdymo įstaigos veiklose. Matydamas tėvų ir ugdymo įstaigos sąsajas, vaikas supras, kad ugdymas(is) yra integrali jo gyvenimo dalis, kad namai ir ugdymo įstaiga papildo vienas kitą ir nėra atskiri segmentai (Tėvų į(si)traukimas į mokinių ugdymą, 2012).

Kiti autoriai tėvų į(si)traukimą, apibrėžia kaip tėvų dalyvavimo ugdymo institucijos veikloje politikos nustatymas, tėvų konsultavimas, tėvų savanorystė ugdymo įstaigoje, tėvų požiūris į ugdymo įstaigą, pagalba pedagogams, ugdymo tęstinumas namuose ir pan. (Ch. Dior, 2012; J. L. Epstein, 2008).

Remiantis R. Kontautiene (2006) (cit. V. Juškienė, V. Stasiulienė, 2019), autorė išsamiai išanalizavo ir aprašė bendradarbiavimo sistemą ir jos valdymą ugdymo įstaigoje. Ji teigia, jog svarbiausia, kad pedagoginis bendradarbiavimas apimtų visus ugdymo proceso dalyvius, netgi tuos,

kurie tiesioginėje sąveikoje nedalyvauja, bet yra reikšmingi ugdymo proceso dalyviai, palaikantys pačią bendradarbiavimo sąveiką. Tokia daugiasluoksnė sąveika padeda geriau suprasti, jog sėkmingą sąveikos valdymą nulemia ne tiek patys sąveikos dalyviai (mokytojai, mokiniai, tėvai, administracija), kiek jų bendros veiklos, edukacinės veiklos ir socialinė aplinka, kurioje veikiama.

Pasak K. Topping ir S. Wolfendale (2017), tėvų į(si)traukimas, vaikų socialiniai įgūdžiai bei elgesio problemos tarpusavyje yra glaudžiai susiję. Didėjantis tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą sąlygoja socialinių įgūdžių augimą bei elgesio problemų mažėjimą. Tai atspindi tiek tėvų pastangos skatinti savo vaikų socialinį - emocinį, pažintinį ir fizinį vystymąsi, tiek ikimokyklinių įstaigų inicijuotos pastangos puoselėti partnerystę, siekiant palaikyti šeimos ir vaikų gerovę.

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (NMVA) 2013 metų duomenimis, kiekybinė ir kokybinė analizė ne tik pagrindžia tėvų įtraukos svarbą (tėvų dalyvavimas vaiko ugdyme turi teigiamos įtakos tiek vaiko pažangai ir jo mokymosi pasiekimams, tiek mokyklos veiklos veiksmingumui), bet ir atskleidžia, kad tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas neretai esąs formalus, vienakryptis, skurdus savo raiška ir funkcijomis. Remiantis šios duomenų bazės analize konstatuojama, kad Lietuvos mokyklose dominuoja darbo su tėvais metodai ir formos, kuriuos mokslininkai vertina tik kaip kvietimą tėvams įsitraukti į savo vaikų ugdymą. Ar tėvai aktyviai įsitrauks į savo vaikų mokyklos gyvenimą, vaikų ugdymo procesą, priklauso ir priklausys nuo to, kaip bus stengiamasi įveikti įvairius kliuvinius tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo procese. (A. Valantinas, G. Čiuladienė, 2012).

Empirinio ir teorinio tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą tyrinėjimų rezultatas yra J. L. Epstein (2007) pateikta ir šiuo metu labiausiai pripažįstama tėvų į(si)traukimo į savo vaikų ugdymą mokykloje tipologija (žr. 1 lentelę). J. L. Epstein (2007) teoriniai darbai buvo daugybės jau atliktų tyrimo rezultatų analizės išdava ir postūmis dabar atliekamiems tyrimams, nagrinėjantiems, kokį poveikį vaikų mokymosi pasiekimams turi tėvų į(si)traukimas į savo vaikų ugdymo procesą. (A. Valantinas, G. Čiuladienė, 2012).

1 lentelė

Tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą tipai

Įtraukimo tipai	Apraiškos
I Mokyklos pagalba tėvams tobulinant vaikų ugdymo įgūdžius	Padeda tėvams pažinti vaikų raidos ypatumus, tobulina tėvystės įgūdžius, informuoja, kaip reikia sudaryti mokymosi sąlygas namuose
	Padėdami tėvams pedagogai geriau pažįsta šeimos kultūrą ir vaikų auginimo tikslus. Mokykla gali tikslingiau organizuoti seminarus įvairiomis aktualiomis temomis tėvams
II Mokyklos ir tėvų bendravimas	Abipusis bendravimas suteikia tėvams informacijos apie vaikų pažangą ir įtraukia tėvus į mokinių mokymo ir mokymosi procesus. Tai tėvų, mokinių, mokytojų susirinkimai, mokyklos

	direktoriaus organizuojami pusryčiai tėvams, kurių metu aptariamos įvairios aktualios temos ir pan.
III Tėvų savanoriška veikla mokykloje	Mokyklos veikla, kuri skatina tėvų savanorišką pagalbą mokiniams mokykloje, tėvų mokymas, kaip tą veiklą atlikti: tėvų pokalbiai mokiniams apie profesijos rinkimąsi, mokymas vadovauti, būti mokinių kuratoriais ir kt.
IV Tėvų įtraukimas į pagalbą savo vaikams namuose	Mokyklos veikla, skirta mokiniams ir jų tėvams. Ši tėvų veikla siejama su mokymo programos turiniu, mokinių darbais klasėje pamokų metu. Tėvams formuluojamos pagalbos jų vaikams gairės, ypač tais atvejais, kai mokiniams reikalinga papildoma pagalba.
V Tėvų įtraukimas į sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje	Mokyklos veikla, suteikianti teisę tėvams dalyvauti priimant sprendimus mokyklos valdyme: balsavimo teisė svarstant mokyklos viziją, misiją, mokyklos veiklos sritis, kurios svarbios tėvams ir jų vaikams, tėvų dalyvavimas mokyklos komitetų veikloje.
VI Tėvų įtraukimas į bendradarbiavimą su bendruomene	Tėvų dalyvavimas bendradarbiaujant su kultūrinėmis, pilietinėmis, religinėmis organizacijomis, vyresnio amžiaus gyventojų grupėmis, vyriausybinėmis organizacijomis ir t. t. Tai apima veiklas, kurios didina tėvų ir mokinių įsitraukimą į bendruomenės gyvenimą.

Parengta autorės pagal J. L. Epstein (1987, 1992, 1994)

M. Warren, S. Hong, C. Rubin, P. Sychitkokhong (2010), kritiškai vertindami šią šešių tipų teoriją, teigia, kad ši teorija, yra individualistinio pobūdžio, grįstos veikla, kurią lemia pedagogai. Šia teorija besiremiančiuose tyrimuose nagrinėjama, kaip įtraukti pavienius tėvus. Dažniausiai naudojama vienakryptė komunikacija (mokytojai – tėvams).

Mokslinėje literatūroje pateikiama įvairių bendravimo apibrėžimų. Vieni bendravimo esmę supranta kaip komunikacinį procesą, kiti ją apibūdina kaip tikslingą pasikeitimą informacija, treti vertina kaip veiklą, kurios pagrindinis tikslas – perduoti savo mintis ir išgyvenimus. Kita vertus, moksliniai tyrimai rodo, kad tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą ir bendradarbiavimo su mokykla sąsajos yra gana sudėtingos. Bendradarbiavimas siejamas su tėvų ir pedagogų galios pasidalijimu, abipusiu dialogu, formuluojant konkretaus vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius atsižvelgiant į vaiko poreikius (E. Westergard, D. Galloway, 2010). Sėkmingas mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas yra tikslingų abipusių pastangų, kreipiamų kūrybiškos sąveikos idėjoms įgyvendinti ir kylančioms bendradarbiavimo kliūtims įveikti, rezultatas (M. Warren, S. Hong, C. Rubin, P. Sychitkokhong, 2010). Anot G. Čiuladienės, A. Valantino (2016), veiksmingas tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas reiškia vienodas galimybes gauti reikiamą informaciją – dalijimąsi ja.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (2003) teigiama, kad už vaikų ugdymą atsakingi tiek tėvai, tiek ir kitos ugdymo įstaigos. Todėl vienu iš pačių svarbiausių ikimokyklinio ugdymo įstaigos uždavinių yra bendradarbiavimas su tėvais, kurio tikslas – sėkmingas visapusiškas vaiko ugdymas. Bendravimo metu perduodama informacija, kuriamas bendras supratimas tarp dviejų žmonių (J.

Keyton, 2011). Bendradarbiavimo sąvoka apima ne tik bendravimą (komunikaciją), bet ir sąveiką, bendrą veiklą, darbą su kitais žmonėmis. H. R. Griffin (2014, p. 9) teigia, kad bendradarbiavimas tai „pasitikėjimas, tarpusavio santykiai tarp dviejų ar daugiau asmenų, įgyvendinant bendrą tikslą, kurio negali pasiekti vienas asmuo". Sėkmingam tėvų ir darželio bendradarbiavimui, svarbu, kad abi pusės skatintų reguliarų, prasmingai išreikštą bendravimą. G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018, p. 87) pritaria šiam požiūriui ir bendradarbiavimą apibūdina kaip „daugiau nei buvimas drauge, o nuolatinė komunikacija ir šilti tarpusavio santykiai tarp pedagogų ir tėvelių, dirbant vaikų naudai".

D. Martišauskienė (2012), remdamasi atlikto tyrimo rezultatais, nurodo, kad net 90 proc. tėvų mano, jog pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybę lemia geranoriškas pedagogų bendravimas su tėvais, jų nuolatinis įtraukimas į ugdymo įstaigos ir grupines veiklas. Kaip autorės G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018, p. 88) teigia, jog pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas, siekiant naudos vaikams, turėtų būti grįstas šiltais tarpusavio santykiais, kurie be nuolatinio kontakto nėra įmanomi. Kadangi ne visi tėvai aktyviai dalyvauja vaiko ugdymo(si) procese, ugdymo įstaiga, siekdama tą kontaktą užmegzti, turėtų imtis iniciatyvos ir kuo dažniau tarpusavyje bendrauti.

Įvairiuose ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose bei teisės aktuose (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011; Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, 2003; Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005; Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika, 2005; ir kt.) nurodoma, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas - viena pagrindinių sąlygų, nulemiančių vaikų ugdymo(si) sėkmę. Būtina vadovautis pagrindiniu principu, kad viskas, kas daroma, yra daroma dėl vaiko. Todėl ikimokyklinio ugdymo pedagogams keliamas dar vienas iššūkis - jie turi ne tik užtikrinti vaiko ugdymą(si) ir tenkinti jo poreikius, bet turi pažinti vaiko vidinį pasaulį, suvokti vaiko socialinės situacijos sudėtingumą bei kurti bendravimui ir bendradarbiavimui palankią aplinką.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogai, pasitelkdami savo kūrybiškumą ir gerai pažindami ugdytinių šeimas, gali pasirinkti jiems priimtiniausią bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais būdą ar formą, kuri padėtų užtikrinti šio proceso (bendradarbiavimo) raišką ikimokyklinėje bendruomenėje (I. Vitienė, D. Malinauskienė, 2014).

Apibendrinus atliktą tėvų į(si)traukimą į ugdymą sampratą galima teigti, kad tai darbas kartu siekiant bendro tikslo, siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, gebėjimas vystyti asmenines savybes ir veiklą. Kiti autoriai tėvų į(si)traukimą apibūdiną kaip reguliarų, dvipusį dalyvavimą ir prasmingą komunikaciją, kuri leidžia tėvams vaidinti svarbų vaidmenį jų vaikų mokymosi procesuose bei skatina tėvų dalyvavimą ugdymo įstaigos gyvenime. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas apima tris sritis: bendravimą, dalyvavimą, valdymą. Taigi, tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą gali turėti tiesioginį

poveikį vaiko ugdymosi pasiekimams, geresnei vaiko savijautai. Aktyvūs ir suinteresuoti tėvai, ženkliai padeda savo vaikams siekti sėkmės.

1.1.1. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje būdai

Vaiko gyvenime tėvai – patys svarbiausi žmonės, atsakantys už savo atžalų auklėjimą, lavinimą ir apskritai – auginimą. S. Kovienės (2019) teigimu, vos tik vaikas pradeda lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, vienodai reikšmingos tampa tiek šeima, tiek ugdymo įstaiga. Tėvai dažnai mano, kad jų atžalai pradėjus lankyti darželį, už vaiko ugdymą(si) tampa atsakingas tik pastarasis.

Norint tinkamai išauklėti vaikus, reikia patiems tobulėti, būti atsakingiems. Pirmąsias gyvenimo pamokas vaikai gauna iš tėvų. Dar maži jie mėgdžioja tėvus, jų veiksmus, kalbą, darbą. Kartu ir mokosi būti suaugusiais. Tai, ką išmoks, kartais nesąmoningai vėliau pritaikys savo gyvenime. Yra daug pavyzdžių kaip bendravimas su vaikais, jų auklėjimas vėliau paveikia jų gyvenimo būdą, bendravimą su artimaisiais ir visuomene.

Pačia natūraliausia ir tinkamiausia aplinka ugdant ikimokyklinio amžiaus vaiką, laikoma šeima ir artimiausių žmonių – tėvų ir kitų šeimos narių – gyvenimas ir elgesys turi ypač didelę reikšmę. Šeimoje vaikas gauna pirmuosius įspūdžius, įgyja elementarių žinių, mokėjimų ir įgūdžių, plėtoja savo gabumus bei įgyja pirmąjį gyvenimišką patyrimą (J. S. Pocienė, 2010).

Anot S. Kovienės (2011), dėl intensyvaus gyvenimo tempo, užimtumo darbe tėvams itin mažai lieka laiko bendrauti su savo vaikais, o ką jau kalbėti apie lankymąsi ugdymo įstaigoje, bendravimą su pedagogais. Tuo tarpu ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai mano, kad be šeimos pagalbos vaikų ugdymas(is) nebus visavertis. Juk tėvų į(si)traukimas į darželio veiklas padeda siekti vaikų ugdymo(si) tęstinumo, tėvų ir vaikų tarpusavio sąveikos.

K. Trakšelys (2010), analizuodamas tėvų įtraukimo į aplinkos pedagogizavimą taikant andragogines sistemas, aptaria išskirtus (N. Haynes ir J. P. Comer) tris tėvų įsitraukimo į švietimo įstaigos gyvenimą lygius:

1) *tėvų dalyvavimą tik mokyklos rėmimo veiklose*, kai manoma, jog tai praturtins vaiko ugdymosi įgūdžius,

2) *visuotinį tėvų dalyvavimą*, kai tėvai reaguoja į pedagogų paklausimus, dalyvauja ir švietimo įstaigos rėmimo veikloje, pavyzdžiui, tėvų susirinkimuose, kūrybinėse popietėse ir kt.,

3) *tėvų dalyvavimas įstaigos savivaldos veikloje* yra daug laiko reikalaujantis procesas, tačiau tėvai sužino, kaip funkcionuoja švietimo įstaiga ir kokius sunkumus ji patiria.

Šiandien vis dažniau akcentuojamas ir tėvų, kaip savanorių, vaidmuo, atkreipiant dėmesį tai, jog tėvų ir vaikų dalyvavimas įvairiose įstaigos ar grupės veiklose, ugdymo(si) procese padeda vaikams lengviau prisitaikyti prie naujų situacijų, o tėvams geriau pažinti savo vaikus. Psichologas V.

Valantinas (2014), nagrinėdamas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą stabdančius veiksnius, atkreipia dėmesį į tai, kad sunkumų kurdami šiltą, konstruktyvų bendradarbiavimo klimatą ugdymo įstaigoje patiria ne tik jauni, bet ir daugelio metų profesinę praktiką sukaupę pedagogai. Autorius pabrėžia, kad bendradarbiavimo procese vienokią atsakomybę turi prisiimti tėvai, kitokią – pedagogai, dar kitokia atsakomybė yra bendra tėvams ir pedagogams (G. Stonkuvienė, G. Ilginienė ir kt., 2015).

Negalima ignoruoti fakto, kad visada egzistuoja nemaža grupė tėvų, kurie mažai domisi vaikų veikla darželyje. Šie tėvai retai dalyvauja renginiuose ir neįsitraukia į tėvams skirtas veiklas. Jie apskritai nėra pasirengę bendradarbiauti. Dalis tokių tėvų galbūt galėtų būti įtraukti taikant naujas darbo su tėvais formas ar suaktyvinant tiesioginį bendravimą su jais. Deja, dalies tėvų niekada nepavyksta įtraukti dėl jų gyvenimo aplinkybių ar vidinių nuostatų, nepaisant pedagogų įdedamų pastangų (L. Pečiulienė, 2014).

Matyti, kad tėvų ir mokytojų lūkesčiai dėl bendradarbiavimo gali skirtis. Vienai šaliai nepavyksta atliepti kitos šalies lūkesčių, kyla įtampa, pasireiškianti suvokimu, esą susiduria dviejų skirtingų pasaulių atstovai („tėvai“ – „mokytojai“). Tada taip pat randasi kaltinimų, esą viena ar kita šalis neveikia ar nereaguoja taip, kaip turėtų, nesugeba suprasti, yra arogantiška (B. Hourani, R. Stringer, P. Baker, 2012; E. Musiel, 2014).

Pasirinkus, kaip bus siekiama bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais, galima pasirinkti efektyviausias tėvų informavimo apie jų vaikų atskleistus pasiekimus ir pažangą formas. Kadangi analizuojant mokslinius šaltinius (R. Špokienė, 2011; O. Monkevičienė ir kt., 2015; A. Valantinas, 2015; I. Gelžinytė, A. Bagdonas, 2016; S. Kovienė, 2017, ir kt.) buvo nustatyta, kad ugdant ikimokyklinio amžiaus vaiką labai svarbu yra kasdieninis pedagogų ir tėvų ryšys. Remiantis G. Bernotiene ir kt. (2012), pateikiami pagrindiniai tėvų informavimo būdai, kuriuos galima taikyti ikimokyklinio ugdymosi procese, atsižvelgiant į kiekvieną bendravimo situaciją su tėvais ir ikimokyklinio amžiaus vaikų poreikiais. Išskiriamos pagrindinės tėvų informavimo būdai: *el. laiškai, tėvų internetinio bendravimo grupė, individualūs pokalbiai, skelbimai lentoje, vaizdo medžiaga, pasiekimų aplankas, pasiekimų aprašas, nuotraukos su vertinamaisiais komentarais, garso medžiaga*.

R. Paravinskaitė (2010), aptardama socialinio dialogo švietime problemą, išreiškia mintį, jog ugdymo įstaigos ir tėvų sąveikos procese tėvai dalinai gali veikti ir kaip socialiniai partneriai, atlikdami jiems, socialiniams partneriams, priskiriamas funkcijas, kurios autorės straipsnyje nusakomos kaip *keitimasis informacija, atviros diskusijos, susitarimai, keitimasis nuomonėmis, konsultavimas, dalyvavimas įstaigos veikloje* ir pan. Socialinių partnerių bendradarbiavimas reiškiasi per socialinį dialogą, kuris gali sukurti įstaigai palankią reikštis aplinką ir reikšmingai prisidėti prie pokyčių prognozavimo bei sėkmingo valdymo. Socialinės partnerystės santykiai paremti

lygiateisiškumo, geranoriškumo ir pagarbos elementais, kurie yra labai svarbūs šalių bendradarbiavimo procese (G. Stonkuvienė, G. Ilginienė ir kt., 2015).

S. Dedūraitė (2012) pažymi, kad vis daugėja pedagogų, kurie, ugdydami vaiką, jo tėvus vertina kaip lygiaverčius partnerius. Tokiems pokyčiams įtakos turėjo ne tik tėvų teisių dalyvauti ugdymo procese pripažinimas, bet ir praktikoje išryškėjęs didesnis tėvų pagalbos mokyklai (materialinės ar kt.) poreikis. O. Vertibavičius (2013), remdamasis M. Mukhopadhyay (2005, cit. O. Vertibavičius, 2013) sudarytais socialinės partnerystės lygiais, pažymi, kad tėvai traktuojami kaip vidiniai socialiniai partneriai ir reiškiasi kaip ugdymo institucijos veiklos kokybe suinteresuotos grupės, galinčios daryti įtaką veiklos kokybei, t. y. *dalyvauti nustatant ugdymo programas ir rezultatus, padėti tobulinti programų realizavimo kokybę* (pvz., aprūpinant materialiniais ištekliais). Galima traktuoti, kad vaikų tėvus ir įstaigos bendruomenės narius, kaip partnerius, sieja bendri poreikiai, interesai, abipusė parama (G. Stonkuvienė, G. Ilginienė ir kt., 2015).

G. Kvieskienė ir V. Kvieska (2012), taip pat akcentuoja institucinį partnerystės lygmenį, pažymėdami, kad socialinė partnerystė yra tikslingas ir abipusiškai naudingas bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo ir naujos veiklos kokybės. Akivaizdu, kad, kintant tėvų atsakomybės dėl ikimokyklinio ugdymo organizavimo proceso sampratai, kurioje aktualizuojamas visų ugdymo dalyvių bendradarbiavimo reikšmingumas vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybei, kinta ir tėvų vaidmenys. Šiandien jie orientuojami į tėvų aktyvesnį dalyvavimą sprendžiant įstaigos vadybinius klausimus, ypač aktyvų įsitraukimą į vaikų kasdienės ugdomosios veiklos projektavimą ir įgyvendinimą.

Tėvų į(si)traukimas į ugdymo įstaigos veiklas gali būti apibrėžiamas labai įvairiai: *tėvų konsultavimas(is), tėvų savanorystė ugdymo įstaigoje, tėvų požiūris į ugdymo įstaigą, pagalba pedagogams, ugdymo tęstinumas namuos*e ir panašiai. S. Kovienė (2019) sako, kad tėvų įsitraukimas į ugdymosi veiklų kūrimą namuose padeda siekti ne tik veiksmingo vaiko ugdymosi tęstinumo bei didesnės tėvų ir vaikų tarpusavio sąveikos, bet ir reikšmingos abipusės patirties įgijimo.

Tėvų į(si)traukimas į ankstyvojo ugdymo ugdymą gali išplėsti vaiko patirtį klasėje iki realios veiklos, vykdomos namuose. Tėvai, suprantantys, ką jų vaikas veikia ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, geriau supranta vaiko kompetenciją ir tas sritis, kuriose jie turi dirbti, kad padidintų gebėjimus ir pasitikėjimą savimi (R. Spreeuwenberg, 2019). Tyrimų rezultatai rodo, kad tėvai dažniau į(si)traukia į ikimokyklinį ugdymą namuose, o ne darželyje. Namuose, savo vaikus ugdo skaitydami knygas taip prisidėdami prie ankstyvojo raštingumo įgūdžių ugdymo (W. Powell ir kt., 2012).

Šeimos ryšiai ir tėvų bendravimo su vaiku stilius yra pirmasis ir įtakingiausias socialinių įgūdžių formavimo modelis. Didelę įtaką vaiko ugdymui turi palanki ugdymui, stimuliuojanti aplinka namuose (S. Burvytė ir kt., 2012). Ikimokyklinio ugdymo pakopos vaikų kalbos vystymasis priklauso nuo kalbinės aplinkos namuose. Tai susiję su tuo, koks yra tėvų aktyvusis žodynas, kokio

sudėtingumo sakiniais kalbama namuose, kokioje kalbinėje aplinkoje vaikas auga, ar girdi garsiai skaitomus literatūros tekstus. Taigi, šeimos pareiga – sukurti vaikui stimuliuojančią, kuo daugiau potyrių leidžiančią patirti aplinką. Šeimos vaidmuo ugdant vaikų protines, fizines ir socialines galias yra neabejotinas, todėl tėvai yra pagrindiniai asmenys, kurie sudaro sąlygas saugiai ir harmoningai ugdytis vaiko asmenybei. Vadinasi, tėvams reikia turėti psichologinių, pediatrinių, socialinių, pedagoginių žinių, kad galėtų sukurti vaikui tinkamą aplinką, kurioje jis galėtų realizuoti savo galimybes (S. Burvytė ir kt., 2012).

Kai kurie svarbiausi vaiko pažinimo pokyčiai vyksta jų ikimokyklinio amžiaus metais. Aktyviai dalyvaudami ankstyvojo ugdymo procese, tėvai gali padėti užtikrinti, kad jų vaikas gautų visą reikiamą paramą, kad išnaudotų visas savo galimybes. Tėvų į(si)traukimas padeda pratęsti mokymą už klasės ribų, sukuria pozityvesnę patirtį vaikams ir padeda vaikams geriau mokytis mokykloje. (R. Spreeuwenberg, 2019).

Švietimo politikai, mokslininkai, ugdymo specialistai, tėvai viešoje erdvėje diskutuoja įvairiausiomis su ugdymu susijusiomis temomis. Diskusijų turinys rodo, kad švietimo kokybė ir edukacinių paslaugų teikimo efektyvumas – neatsiejama sėkmingo ugdymo(si) dalis. Šiaulių universiteto mokslininkų grupė, bendradarbiaudama su Šiaulių miesto savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, atliko tyrimą, kurio metu pavyko nustatyti informavimo ir konsultavimo ugdymo įstaigoje turinį, būdus, šaltinius bei šių paslaugų naudą, tėvų į(si)traukimo į vaiko ugdymo(si) procesą sąlygas bei galimybes. E. Masiliauskienės, R. Ponelienės ir kt. mokslininkų (2016) teigimu, tėvų į(si)traukimas į ugdymosi procesą vertinamas kaip vienas esminių pozityviosios socializacijos veiksnių: aktyvumas, žinių konstravimas, kai visi su vaiko ugdymu susiję asmenys veikia drauge; skatinamas nuolatinis eksperimentavimas; skirtingų ugdytinių galimybių ir įvairovės pripažinimas; gebėjimas dalytis resursais bei kritiškai permąstyti ugdymosi praktiką ir pan. Analizuojant tėvų į(si)traukimo į vaiko ugdymosi procesą situaciją, pastebėta, kad geriausiai tiriamieji vertina dalyvavimą profesinio orientavimo, renginių organizavimo ir prevencijos veiklose. Nemažiau svarbi – savanoriška renginių organizavimo pagalba ugdymo įstaigoje. Pripažįstama, kad bendros tėvų ir vaikų veiklos (pvz., mokymai, įvairūs renginiai) sudaro prielaidas geriau pažinti savo atžalą, nustatyti jo poreikius ir labiau priartėti prie ugdymosi konteksto, kuris skatina didesnį į(si)traukimą ir dalyvavimą mokyklos gyvenime (E. Masiliauskienė, R. Ponelienė ir kt., 2016).

Silpniausiai, lyginant su pateiktomis tiriamųjų į(si)traukimo formomis į vaikų ugdymo procesą, vertinamos tėvų savitarpio pagalbos grupės, savanoriškas dalyvavimas kasdieniuose užsiėmimuose, organizuojamuose mokymuose šeimai (vaikai kartu su tėvais). Akivaizdu, kad nepažintos tėvų į(si)traukimą skatinančios veiklos nesudaro galimybės suvokti, kokia jų nauda ugdymosi procese.

Nemaža dalis tėvų palaiko bendravimą su pedagogais individualiai, dažnai lankosi ugdymo įstaigoje, domisi vaiko ugdymu, dalyvauja įstaigos savivaldoje, stengiasi padėti pedagogams. Vis tik

didelę įtaką daro pedagogų bendradarbiavimo su tėvais formų patrauklumas ir įvairovė, kadangi bendrauti informacinių technologijų pagalba yra patogiau. Socialiniuose tinkluose tėvai bendrauja ne tik tarpusavyje, į bendras grupes jie įtraukia ir pedagogus. Toks tėvų bendravimo būdas dažniau pasirenkamas dėl laiko stokos (S. Kovienė, 2019).

Tėvai mėgsta ir vertina tikslinius susitikimus, kai yra aiškus ir konkretus susitikimo tikslas, nes jie suprantami kaip konkretus kvietimas įsitraukti. Tokie kontaktai yra asmeninio pobūdžio ir sudaro galimybę saugioje aplinkoje išsiaiškinti vienas kitų lūkesčius (P. Halsey, 2005). Susitikimo metu, su pedagogu kalbama apie vaiką, jo polinkius, pomėgius, interesus, būdo bruožus, charakterio ypatybes. Tėvai domisi, kokį vaiką mato pedagogai, teiraujasi, kaip jam sekasi, kokios jo stiprybės, kas tobulintina. Svarbu pokalbio metu kalbėtis, tartis, išsakyti savo lūkesčius ir pageidavimus. Taip pat papasakoti apie šeimos vertybes, tradicijas ir įpročius. Bendraudami nuoširdžiai ir nuolat, tėvai ir pedagogai gali pasiekti aukštesnių vaiko ugdymosi pasiekimų.

K. Paulikė (2005) pateikia tėvų dalyvavimo ugdymo institucijos veikloje piramidę, kurios apatinėje pakopoje mato tėvus – *informacijos gavėjus ir (ar) priėmėjus*. Jei tėvai, gavę informaciją, priima ją, jie jau žengia į antrą pakopą – *tėvų – dalyvių.* Tėvams pradedant dalyvauti, žengiama į trečią pakopą – *tėvų, kaip patarėjų ir pagalbininkų*. Taigi, jei tėvai dalyvauja ugdymo procese, jie mato problemas ir gali patarti, ką daryti kitaip, kad problemų būtų kuo mažiau. Iš trečios pakopos žengiama į dar aukštesnį lygį, kai tėvai tampa *sprendimų priėmėjais*. Taip tėvai pasiekia dar aukštesnį lygį ir tampa *ne tik klasės ar grupės tarybos nariais, bet visos ugdymo įstaigos bendruomenės aktyviais dalyviais.* Šios autorės mintys atkreipia dėmesį ir į tėvams būdingus tokius vaidmenis kaip informacijos gavėjo ir (ar) priėmėjo, aktyvaus dalyvio, patarėjo, pagalbininko, problemų priėmėjo ir sprendėjo, vertintojo, iniciatoriaus ir pan. (G. Stonkuvienė, G. Ilginienė ir kt., 2015).

G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018), įvardina tokius individualius bendradarbiavimo būdus – tai susirašinėjimas; individualūs pokalbiai su šeimos nariais; apsilankymai ugdytinio namuose; atvejų analizės (atvejų konferencijos) bei kitos individualaus bendradarbiavimo formos (pokalbiai telefonu, pokalbiai naudojantis internetinėmis pokalbių programomis, susirašinėjimas elektroniniu paštu, tinklapio pildymas, grupės pokalbiai internete ir kt.).

Atlikta tėvų apklausa parodė, kad tėvai nori būti aktyviais ugdymo proceso dalyviais, tik savo dalyvavimą dažniausiai supranta kaip lankymąsi susirinkimuose, šventėse ar renginiuose. Bendradarbiavimo su šeima akcentuojamas žaidimo svarba, kartu su vaiku. Pedagogai siūlo tėvams patiems pasirinkti veiklos erdves ir kryptis, numatant, organizuojant ir paįvairinant grupės veiklą. Taip skatindami tėvus nebijoti peržengti darželio grupės slenkstį ir tapti pilnaverčiais bendruomenės nariais bei aktyviais ugdymo proceso dalyviais. Edukacinės tėvų savanorystės valandėlės grupėje, lauke, sporto salėje, prie interaktyvios lentos, žaidimų kambaryje, laboratorijoje leis tėvams susipažinti su įvairiomis ugdymui skirtomis erdvėmis, o vaikams suteiks teigiamų emocijų,

pasididžiavimo savo šeima, saugumo ir pilnavertiškumo pojūtį. Tėvų dalyvavimas ugdymo procese, ypač vertinga patirtis, nes jie daugiau sužino apie vaiko raidos ypatumus, savo vaiko pasiekimus, artimiau susipažins ne tik su pedagogais, bet ir su kitais tėvais, dalinsis patirtimi, mokysis veiklos, kurią galės pratęsti namuose (V. Kaluževičienė, V. Misiūnienė, 2016).

Kai kuriuose vaikų darželiuose tėvai priimami dirbti auklėtojų asistentais arba pasiūloma savanoriškai padirbėti grupėje, padėti ką nors įrengti, dalyvauti išvykose ir kitoje vaikų darželio bendruomenės veikloje (I. Jorutytė, A. Budreikaitė, 2015).

Dalyvavimas renginiuose ir kitoje ugdymo veikloje padeda vaikams prisitaikyti prie naujų situacijų, teigiamai veikia ugdytinių savivertę, skatina pasitikėjimą savimi. Pedagogams tėvų dalyvavimas ugdymo(si) procese padeda geriau pažinti šeimas, jų narių gebėjimus, galimybes. Bendra veikla vaikų labui, pakeitė tėvelių požiūrį ir į pedagogų darbą – bendri visų patirti išgyvenimai ir džiaugsmai sustiprino pasitikėjimą vieni kitais. (V. Valaitienė, 2016).

Tėvai kviečiami dalyvauti ir patys noriai rodo iniciatyvą:

a) *projektuose.* Tėveliai aktyviai dalyvauja specialiuose projekto renginiuose, prisideda prie jų organizavimo, kūrimo;

b) *prisideda prie pažintinių išvykų*;

c) *dalyvauja parodose.* Tėvai yra nuolatiniai įvairių parodų dalyviai, pagalbininkai, iniciatoriai;

d) *akcijose*;

e) *lankosi ir dalyvauja atvirose ugdymo(si) veiklose*. Artimiau susipažinę su edukacine įstaigos aplinka, tėvai supranta, kad tikslingam vaikų ugdymui(si) reikia daugybės kokybiškų priemonių, suvokia ugdymo(si) svarbą, įgyja žinių, kurios praverčia ugdant vaikus. Tėveliams aktyviai dalyvaujant atvirose ugdymo(si) veiklose, jos tampa įdomesnės ir kūrybingesnės.

Išleistame darželio leidinyje, „Tėvų ir pedagogų partnerystės galia‘‘ (2015), nurodė kitus tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymo procesą būdus: *lankymasis tėvų darbovietėse ir supažindinimas su profesijomis* - tai suteikia jiems galimybę išsamiau susipažinti su tėvelių darbo specifika, plečia vaikų žinias apie profesijas, tobulina jų pažintinius gebėjimus; *bendra kūrybinė veikla* - ugdytinių šeimos nariai dalyvauja grupėje organizuojamose kūrybinėse popietėse, kurių metu vaikai skatinami kurti įvairius kūrybinius darbelius, supažindinami su jų atlikimo technikomis; *tėvų inicijuoti renginiai*; *tėvų dovanos grupės erdvėms; tėvų pagamintos ugdymo priemonės; bendros išvykos*.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija (2015), skatina aktyviai dalyvauti vaiko ugdymo(si) planavime, išsakyti savo lūkesčius ir dėl grupės veiklos organizavimo, ir dėl abiem šalims – tėvams ir pedagogams – priimtinų ir patogių bendradarbiavimo formų, ir dėl vaiko ugdymo(si) rezultatų. Siūlyti, kokiomis veiklomis, priemonėmis, metodais tai būtų galima padaryti, dalintis savo idėjomis ir patirtimi, tartis. Padėti pedagogams organizuoti vaikui patinkančias ir jo raidą skatinančias veiklas. Aptarti tai su grupės auklėtoju, kada ir kiek laiko tėveliai galėtų skirti vaikų labui, nevengti

parodyti iniciatyvos, siūlyti įvairias idėjas prasmingai vaikų veiklai ir prisiimti atsakomybę už jų įgyvendinimą.

Puoselėdami gerus tėvų ir ikimokyklinio ugdymo darbuotojų santykius, kiekvienas gali būti atviras savo jausmams ir idėjoms. Kai bendravimas su tėvais yra efektyvus, ankstyvosios vaikystės pedagogai gali suprasti, kas vyksta vaiko namuose ir kaip jų šeimos norėtų, kad jų elgesys būtų valdomas prižiūrint pedagogams. Kai darbuotojai stengiasi aktyviai bendrauti su šeimomis jiems tinkančiu bendravimo būdu, vaiko ugdymas vyksta sklandžiau (A. Munday, 2016). Pasak autorės, gerinant tėvų į(si)traukimą, svarbu pateikti tėvams naudingų šaltinių. Tai gali būti susiję su motorinių įgūdžių ugdymu, kalbos ugdymu, elgesio valdymu ir kita. Šie ištekliai gali pasiūlyti papildomų patarimų, kuriais tėvai gali naudotis namuose ugdydami tolesnius savo vaikų įgūdžius ir talentus. Taip pat rekomenduoti papildomą veiklą, kurią tėvai ir vaikai galės atlikti namuose. Ši veikla gali išplėsti pedagogo mokymo programą už klasės ribų. Tėvai, gavę tiesioginę patirtį mokant savo vaikus naujų dalykų ir pamatę poveikį, bus priversti nuolat imtis aktyvaus vaidmens (S. Copland, 2017).

Tėvai šiame procese turi būti ne svečiai, o aktyvūs dalyviai. Ugdymo plėtotės centre (2012), atliktame tyrime, remiantis tėvų ir pedagogų apklausomis ir įstaigos įsivertinimo išvadomis, buvo surasti abiem pusėms priimtini šie sąveikos būdai: *bendrų projektų kūrimas, kuris padeda vaikams formuotis kaip asmenybėms; dalyvavimas edukacinės erdvės ir aplinkos kūrime; ugdymas netradicinėje aplinkoje; pagalba savo vaikams namuose; savanoriška veikla įstaigoje; bendravimas ir bendradarbiavimas socialiniuose tinkluose.* Tėvų domėjimasis ugdymo(si) procesu įstaigoje skatina vaikų motyvaciją labiau stengtis tapti veiklesniais, smalsesniais, o tai tiesiog siejasi su geresniais vaikų pasiekimais ir daroma pažanga.

A. Landsbergienė (2018), akcentuoja, jog tėvų pedagoginio švietimo formų yra daug ir įvairių, o jų taikymas praktikoje priklauso nuo pedagogo kūrybiškumo ir lankstumo organizuoti tėvų švietimą, atsižvelgiant į konkrečią situaciją: tikslus, ugdytinius, laiką, erdvę. Kuo aktyvesnis tėvų dalyvavimas vaiko ugdymo veikloje, tuo efektyvesnis tėvų švietimas ir tobulesnis vaikų ugdymas(is). Kuo anksčiau tėvai į(si)traukia į vaiko ugdymo(si) procesą, tuo geresnių rezultatų pasiekia vaikas. Kuo veikla yra labiau susijusi su pačiu vaiku, tuo efektyvesnis yra tėvų į(si)traukimas. Mokslininkai sutaria, kad bene didžiausia problema valstybiniame švietime dažniausiai yra ne lėšų stygius, ne nekompetetingi pedagogai, ne prasta vadyba, o menkas tėvų dalyvavimas ugdymo(si) procese.

Šiandien darželis negali išsiversti be tėvų paramos, be įvairiapusio ir įvairiais lygiais vykstančio bendradarbiavimo. Tėvai gali konsultuoti, skatinti vaikus, padėti tvarkyti darželį ir t. t.. Kiekviename vaikų darželyje turėtų būti numatytos patalpos, kur tėvai galėtų skaityti metodinę literatūrą, kalbėtis su darželio darbuotojais ir kitais tėvais. Organizuoti posėdžius. Tėvų kambarių buvimas pabrėžia tėvų svarbą ugdymo programai ir suteikia vietą, kur tėvai gali, ką nors naudinga nuveikti.

Kad vaikų ugdymo programa vyktų sklandžiai, patariama steigti tėvų komitetus. Jų nariais tampa tėvai, o kartais ir darželio bendruomenės nariai. Tėvų komitetai dirba kartu su vaikų darželio auklėtojomis ir pataria, kaip geriau įgyvendinti ugdymo programas (O. Monkevičienė ir kt., 2011).

Rūpinantis teigiamu tėvų į(si)traukimo poveikiu rekomenduojama: a) siekti, kad tėvai jaustųsi turintys tam tikrų galių mokyklos gyvenime, nes tai skatina aktyviai įsitraukti į vaikų ugdymo procesą (tėvai turi jausti, kad gali daryti įtaką vaiko lavėjimui); b) kurti mokyklos aplinką, kurioje tėvai nejaustų per didelio spaudimo būtinai pasiekti, kad vaiko mokymosi veikla atitiktų reikiamus standartus; c) tėvų įtraukimo atmosfera turi skatinti teigiamas jų reakcijas ir tikėjimą savo vaiko galiomis (E. M. Pomerantz, E. A. Moorman, 2007).

Taigi šeima ir ugdymo įstaiga turėtų kurti bendrą vaiko edukacinę erdvę ir vieningai siekti tikslo – ugdyti kūrybingą ir pasirengusią prisitaikyti kintančioje aplinkoje asmenybę. Todėl svarbu, kad pedagogų taikomos ugdymo formos įkvėptų tėvus plėtoti vaiko kūrybiškumą namų aplinkoje, darželyje, atrandant prasmingas sąveikas ir įgyjant jiems reikšmingos kūrybinės patirties (A. Burbinė, A. Mazolevskienė, 2018).

K. Trakšelys (2010) nurodo, kad sėkmingas pedagoginis bendradarbiavimas galimas tik palaikant nuolatinį dialogą, kai tėvai ir vaikai yra kaip nedalomas vienetas, o ugdymas švietimo įstaigoje yra neatsiejamas nuo ugdymo namuose.

Apibendrinant galima pastebėti, jog išskiriami pagrindiniai tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje būdai: susitikimai su pedagogais, veiklų organizavimas ir rengimas, išvykos, bendravimas technologijų pagalba. Nors, šiandien vis dažniau akcentuojamas tėvų - savanorių vaidmuo. Taip pat tėvai tampa socialiniai partneriai, kurie gali turėti įtakos nustatant ugdymo programas, rezultatus. Jie įtraukiami kaip pedagogų pagalbininkai skaitant vaikams knygas, supažindinant su savo profesijomis, gaminant ugdymo priemones, dalyvaujant bendrose kūrybinėse veiklose. O svarbiausia, kad tėvai į(si)traukia ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir namuose, taip pratęsdami vaikų ugdymą. Svarbu žinoti, kad tėvai, siekdami sėkmingo vaikų ugdymosi ir tobulėjimo, privalo veikti kartu su institucija. Deja, dalies tėvų nepavyksta įtraukti į ugdymą, nes jiems stinga laiko, noro, susiduriama su vidinėmis nuostatomis.

1.1.2. Tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą praktika ir patirtis Lietuvoje bei užsienio šalyse

Nagrinėjant Lietuvos ir užsienio šalių tėvų į(si)traukimą į ugdymą, pastebima, kad kiekvienoje šalyje didelis dėmesys skiriamas vaiko ugdymuisi, kuris padeda vaikui sėkmingai tobulėti ir brėsti kaip asmenybei. Šiandien, tiek Lietuvoje, tiek Vakarų Europos šalyse, tiek visame pasaulyje nuolat

diskutuojama apie tai, koks turėtų būti ugdymas, kokios vaikų mokymo gairės turėtų būti nubrėžtos. Akivaizdu, kad švietimas nėra vienos ar kitos valstybės valdžios nuosavybė. Tai kiekvienos valstybės piliečių turtas, todėl žmonės turėtų diskutuoti, tartis ir nuspręsti, kaip šį turtą valdyti, kad jis kuo geriau tarnautų vaikų gerovei.

Šiuolaikinė Lietuvos ikimokyklinio amžiaus vaikų ankstyvojo ugdymo politika reikalauja garantuoti vaikui galimybę pasinaudoti valstybės teikiamomis paslaugomis, teikti didesnę paramą dirbančioms šeimoms, kurti įvairesnes, tėvų ir vaikų poreikius atitinkančias ugdymo ir socialinių paslaugų formas, ieškoti įvairių, finansinės paramos ir nedideles pajamas turinčioms šeimoms, modelių ir kt. Analizuojant literatūros šaltinius bei stebint vaikų ugdymo praktiką užsienio valstybėse, ryškėja ikimokyklinio ugdymo ir su juo susijusių paslaugų įvairovė. Ikimokyklinio ugdymo kūrimas vertinamas kaip visuomenės socialinės gerovės rodiklis (O. Monkevičienė, V. Glebuvienė, M. Jonilienė, S. Montvilaitė, K. Stankevičienė, V. Mauragienė, A. Tarasonienė, 2011).

Anglijos vaikų ankstyvojo ugdymo dokumente (*Quality Matters in Early Childhood Education and Care*, 2012*)* pabrėžiama, kad daugelyje šalių (Anglijoje, Airijoje, Naujojoje Zelandijoje, Šiaurės šalyse ir JAV) ugdymo gerinimo siekiama per aktyvų šeimos dalyvavimą vaiko ugdymo procese. Praktiškai visose paminėtų valstybių ugdymo programose pabrėžiamas tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymo procesą, jų sąveika, vaikų poreikių bei lūkesčių supratimas ir tenkinimas. Tai akcentuojama ir Lietuvos priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014). Taigi akivaizdu, kad pamažu ir Lietuvoje siekiama kartu su šeima dalintis informacija ir vaiko ugdymo(si) patirtimi, kurti bendro darbo santykius, tačiau vis dar labai stokojama veiksmingų, aktyvaus šeimos įtraukimo į ugdymo procesą formų (A. Burbienė, A. Mazolevskienė, 2018).

Pasak C. Borg (2015), ne tik Lietuvos švietimo sistemoje tėvai nėra suvokiami kaip partneriai, pasitaiko tokių atvejų ir užsienyje. Tėvams ugdymu lieka pasireikšti tik namų aplinkoje. Dažnai pedagogai tėvus suvokia net kaip priešininkus ar problemų kėlėjus. Tai viena iš pagrindinių kliūčių, trikdančių tėvų į(si)traukimą į vaikų švietimą. Pedagogų bendruomenės neturėtų savęs traktuoti kaip vaikų ugdymo ekspertų, o ikimokyklinio ugdymo įstaiga nėra tik jų teritorija. Kalbant apie tėvų pritraukimą į ugdymo procesus, nuolat akcentuojama bendradarbiavimo ir partnerystės svarba. Dėl to galima teigti, kad tėvų įtraukimas, pirmiausia, reikalauja kultūrinio mąstymo pokyčių ir mokytojų teigiamo bendruomenės požiūrio.

Visgi tarptautiniai tyrimai (PISA) rodo, kad lietuviai – vieni mažiausiai į vaikų ugdymą įsitraukiančių tėvų Europoje. Lietuvą lenkia ne tik Skandinavijos, Vakarų Europos šalys, bet ir kaimyninės – Latvija, Estija ir Lenkija. Tėvai neretai ne tik neskiria pakankamai dėmesio savo atžaloms, bet kartais net nesuvokia, kokią įtaką jie daro vaiko mokslo pasiekimams, asmenybės ugdymui.

Kitose šalyse (Švedijoje, Suomijoje ir kt.) glaudus pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais leidžia nuolat stebėti vaiko ugdymo įstaigoje kaupiamą patirtį, kurti prasmingą dialogą su juo ir sėkmingai plėtoti ugdymąsi namuose (Reggio Emilia, Quality Matters in early childhood education and care Sweden, 2013). Taigi daugelis užsienio ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo programų pabrėžia abipusės prasmingos sąveikos tarp pedagogų ir šeimos svarbą, įvairiapusę, susijusią su vaiko ugdymosi poreikiais paramą tėvams. Kitaip tariant, pabrėžia pedagogų pagalbą tėvams, siekiantiems kurti vaikui palankią ugdymosi aplinką namuose (A. Burbienė, 2015).

2016 m. LR Vyriausybės programoje yra skiriamas svarus dėmesys švietimui, ypač ikimokykliniam ugdymui. Dėl augančio ikimokyklinio ugdymo skaičiaus, didėja pedagogų stygiaus problema. Švietimo ir mokslo ekspertų duomenimis, tik 20 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų yra atnaujintos ir pritaikytos šiuolaikiniam ugdymui (Šalių švietimo politikos apžvalgos: Švietimas Lietuvoje, Švietimo ir mokslo ministerija, 2017).

Pagrindas žmogui tapti visaverte asmenybe padedamas dar ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Kūrybiškumas ir pasitikėjimas savimi – šios suaugusiesiems tokios svarbios savybės įgyjamos itin anksti, tarp dviejų ir trejų metų. Dėl šios priežasties valstybė turi skirti ypatingą dėmesį patiems mažiausiems Lietuvos piliečiams. Deja, ikimokyklinio ugdymo srityje situacija šiuo metu nėra džiuginanti. Lyginant su kitomis ES valstybėmis, Lietuvoje vaikų, galinčių lankyti vaikų darželius, skaičius yra mažiausias. Ne mažiau svarbu užtikrinti ir tinkamą valstybinių ikimokyklinio ugdymo įstaigų administracijos kokybę. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovų skyrimas bei jų veiklos vertinimas turi būti skaidrus. Į šį procesą per sprendimo teisę turinčias bendras tėvų ir ikimokyklinių įstaigų pedagogų tarybas būtina įtraukti tėvų bendruomenes – niekas už pačius tėvus nėra labiau suinteresuotas aukščiausios kokybės vaikų ugdymu. Išsilavinusių ir savo darbui atsidavusių vadovų pritraukimas į ikimokyklinio ugdymo institucijas leistų kurti naujas programas, priimti į darbą tėvų lūkesčius ir mokinių poreikius atitinkančius pedagogus ir nuo vaikų priežiūros pereiti prie tikro ikimokyklinio ugdymo (Naujas Lietuvos švietimo planas, 2017).

Pateikiami įvairūs finansavimo modeliai, didinamas finansavimas ankstyvajam vaikų ugdymui. Užsienio šalyse lygiaverčiais pagrindais funkcionuoja valdiškos ir privačios ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo ir priežiūros institucijos. Kuriami vaikų kasdieninę priežiūrą, globą ir ugdymą garantuojantys modeliai (pvz. atvykstantys į namus vaikų prižiūrėtojai, auklės, poįstaiginės žaidimų, globos, mokymosi grupės ir kt.). Ryškėja valstybės finansuojamų ugdymo institucijų darbo kokybės sistemingo inspektavimo tendencija. Akivaizdu, jog visuomenės politinė, edukacinė, kultūrinė ir socialinė terpė lemia šiuolaikinės švietimo misijos suvokimą, kuris realizuojamas konkrečiais būdais. Akcentuojant sąveiką tarp šeimų, ugdymo bei socialinių paslaugų teikiančių institucijų ir bendruomenių, keičiasi tradicinė ankstyvojo institucinio ugdymo samprata.

Decentralizavus ikimokyklinio ugdymo programų rengimą, įstaigos, kurios iki tol dirbo pagal alternatyvias ikimokyklinio ugdymo programas, įstaigos programas parengė šių alternatyvių ugdymo sistemų ar krypčių pagrindu. Šalyje žinomos alternatyvios programos, kurios daugiau ar mažiau akcentuoja vaiko pažinimo galių plėtotę (Montesori), jo kūrybiškumo skatinimą (Regio Emilija ugdymo projektas, Valdorfo pedagogika), vaiko intelekto puoselėjimą (D. Gardneris, Ž. Pjažė) ir kt. Alternatyvios programos sudarytos remiantis vaiko poreikiais ir pomėgiais, pedagogų pagarba vaikui, vaiko individualumo saugojimu ir puoselėjimu, vaiko spontaniškumo skatinimu, ugdymosi per patyrimą akcentavimu (O. Monkevičienė, 2011).

Lietuvai integruojantis į globalų pasaulio kontekstą didėja ir tarptautinių organizacijų įtaka jai. Pakito ankstyvojo ugdymo samprata. Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo sistema yra integruota – vaikų globa (priežiūra) ir ugdymas sudaro vieną visumą. Tačiau tik pastaruoju metu kuriama ikimokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo ir palaikymo sistema. Dėmesio perkėlimas nuo globos (prie žiūros) į ugdymą (edukaciją) kartu reiškia būtinybę atsižvelgti į tai visu ugdymo turiniu ir įtraukti ankstyvąjį ugdymą į bendruosius ugdymo turinio procesus (Šalių švietimo politikos apžvalgos: Švietimas Lietuvoje, Švietimo ir mokslo ministerija, 2017).

Lietuvoje buvo pradėti kurti, steigti ne tik *valstybiniai*, bet ir *privatūs* darželiai. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos susirūpino savo įvaizdžiu visuomenėje, ėmė ieškoti progresyvių pedagoginių idėjų, stengėsi pritraukti daugiau vaikų į darželius, kurie tuo laiku buvo gerokai ištuštėję. Taip į Lietuvą atkeliavo alternatyviojo ugdymo metodai, kurie turi didžiulę įtaką užsienio ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Pedagogai perėmė *Valdorfo pedagogiką*, kuri teigia, kad vaikas – aktyvi ir protinga būtybė, jis labai nori suprasti, kas vyksta aplink, trokšta įsijungti į pasaulį (M. Compani, P. Lang, 2015). Patrauklios praktinės Valdorfo pedagogikos naujovės sudomino nemažai auklėtojų ir darželių vedėjų, tačiau dalis pedagogų, nesupratę šio ugdymo idėjų gilumo ir esminių principų, ėmė taikyti vien išorinius elementus. Labai svarbu, kad grupės gyvenime dalyvautų tėvai – jie aktyvūs švenčių, renginių dalyviai.

Kiti pedagogai savo darbuose pritaikė *Reggio Emilia metodą.* Jame dominuoja projektinė veikla - vaikai tampa partneriai, padeda vieni kitiems ir džiaugiasi bendra sėkme. Kylančios bendravimo problemos fiksuojamos, su tėvais ieškoma sprendimo būdų. Dar viena alternatyvi ugdymo programa *M. Montessori*, kuri skatina vaiką tobulėti, norą pažinti mus supantį pasaulį, įgyjant žinių ir gebant jas panaudoti praktiškai (LR Švietimo ir mokslo ministerija, Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004). Siekiant, jog Lietuva neatsiliktų nuo Vakarų Europos, ėmė steigti *lauko darželius*, kuriame vaikai visą laiką būna lauke. Mažyliai lauke žaidžia, lauke miega, net rengiasi gamtoje. Į vidų darželinukai eina tik į tualetą bei esant ekstremalioms ir pavojingoms gamtos sąlygoms.

Viena iš jauniausių ugdymo programų, tai *kontekstinio ugdymo sistema* – ugdymo turinys turi būti pritaikomas pagal kiekvieno mokinio poreikius ir išgales, kad jis brėstų kaip asmenybė, ugdytųsi

pilietinę ir tautinę savimonę, įgytų kompetencijų, būtinų tolesniam mokymuisi ir prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje. Šiuolaikiniams vaikams būtina ne tik aiški struktūra, bet ir kūrybinė laisvė, sudaromos sąlygos sąmoningai mokytis ir kurti nenuspėjamame, nuolat besikeičiančiame pasaulyje. Kontekstinio ugdymo principai tinka ne tik Lietuvai – atsižvelgdamas į aplinką ugdytojas gali planuoti kontekstines veiklas bet kurioje pasaulio vietoje. Mokytojas planuoja atsižvelgiant į vaiko aplinkos kontekstą, kad ugdymo(si) proceso centre liktų vaikas, o ne programa. Ši ugdymo sistema turi pagrindinius keturis principus: socioemocinį ugdymą; gamtamokslį ugdymą; matematinį-technologinį ugdymą; raštingumo ugdymą (A. Landsbergienė, 2018).

Lietuva, steigdama ikimokyklinio ugdymo įstaigą, perėmė ir *naratyvinio žaidimo metodą (Narrative Environments for Play and Learning - NEPL).* NEPL metodas jau porą metų yra taikomas Suomijoje bei Jungtinėje Karalystėje. Šiame metode vaikai žaidžia grupėje, tačiau jų veikla nukreipta į aplinkos tyrinėjimą bei atliepia jiems svarbių ar įdomių gyvenimo aspektų patyrimą. Įvaldę žaidimo istorijų formatą vaikai patys išmoksta pasakoti, reikšti savo mintis ir pasaulėžiūrą, valdyti emocijas, bendrauti ir bendradarbiauti, ieškoti sprendimų. (G. Volungevičienė, 2019).

Nors Lietuvoje aptinkamas gana platus alternatyviųjų ikimokyklinio ugdymo programų pasirinkimas, tačiau pastebimas gana mažas pedagogų rengimas pagal tas programas. Visos programos nors ir skirtingos, turi pasiekti vienodus rezultatus t. y. vaikas pabaigęs ugdymo įstaigas ir toliau tęsiantis mokslus pagal pradinio ugdymo programą turi turėti vienodas kompetencijas t. y. socialinę, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir menine kompetenciją. Šiuolaikiniam vaikui tradicinis mokymo stilius netinka. Dabartiniame pasaulyje egzistuoja ne viena alternatyva tradicinį švietimą siūlančioms institucijoms (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, Ikimokyklinio ugdymo kokybė, 2012).

Ugdymo alternatyvos skiriasi savo filosofijomis, švietimo tikslais, vertybėmis, požiūrių į ugdytinį bei ugdymo proceso organizavimą. Tačiau, juos visas vienija svarbiausi ugdymo akcentai: pagarba kiekvienai asmenybei, holistinė pasaulėžiūra, valdžios decentralizavimas (t. y. mokytojas nėra vienintelis ir neklystantis autoritetas), visi žmonės mokosi skirtingai (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, Ikimokyklinio ugdymo kokybė, 2012).

Tėvai labiau akcentuoja ikimokyklinio ugdymo aplinkos saugumą, pasitikėjimą paslaugų teikėju ir pageidavimą, kad aplinka tenkintų jų vaiko poreikius. Jų manymu, svarbūs ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektai yra šie: personalo šiluma santykiuose su vaikais ir jų tėvais, gera ugdymo programa, socialinės ir fizinės vaikų veiklos, sveikatos ir saugumo užtikrinimas. Vertindami ikimokyklinio ugdymo struktūros kokybę, tėvai pabrėžia prieinamą kainą už paslaugas ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos pasiekiamumą (pagal D. Cryer, 2007). Jie gali kreipti dėmesį ir į tai, kiek yra tenkinami jų, kaip dirbančių žmonių, poreikiai: ikimokyklinio ugdymo įstaigos darbo valandos, galimybės vaikui būti ikimokyklinio ugdymo įstaigoje visą darbo dieną ar dalį darbo dienos ir t. t. Kai artėja privalomas

laikas leisti vaiką į mokyklą, tėvai ima kreipti dėmesį į tai, kiek ikimokyklinio ugdymo įstaiga gali padėti vaikui pasirengti mokyklai. Lietuvos mokslininkų tyrimų rezultatai (2004), rodo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų turintys tėvai nesinaudoja ikimokyklinio ugdymo paslaugomis dėl nelankstaus paslaugų organizavimo (Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, Ikimokyklinio ugdymo kokybė, 2012).

Siekiant užtikrinti kokybiškesnį vaikų ugdymą šeimose ir padėti šeimoms perprasti šiuolaikinius vaikų ugdymo metodus, Suomijoje gyvenančioms šeimoms sudaro galimybę kartu su vaiku dalyvauti nemokamose atvirose ikimokyklinio ugdymo veiklose. Šioms atviroms ikimokyklinio ugdymo veikloms skiriama aptverta lauko žaidimų aikštelė arba vaikų ir jų šeimų narių veiklai pritaikytos patalpos pastate. Atviros ikimokyklinio ugdymo veiklos metu į aikštelę ar patalpą gali ateiti visi tėvai su savo ikimokyklinio amžiaus atžalomis ir dalyvauti organizuojamuose žaidimuose, kūrybinėse veiklose, diskusijose. Vaikams žaidžiant ir užsiimant įvairiomis veiklomis tėvams sudaroma galimybė dalyvauti mokymuose apie vaikų ugdymą, priežiūrą, sveikatą (Kasdienė ugdymo praktika Suomijoje, 2017).

Atviruose darželiuose ar parkuose tvarka tokia, kad darbuotojai nėra atsakingi prižiūrėti vaiką, jie tik organizuoja ir prižiūri veiklą. Tėvai privalo būti kartu. Suomijoje vadovaujamasi taisykle, kad vaikui reikia leisti išsidūkti, išlieti susikaupusią energiją. Namie tai ne visada įmanoma. Todėl galimybė ištrūkti į atvirą darželį ar parką yra tikra dovana. Gera žinoti, kad valstybė rūpinasi ne tik vaikais, bet ir tėvų emocine būkle (Kasdienė ugdymo praktika Suomijoje, 2017).

Ikimokyklinis ugdymas yra pirmasis vaiko žingsnis Švedijos švietimo sistemoje (Švedijos įstatų kodeksas, 2010). Ikimokyklinio ugdymo įstaigos tikslu tampa galimybė žaisti, mokytis ir tobulėti glaudžiai bendradarbiaujant su tėvais, kad būtų užtikrintas vaiko mokymosi tęstinumas ir progresas (SNAE, 2011). Švedijos nacionalinė švietimo agentūra (2016), tėvų bendradarbiavimą nagrinėja santykių, įtakos, atsakomybės ir palaikymo prasme. Nepaisant profesinio statuso, pedagogai turi rodyti pagarbą tėvams ir būti atsakingi už gerų santykių užmezgimą su vaikais ir jų tėvais. Bendradarbiavimas vykdomas iš arti: palaikant nuolatinį dialogą su tėvais; atsižvelgiama į tėvų požiūrį planuojant ir vykdant veiklą. Gavus sutikimą iš tėvų, darbuotojai gali keistis žiniomis ir patirtimi apie vaikus, kurie susiduria su sunkumais ugdymo veikloje ir kasdienybėje (J. Lundqvist, M. Allodi Westling ir E. Siljehag, 2016).

Dėmesys kreipiamas į tėvų perspektyvas ir patirtį, Švedijos ikimokyklinio ugdymo bendradarbiavimo kontekste. Tėvų patirtis ir sąveika, pavyzdžiui, tarp tėvų ir personalo yra laikoma ankstyvosios vaikystės kokybės išsilavinimo dalimi (M. Urban et al. 2012), tačiau tėvai retai įtraukiami į ugdymą (K. Larson ir kt., 2012, 2013). Praktikoje, susiduriama su skirtingų reikalavimų nurodymais, kai ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai sutelkia dėmesį į ugdymo kontrolę ir kokybę, o tėvai pabrėžia vaikų gerovę ir saugumą (M. Moss et al., 2016).

Nuomonės dėl auklėjimo ir tėvų vaidmens vaikų auklėjime taip pat skiriasi, ir tokie tyrinėtojai kaip A. Gopnik (2016) pabrėžia, kad tėvystė tapo labiau panaši į darbą, kuriam reikalingi tam tikri įgūdžiai ir kompetencija. Švedijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tėvai skatinami prisidėti prie vaikų akademinio mokymosi namuose (J. Siraj-Blatchford, 2010).

Švedijos nacionalinė švietimo agentūra (2013), atliko apklausą tarp tėvų ir nustatė, kad ikimokyklinė veikla ir vaiko priežiūra iš esmės atitiko tėvų norus ir poreikius. Tėvus labiausiai tenkino saugumo, veiklos aspektų skatinimas, tinkamos darbo valandos. Tėvai vertina tęstinumą, įtraukimą, lygybę, žinias, skaidrumą ir komandos formavimą. Tarpusavio santykiai suvokiami kaip lygūs, abipusiai, ir vienas kitą papildantys. Komandos formavimo aspektai iškeliami į priekį, kai tėvai ir specialistai dalijasi tiek rūpimais vaiko džiaugsmais, tiek džiaugsmais ir noru palaikykite vaiką kasdieniame gyvenime. Vaikas yra vertinamas ir traktuojamas kaip subjektas su savo specifiniais iššūkiais, poreikiais ir interesais.

Anot Jungtinės Karalystės Kenterberio Kristaus bažnyčios universiteto profesorės K. Myhan (2018), pedagogų, kurie supranta ankstyvojo vaiko amžiaus laikotarpio svarbą, ugdymo rengimas yra labai reikšmingas: tėvams atvedus vaiką į ugdymo įstaigą, jis ten praleidžia didelę dalį savo laiko. Tiesa, svarbu suprasti ir tai, kad ankstyvojo ugdymo procesas pirmiausia prasideda šeimoje. Tai pirma erdvė, kurioje vaikas pradeda mokytis, todėl tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas yra būtinas kiekvieno vaiko ugdymo procesui. Kasdien, kai mažas vaikas praleidžia laiką su šeimos nariais, vaikui yra puiki proga mokytis komunikavimo įgūdžių. Vaikas mokosi iš žmonių, kurie jį supa. Turėtume kreipti dėmesį ne tik į tai, kas vyksta vaikų darželyje ar mokykloje, bet ir į artimiausią vaiko aplinką. Vaikų darželiai ir mokyklos neturi nešti absoliučios atsakomybės už vaiko auklėjimą, šią atsakomybę jie turi dalintis kartu su jo tėvais, su visa visuomene.

Apibendrinus galime pastebėti, kad Lietuvoje ir užsienyje yra atsižvelgiama į vaiką, jo ugdymo tobulinimą. Kuriami ikimokyklinio ugdymo programos ir metodai, kurie geriau atskleistų kiekvieno darželio turinį ir idėjas. Lietuvoje, ikimokyklinio ugdymo įstaigose sutinkame alternatyvius metodus, kuriuos perėmė iš užsienio valstybių. Taip pat pastebėta, jog ir užsienyje bandoma į ugdymą įtraukti tėvus, namų aplinką. Suomijoje ir Švedijoje skatinamas tarpusavio žinių dalijimasis, laikomasi artimo ryšio.

1.2. Vaiko adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje samprata

Vaiko adaptacija lemia sėkmingą vaiko vystymąsi, sveiką jo raidą ir psichiką. Adaptacijos samprata įvairialypė ir ją galima nusakyti vis kitame kontekste. Kuo toliau, tuo labiau žmogus savo gyvenime susiduria su papildomais dirgikliais ir poreikių kaita, kurių metu jis patiria stresą, kol perpranta atsiradusias problemas. Kiekvienas žmogus, įsiliejęs į naują organizaciją, patenka į jam

nežinomą aplinką su naujais išgyvenimais, reikalavimais, galimomis pasekmėmis, kurios turi įtakos naujojo nario santykiams su kitais.

Mokslininkai pateikia skirtingus adaptacijos apibrėžimus ir akcentuoja vis kitus jos ypatumus. Š. Klizas (2009), kalba apie devynis adaptacijos komponentus - „savęs vertinimą, dominavimą, integralumą, kitų vertinimą, emocinį komfortą, nerimą, pasitenkinimą savo gyvenimu, pasitikėjimą savimi, bendravimą“ (cit. pagal S. Sapižovaitė, 2014).

Psichologijos žodyne adaptacija apibūdinama kaip asmenybės prisitaikymas prie socialinės aplinkos. Kiekvienas žmogus, reaguodamas į aplinką, išreiškia savo jausmus, poreikius, troškimus, o juos patenkinus ar nepatenkinus, atsiskleidžia žmogaus asmeninis santykis su aplinka: kaip geba kovoti su grėsmėmis, pavojais, iškilusiais sunkumais, todėl ši reakcija padeda aplinkiniams geriau pažinti žmogų.

Galima teigti, kad dėl tų pačių priežasčių būtinas ir tėvų dalyvavimas institucinio ugdymo procese, o ypač vykdant ikimokyklinį ugdymą, kuomet ką tik nuo tėvų atsiskyrusi vaiko psichika būna jautriausia (J. Brožaitienė ir kt., 2011). Tėvų galimybė dalyvauti priimant sprendimus yra institucijos veiklos kokybės rodiklis (J. Brožaitienė ir kt., 2011). Atsiskyrę nuo šeimos daugeliu atvejų vaikai išgyvena adaptacijos sunkumus, tačiau juos palengvina tėvų į(si)traukimas į vaiko gyvenimą įstaigoje.

Vaiko adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra ne tik vaiko ar jo tėvų rūpestis, tačiau ir visos ikimokyklinės įstaigos veiklos organizavimo objektas, kadangi nuo sėkmingos vaiko adaptacijos priklauso ikimokyklinio ugdymo įstaigoje efektyvumas, ikimokyklinės įstaigos populiarumas tarp tėvų ir pan.

Adaptacijos procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vienas svarbiausių gyvenimo etapų tiek vaikui, tiek jo tėvams (globėjams, rūpintojams). Kuo mažesnis vaikas, tuo jam sunkiau atsiskirti nuo savo šeimos narių ilgesniam laikui. Pradėjęs lankyti darželį vaikas susiduria su pokyčiais, iššūkiais ir jaučia didelę įtampą (A. Blandė ir E. Gudelienė, 2016). Taigi, adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje sudėtingas procesas, kuriame itin svarbi tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos personalo bendrystė. Tiek tėvai, tiek ugdymo įstaiga turi suprasti, kad juos vienija tas pats tikslas – sėkmingas tolesnis vaiko ugdymas(is).

Adaptacija bet kokio individo gyvenime yra neišvengiama, nes ji yra būtinas šio gyvenimo atributas, padedantis reaguoti į pokyčius. K. Kubilienė (2012, 70 p.) pabrėžia, kad „žmogus yra aktyvus savo aplinkos kūrėjas, o jo subjektyvi patirtis yra svarbi kaip ir objektyvūs aplinkos aspektai. Todėl <...> adaptacija yra procesas, kuriame aktyviai dalyvaujama <...> ir kurio metu siekiama įveikti prieštaravimus tarp asmens ir naujosios aplinkos“. Kadangi žmogus yra socialinė būtybė, jam svarbu patenkinti savo socialinius poreikius, sėkmingai įsilieti į socialinį gyvenimą. I. Kornilavičienė ir kt. (2016) išskiria adaptacijos socialinį poreikį – būti reikalingu ir pritapti visuomenėje.

Galima teigti, kad individo adaptacija dažniausiai suprantama, kaip prisitaikymas prie kintančių gyvenimo sąlygų, naujos aplinkos (N. Bankauskienė ir kt., 2006; R. Masaitytė-Apuokienė ir kt., 2009; V. Gudžinskienė 2010; A. Vildžiūnaitė, 2011; A. Dromantaitė ir kt., 2014; I. Kornilavičienė ir kt., 2016).

Kartais interpretuojama, kad individo adaptacija yra procesas, kuris pasižymi abipusiu poveikiu, nes aplinka veika individą ir individas veikia aplinką (V. Gudžinskienė, 2010). Dažniau akcentuojamas vienpusis naujos aplinkos poveikis individo elgsenai, kadangi individas priverstas modeliuoti elgesį pagal naujos aplinkos reikalavimus (Y. Günindi, 2013), privalo pasikeisti psichologiškai vykstant pokyčiams (I. Stravinskienė, 2017). Adaptacijos procesas pasireiškia tuo, kad juo siekiama įveikti prieštaravimus tarp individo ir naujos aplinkos (J. Klizaitė ir kt., 2010), kad susidarytų pusiausvyra tarp individo ir socialinės aplinkos (A. Palujanskienė, 2006). Adaptacija suteikia galimybių individui išlikti naujoje aplinkoje (G. Tzafestas, 2018). Tam tikra prasme adaptacija yra individo socialinio išgyvenimo pagrindas.

Vienas iš neišvengiamų kiekvieno žmogaus gyvenimo tarpsnių yra vaikystė. Ankstyvoji vaikystė yra pirminis ir itin reikšmingas vaiko socialinių gebėjimų kūrimosi etapas ir tęstinės socializacijos visuomenėje fundamentas (I. Vietienė, 2015).

Vaikystėje vienu iš svarbiausių vaiko uždavinių tampa gebėjimas įgyti socialinius įgūdžius, mokėjimas prisitaikyti prie socialinės aplinkos, gebėjimas mokytis. Mokymasis tampa svarbiu pagrindu vaikui įgyti reikalingų socialiniam gyvenimui įgūdžių (Y. Günindi, 2013). Neskaitant neformalaus mokymosi aplinkos (pvz., šeimoje), formalus mokymasis pirmiausiai prasideda ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Dėl vaiko išleidimo lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą sprendimą priima tėvai ar globotojai. I. Vietienės (2015) teigimu, tėvų sprendimą pasirinkti, lemia darželyje vaikui sudaromos galimybės bendrauti su bendraamžiais, specialistų teikiama pagalba, dėmesys vaiko ugdymui ir kt. Taip pat neatmestina, kad dalis tėvų kreipia dėmesį į tai, kaip jų vaikas sugebės adaptuotis naujoje aplinkoje. Galutinis šio sprendimo rezultatas – vaiko pradėjimas arba nepradėjimas lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą (A. I. Brzezińska et al., 2013).

Kaip teigia mokslininkai, vaiko pradėjimas lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą yra ryškus pokytis jo gyvenime (G. Poderienė ir kt., 2006; Y. Günindi, 2013; V. Rimkevičienė ir kt., 2016; D. Borbélyová, 2016; J. Klizaitė ir kt., 2017), siejami ne tik su elgesio, bet ir su kognityviniais, socialiniais -emociniais, fiziniais iššūkiais, kuriuos tenka įveikti vaikui (V. Rimkevičienė ir kt., 2016), taip pat ir su tėvų išgyvenimais (I. Vietienė, 2015; J. Klizaitė ir kt., 2017), kadangi „įprastos tvarkos pasikeitimas daugiau ar mažiau traumuoja visus šeimos narius“, nes „reikia pažinti naują situaciją, įžvelgti pavojus, atrasti naujų vidinių galių“ (I. Vietienė, 2015, 98 p.). G. Poderienės ir kt. (2006, 73 p.) teigimu, adaptacijos procesas yra sudėtingas ir keliantis iššūkius bręstančiam vaikui, kadangi atėjimas į ugdymo įstaigą yra „naujos gyvensenos ir veiklos, naujos padėties visuomenėje, naujų

santykių su suaugusiaisiais ir vienmečiais pradžia“. V. Rimkevičienės ir kt. (2016) nuomone, vaikai gana anksti susiduria su adaptacijos būtinybe, t. y. tuomet, kada yra tikslingai ruošiami mokymuisi ir savarankiškam gyvenimui. Ankstyvas elgesio gebėjimų reguliavimas yra svarbus ankstyvosios intervencijos veiksnys, siekiant vaikų sėkmingos adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016), pasireiškia, kaip pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų – šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinkos. Tenka pritarti autoriams, manantiems, kad ikimokyklinė įstaiga yra pirmoji svarbi aplinka vaikui po šeimos (namų) aplinkos. Ikimokyklinės įstaigos lankymas tampa reikalingu, kadangi šeimos aplinkos nepakanka, kad ji galėtų patenkinti visus vaiko socialinius ir edukacinius poreikius (Y. Günindi, 2013).

Adaptacijos procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vienas svarbiausių gyvenimo etapų tiek vaikui, tiek jo tėvams (globėjams, rūpintojams). Kuo mažesnis vaikas, tuo jam sunkiau atsiskirti nuo savo šeimos narių ilgesniam laikui. Pradėjęs lankyti darželį vaikas susiduria su pokyčiais, iššūkiais ir jaučia didelę įtampą (A. Blandė, E. Gudelienė, 2016). Adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje sudėtingas procesas, kuriame itin svarbi tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos personalo bendrystė. Tiek tėvai, tiek ugdymo įstaiga turi suprasti, kad juos vienija tas pats tikslas – sėkmingas tolesnis vaiko ugdymas(is).

Pedagogams sprendžiant adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje problemą svarbu atminti, kad kiekvienas vaikas turi būti vertinamas individualiai (T. Lazdauskas, 2012). Ikimokyklinio ugdymo pedagogas nėra vienintelis asmuo, atsakingas už vaiko raidą, jo asmenybės formavimąsi ir elgesį. Tačiau geras ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojas yra svarbus asmuo vaiko gyvenime (K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer, 2015). Svarbus ankstyvosios vaikystės pedagogo darbo komponentas – supratimas, kaip efektyviai dirbti su suaugusiaisiais. Šiuo atveju svarbiausi suaugusieji – vaiko tėvai, kurie yra įtraukti į vaikų, pasirengusių gauti pagalbą, gyvenimą (D. Rush, M. Shelden, 2015). Taigi, vaikui pradėjus lankyti darželį, prasideda naujas jo auklėjimo, socializacijos ir ugdymo(si) etapas, kuriame tėvų vaidmuo nė kiek nesumažėja. Kai tarp tėvų ir pedagogų vyksta tinkamas dialogas, kai jie vieni kitais pasitiki ir noriai dalijasi pastebėjimais, atradimais bei išreiškia susirūpinimą, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ramu ir gera augti (A. Blandė, E. Gudelienė, 2016).

Pradėjęs lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, vaikas išgyvena išsiskyrimus su tėvais. Vaikas tam tikrą išsiskyrimą patirs kiekvieną kartą išeidamas į ugdymo įstaigą (T. Lazdauskas, 2012). Atsiskirti nuo tėvų vaikas turėtų būti pradedamas ruošti ne vėliau kaip prieš pusmetį iki ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymo. Per šį laikotarpį vaikas mokosi įvairių įgūdžių. Ankstyvas rengimas lankyti ugdymo įstaigą gerokai sušvelnina psichologines problemas ir vaikui, ir šeimai (A. Vingras, J. Grikinienė, R. Jusienė ir V. Žilinskaitė, 2018).

Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, pasikeičia aplinka. Vaikas prie jos turi prisitaikyti, adaptuotis. Aplinkos poveikis itin stiprus ir todėl pasikeičia jo elgsena. Šie pasikeitimai kiekvienam vaikui gali būti skirtingi pagal trukmę bei ryškumą. Mokslininkai, tyrę vaikų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo aplinkoje, nurodo, kad ji gali trukti nuo 7 –10 dienų iki 2–6 mėnesių. Ji gali būti lengva, vidutinio sunkumo ir sunki:

- Lengva adaptacija trunka iki 20 dienų. Adaptacijos metu vaikai nesuserga. Lengva adaptacijos forma būdinga sveikiems, gerai fiziškai ir psichiškai išsivysčiusiems vaikams, pradėjusiems lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą nuo 18 mėnesių amžiaus.
- Vidutinio sunkumo adaptacijos metu vaiko elgsenos pokyčiai užtrunka ilgiau nei lengvos adaptacijos atveju. Vidutinio sunkumo adaptacija būdinga vaikams, pradėjusiems lankyti ikimokyklinę įstaigą nuo 9–10 mėnesių iki 15–16 mėnesių amžiaus arba kurių sveikata ir vystymasis kiek sutrikęs, arba jeigu šeimoje yra nepalankios mikrosocialinės sąlygos, ar jeigu buvo sunkus nėštumas ir gimdymas.
- Sunki adaptacijos forma užtrunka nuo 2 iki 6 mėnesių, o kartais ir ilgiau. Ši adaptacijos forma būdinga tiems vaikams, kurie ikimokyklinio ugdymo įstaigą pradeda lankyti 10–15 mėnesių amžiaus ir kuriuos veikia dar bent vienas nepalankus biologinis ar socialinis veiksnys, pvz.: vaikas blogai prižiūrimas šeimoje ir įstaigą pradėjo lankyti nuo 12 mėnesių amžiaus. (Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras, Sveikatos priežiūros įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 2012).

Kai kurie tyrimai rodo, kad vaikai, pradėję lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą (buvo tirti vaikai, augantys kitakalbių šeimose), geriau pasijunta jau po 1-2 mėnesių (J. Klizienė ir kt., 2017). Dalis tyrėjų rašo apie maždaug 30 savaičių adaptacinį laikotarpį (L. Valiukienė ir kt., 2005), kiti tyrėjai akcentuoja šešių mėnesių laikotarpį (A. I. Brzezińska et al., 2013). Manoma, kad adaptacija gali trukti pirmuosius tris mėnesius, o kartais ir visus pirmus metus, tačiau nesutrikdyti normalios vaiko organizmo būsenos (A. Vildžiūnaitė, 2011).

Anot I. Šulcienės (2012), sunkiausias vaikui dažniausiai būna pirmas mėnuo, tačiau paprastai laikomasi nuostatos, kad adaptacinis laikotarpis gali trukti nuo 3 iki 6 mėnesių. Kiti tyrimai taip pat rodo, kad sunkiausias adaptacijos periodas yra pirmas mėnuo, kuris sukelia daugiausia sunkumų vaikui prisitaikant prie darželio aplinkos. (M. Gersamia et al., 2015).

H.M., Pieper J. W. Pieper (2013), pažymi, kad ne taip svarbu, kada vaikas pradės lankyti darželį, daug svarbiau yra tai, kaip jis jame jausis. Staiga pakeisti įpročius, greitai adaptuotis - sunkus dalykas, o kai kuriems vaikams - neįveikiamas uždavinys. Adaptacijos procesą lemia daugelis veiksnių, tačiau mokslininkų ir pedagogų praktikų teigimu, būtent nuo santykių šeimoje pobūdžio, auklėjimo stiliaus bei kitų asmenybės formavimąsi lemiančių veiksnių priklauso vaikų sugebėjimas įveikti sunkumus

adaptuojantis naujoje ugdymo įstaigos aplinkoje. Vadinasi šeima yra svarbiausias veiksnys vaiko raidai, jo socialiniam elgesiui bei požiūriui (K. Kubilienė, 2012).

Asmens sugebėjimas prisitaikyti prie gyvenimo pokyčių mūsų sudėtingo ir nuolat besikeičiančio gyvenimo sąlygų yra svarbus gyvenimo rodiklis. Tyrėjai laikosi bendros nuostatos, kad individas kaip darbuotojas turi kuo sėkmingiau adaptuotis organizacijoje, nes nuo to priklauso tiek individualūs, tiek kolektyviniai veiklos rezultatai (J. S. Itika, 2011; A. Dromantaitė ir kt., 2014; M. T. John et al., 2017). Vaikų adaptavimasis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje sietinas su jų valios ir savarankiškumo ugdymu. Ankstyvas rengimas lankyti ugdymo įstaigą gerokai sušvelnina psichologines problemas ir vaikui, ir šeimai (A. Vingras, J. Grikinienė, R. Jusienė ir V. Žilinskaitė, 2018).

Apibendrinant svarbu akcentuoti, kad vaiko adaptacija individualus procesas, kuris gali stipriai paveikti vaiko pasaulį. Adaptacija yra suprantama įvairiai, tačiau dažniausiai tai atspindi tam tikrą prisitaikymą prie pakitusių sąlygų. Kadangi šis reiškinys gali būti išgyvenamas lengvai, vidutiniškai sunkiai arba labai sunkiai, vaikui ypač reikalinga suaugusiųjų pagalba, jie turi stebėti vaiko elgesio pokyčius, įsiklausyti į vaiko išsakomas mintis bei rūpesčius. Kryptingai ir tikslingai visa tai plėtojant galima orientuotis ir įgyvendinti sėkmingą adaptaciją, tačiau nekreipiant dėmesio į aplinkos daromą įtaką mažamečiui, galima ne tik patirti nesėkmę išgyvenant adaptacijos periodą, bet ir sutrikdyti vaiko iki trejų metų amžiaus psichinę – emocinę būseną.

1.3. Vaikų adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje optimizavimo galimybės

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, pedagogai, grupė – visa ugdymo(si) aplinka – yra labai reikšmingi vaiko patirties laukai. Vaikų darželis vaikui yra subkultūros struktūra, kurioje per mokymosi procesus vaikas sužino, išmoksta, įsisavina ir integruoja į savo asmenybę vertybes, nuostatas, elgesio būdus, taisykles bei tam tikrą tvarką. Įgūdžių ir įpročių formavimas, įvairiapusis darbo būdų taikymas, laisvas ir nevaržomas kūrybinis darbas sudaro sąlygas ugdytiniams save pažinti, kurti, išreikšti (B. Žygaitienė, 2003). Todėl galima teigti, kad ne tik šeima, bet ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga tampa atsakinga už vaiką.

Ikimokyklinis vaikų amžius – tai asmenybės formavimosi, psichinių ir fizinių galių intensyvios plėtotės laikotarpis. Šio amžiaus vaikai labai smalsūs, stebi ir tyrinėja juos supančius daiktus ir reiškinius, mėgdžioja, aptaria suaugusiųjų elgesį, sparčiai plėtojasi jų kalba, turtėja žodynas, tobulėja sakinių struktūra, elgesio kultūra. Šiuo laikotarpiu vaikui itin svarbi dėmesinga suaugusiųjų – tėvų ir pedagogų – pagalba: jų supratimas ir palaikymas (R. Bernotienė, L. Jankauskienė, V. Jonynienė ir kt., 2015). Galima teigti, kad vaikams reikia suaugusiųjų, kurie pasiklydus parodytų kelią, padrąsintų susvyravus, pagirtų pasiekus tikslą, sugrąžintų išklydus iš kelio ir paaiškintų, kodėl taip elgtis negalima. Kad ir kokio amžiaus vaikas būtų, jam reikia gairių, kurios padėtų susiorientuoti.

Siekiant optimizuoti veiksnius, kurie palengvintų vaikų adaptacijos galimybes, jas pateikiame žemiau esančiame paveiksle (žr. 1 paveikslą).

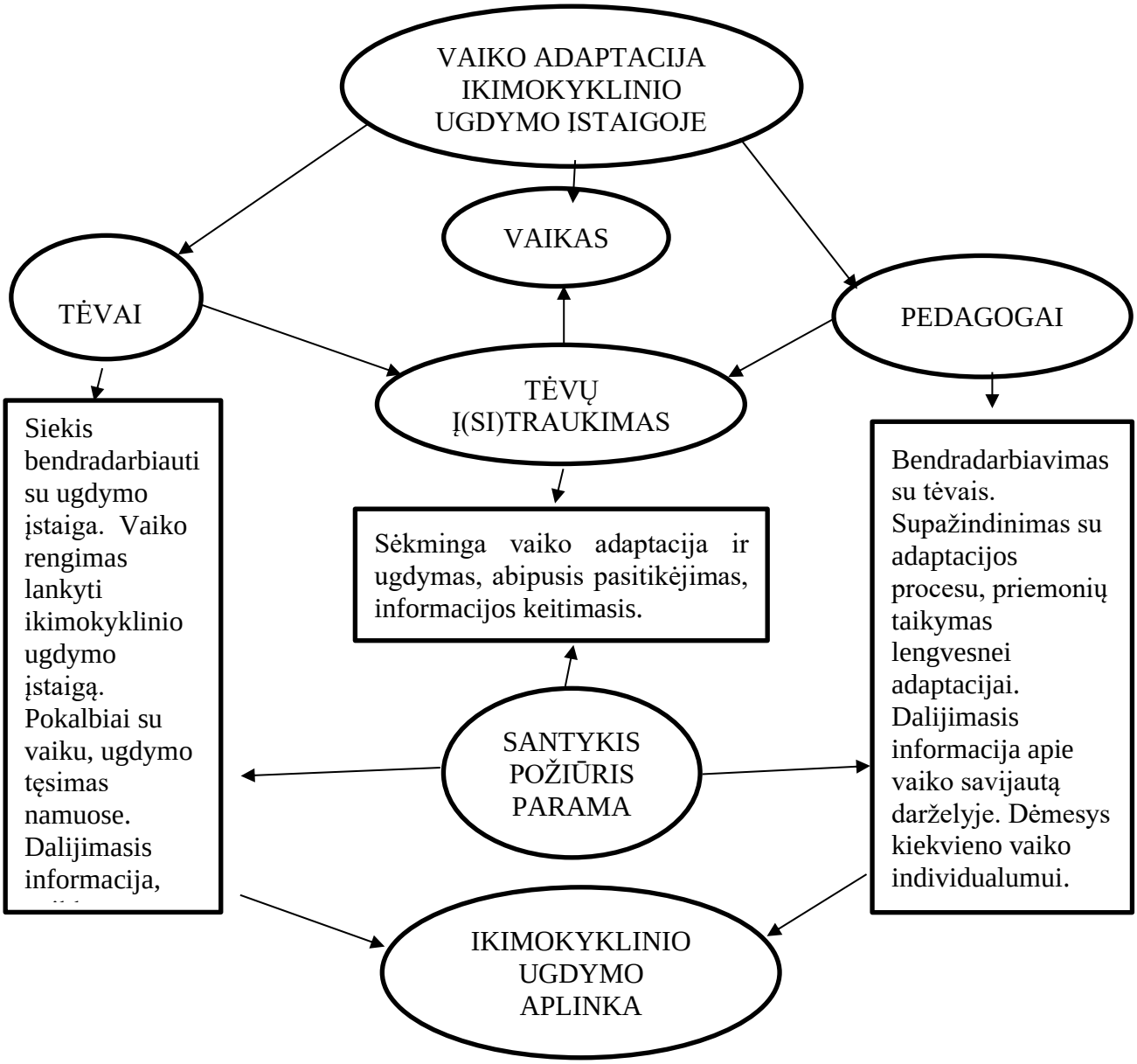

1 pav. Veiksniai, optimizuojantys adaptacijos procesą (sudaryta autorės)

Ikimokyklinio ugdymo pedagogas nėra vienintelis asmuo, atsakingas už vaiko raidą, jo asmenybės formavimąsi ir elgesį. Tačiau geras ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojas yra svarbus asmuo vaiko gyvenime (K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer, 2015). Svarbus ankstyvosios vaikystės pedagogo darbo komponentas – supratimas, kaip efektyviai dirbti su suaugusiaisiais. Šiuo atveju, svarbiausi suaugusieji – vaiko tėvai, kurie yra įtraukti į vaikų, pasirengusių gauti pagalbą, gyvenimą (D. Rush, M. Shelden, 2015). Vaikui pradėjus lankyti darželį, prasideda naujas jo auklėjimo, socializacijos ir ugdymo(si) etapas, kuriame tėvų vaidmuo nė kiek nesumažėja. Kai tarp tėvų ir pedagogų vyksta

tinkamas dialogas, kai jie vieni kitais pasitiki ir noriai dalijasi pastebėjimais, atradimais bei išreiškia susirūpinimą, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ramu ir gera augti (A. Blandė, E. Gudelienė, 2016).

Vaikui poveikį formuoja ištisas naujų veiksnių kompleksas: grupės kolektyvas, pedagogo asmenybė, režimo pokytis ir kt. Mobilizuodamas adaptacinių reakcijų sistemą, vaiko organizmas pamažu prie šių faktorių pripranta (A. Vildžiūnaitė, 2011). Vaikas, pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, kaip teigia D. Borbélyová (2016), turi prisitaikyti prie naujų sąlygų, turi priprasti prie naujos aplinkos ir turi pradėti nesąmoningai taikyti naujus elgesio modelius, nes kai kurios ankstesnės reakcijos schemos nebeveikia naujoje aplinkoje taip, kaip veikė senose. Šie pokyčiai, anot J. Obradovič (2016) yra glaudžiai susiję su psichiniais ir emociniais procesais, kurie veikia vaiko prisitaikymą prie naujos aplinkos ir kiekvienam vaikui pasireiškia skirtingo stiprumo poveikiu, kurį galima numanyti. Siekiant sėkmingo ugdymosi, vaikui būtina adaptuotis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kadangi adaptacija lemia vaiko pasitikėjimą savimi, mokymosi motyvaciją, saugumo jausmą (Kubilienė, 2010).

Pedagogo užduotis yra padėti vaikui prisitaikyti tokiu būdu, kuris padėtų vaikui įveikti nesaugumo jausmą ir susidoroti su baime dėl nežinomos aplinkos. Todėl pedagogas turi optimizuoti pedagogines ir organizacines sąlygas grupėje, laikantis šių principų (D. Borbélyová, 2016):

1) taikyti individualų požiūrį į kiekvieną vaiką;

2) naudoti sėkmingą ir produktyvų vaikų gebėjimų ir potencialo ugdymą, pasitelkiant integruotą kursą ar programas, kuriais siekiama palengvinti adaptaciją;

3) pasitelkti aktyvius metodus grupėje vaiko pereinamuoju laikotarpiu.

N. Bankauskienė ir kt. (2006), apibendrinę įvairių autorių nuomones dėl ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogų veiklų, užtikrinančių vaikų adaptaciją bei socialinių įgūdžių plėtojimą, išskiria esmines šias grupės mokytojo užduotis:

1) tinkamai organizuoti pirmas vaikų dienas ikimokyklinėje įstaigoje, šiame procese skatinant grupės vaikus pradėti aktyviai komunikuoti ir bendrauti vieniems su kitais;

2) suformuoti tokias elgesio normas, kurios galėtų apsaugoti vaiką nuo galimų skriaudų;

3) išnagrinėti įvairias socialines situacijas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir ugdyti vaikus, pasirenkant tinkamą elgesio variantą;

4) parengti tinkamą gyvenimo ritmą grupėje, apie galimus įprastinio gyvenimo pokyčius kalbantis su vaikais ir paruošiant juos iš anksto;

5) diferencijuoti gebėjimų ugdymą konkrečiam vaikui, keliems vaikams ar visai grupei.

Pedagogui tenka padėti vaiko ugdymuisi kuriant tam palankią aplinką – būti patraukliam vaikams, pastebėti vaikų ieškojimus, gerbti vaikų sumanymus, emociškai skatinti vaiko saviugdą. Suaugusysis nukreipia vaiko veiklą ir vadovauja jam ne kokiais nors perspėjimais, nurodymais ar įsakymais, o savo elgesiu, veikla, jausmais, mintimis. Ne veikimas iš pareigos, o nuoširdi meilė vaikui,

nepriekaištingas elgesys, buvimas tuo, kuo jis galėtų sekti, - tai laidas, užtikrinantis mažylio pasitikėjimą suaugusiuoju (J. S. Pocienė, 2010).

Praktika rodo, kad tėvai gali tiek padėti, tiek trukdyti vaiko adaptacijai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. I. Vietienė (2015) pastebi, kad tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus, ne visuomet atsižvelgia į vaikų poreikius ir gebėjimus. Kartais šiame procese tėvai stokoja laiko, noro ar žinių, todėl tėvams kyla sunkumų. I. Vietienė (2015, 101 p.) rašo: „Neretai tėvai patys nėra pasirengę išleisti vaiko į ugdymo įstaigą, kurioje jų atžala praleis didžiąją dienos dalį. Būdami neužtikrinti dėl savo sprendimo, mama ir tėtis nesąmoningai siunčia atitinkamus signalus, kuriuos vaikas suvokia ir paskui dar turi apdoroti. Tėvus drasko vidinis prieštaravimas tarp noro paleisti vaiką ir noro jį sulaikyti“. Anot I. Kornilavičienės ir kt. (2016) pasitaiko, kad tėvai būna linkę gąsdinti vaiką darželiu, taip skiepydami vaikui nereikalingas baimes. Tokia situacija trukdo paruošti vaiką adaptacijai naujoje aplinkoje, sukelia vidinių sunkumų vaikui, nes jam sunku išsiskirti su tėvais.

Ne tik pesimistiškas, bet ir pernelyg optimistiškas vaiko nuteikimas darželiui gali trukdyti adaptuotis. Pasak I. Šulcienės (2012), viena iš klaidų, kurią daro tėvai, ruošdami vaiką ikimokyklinio ugdymo įstaigai – tai, kad pasakoja apie darželį pernelyg optimistiškai. Vaikui susidūrus su realybe, paaiškėja, kad darželyje nėra jau taip smagu, kad vaikas nežino, kaip elgtis naujoje situacijoje. Laikomasi nuostatos, kad sunki vaiko adaptacija – tai daugiau tėvų, ne vaikų problema. Vaiko adaptacija priklauso nuo tėvų pasirengimo išleisti vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą (S. Chranovskienė, 2013; D. Ausėnaitė, 2014).

A. Vildžiūnaitės (2011), pastebėjimu, vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje procese yra svarbi visos grupės asmeninių santykių sistema, kurioje kiekvienas vaikas užima tam tikrą poziciją. Humaniški santykiai pasireiškia tuo atveju, kai grupėje vyrauja jauki ir pozityvi aplinka, kai stengiamasi pagelbėti vienas kitam, tuomet adaptacija pastebimai palengvėja, o adaptacinis periodas sutrumpėja. Negatyviai veikiami grupės bendruomenės narių (bendraamžių), vaikai gali pasidaryti šiurkštūs, nenuoširdūs. Jiems gali būti sunku adaptuotis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Taigi vaikai gali perimti neigiamą elgesį iš kitų bendraamžių, imti protestuoti, nedėti reikiamų pastangų, kad gebėtų prisitaikyti prie naujos aplinkos.

Užsienio tyrėjų (J. B. Pingault et al., 2015), teigimu, dėl padidėjusios socialinės sąveikos su darželio grupės nariais atsiranda tikimybė vaikams labiau įsitraukti į agresyvų ir opozicinį elgesį, konfliktuoti, nesilaikyti ugdymo įstaigoje nustatytų taisyklių. Kai kurie tyrimai rodo, kad daugiausia adaptacijos problemų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kyla vaiko santykiuose su bendraamžiais. Šiuos sunkumus labiausiai lemia vaiko bendravimo (verbalinio, neverbalinio) įgūdžių, socialinių gebėjimų neturėjimas ar jų trūkumas (M. Gersamia et al., 2015).

Socialiniai įgūdžiai vaikui padeda prisitaikyti prie socialinės grupės ir visuomenės, kuriai jis priklauso, elgtis pozityviai, taikiai spręsti konfliktus, reguliuoti savo emocijas, priimti sprendimu,

veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis (V. Gudžinskienė ir R. Gedminienė, 2011; V. Gudžinskienė, 2011; R. Coplan & L. Ooi, 2013).

Anot A. Boller (2012), vaiko pasitikėjimo pedagogu kūrimas pirmosiomis dienomis ir savaitėmis sudaro viso vaiko buvimo ugdymo įstaigoje laiką, tai pat ir jo pasirengimo mokytis pagrindą. Čia jie daugiausia mokosi tyrinėdami – o tyrinėjimo galima be baimės imtis tik tada, kai vaiką su pedagogu sieja stabilus ryšys. Kuo geriau pedagogas pažįsta vaiką ir geba įsijausti į jo situaciją, tuo greičiau galima įgyti vaiko pasitikėjimą. Tačiau vaikų signalus ne visuomet lengva atpažinti. Kartais jie elgiasi priešingai nei jaučia. Todėl darželio personalas tam turėtų pasirengti ir palaikyti ryšį su tėvais, norėdamas tinkamai reaguoti ir planuoti tolesnius žingsnius. Jei vaikas tylus, nes nedrąsiai jaučiasi toje aplinkoje, pedagogai gali pamanyti, kad jis patenkintas ir nesuteikti vaikui pakankamai dėmesio. Tokiais atvejais pirmosios dienos ir savaitės praeina sklandžiai, o sunkumai išryškėja tik vėliau. Kokie puikūs gali būti ir kiek daug gali padėti auklėtojos keliai, auklėtojos ranka, arba auklėtojos žodis. Jeigu vaikas darželyje leidžiasi paguodžiamas auklėtojos, jis susidoros ir su sudėtingesnėmis adaptacijos situacijomis. Autorė pabrėžia, kad adaptacijos procesas auklėtojai reiškia nepertraukiamą dėmesį naujokui. Tai nereiškia, kad ji nuolat jį vedžioja už rankos, tačiau stebi ir atliepia vaiko poreikius. Ji visada šalia ir reaguoja, kai jos prireikia, bet ne dažniau. Beje, perdėtas dėmesys gali slėgti vaiką. Vaikas pats nustato savo raidos tempą, pedagogas, ar kitas suaugusysis jį lydi.

Vaikai sėkmingai prie darželio pripranta tik tada, kai tėvai ir pedagogai veikia išvien – jautriai ir protingai, atsižvelgdami į vaikų poreikius (A. Boller, 2012). Autorė, yra linkusi išskirti tam tikras adaptacijos fazes, kurios gali lemti nesunkią vaiko iki trejų metų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

- **Parengiamoji fazė.** Keletą savaičių prieš priėmimą turėtų vykti auklėtojų ir tėvų pokalbiai, kad būtų garantuota sėkminga pradžia. Šių susitikimų pagalba būtų padedama mažamečiui vaikui susipažinti su pedagogine darželio koncepcija, patalpomis, žaidybine medžiaga ir išsamiai informuojama apie vaikų adaptacijos fazės svarbą. Šiame etape būtina ir tėvų pagalba, nes vienas iš tėvų pirmomis dienomis ar savaitėmis turėtų būti kartu su vaiku arba lengvai pasiekiamas. Šiuo metu artimiau susipažįsta ir patys tėvai bei auklėtojai – kuriama partnerystė, saugumas.
- **Susipažinimo fazė.** Prieš pradėdamas oficialiai lankyti darželį, vaikas turi turėti galimybę kartu su artimu asmeniu apsilankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Taip mažylis įgyja supratimo, kas darželyje vyksta. Be to, jam lieka pakankamai laiko savo įspūdžiams apdoroti. Tokie apsilankymai turėtų trukti ne ilgiau kaip valandą.
- **Lydėjimo fazė.** Ji turėtų prasidėti priėmimo dieną ir trukti tol, kol vaikas apsipras naujoje vietoje. Lydėjimo fazėje dalyvauja mažylis ir jo tėveliai. Vienas iš tėvų, dažniausiai mama, turėtų pirmąsias dvi dienas (arba ilgiau) kartu su vaiku lankyti darželį. Šios fazės esmė ta, kad mama lydėtų vaiką, jį palaikytų, tačiau nesikištų į jo veiklą. Abi pirmąsias dienas nereikia mėginti

mamai ir vaikui išsiskirti, nebent tai nutiktų vaikui leidus, tačiau šis momentas turėtų trukti neilgai. Taip pat reikėtų nusistatyti neilgą darželyje būvimo laiką. Geriausia pirmomis dienomis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje praleisti keletą valandų, daugiausia pusdienį. Šiuo metu svarbu, jog auklėtoja vaikui taptų artima, nes taip lengviau išgyventi ir jaustis naujoje situacijoje. Auklėtoja turi užtikrinti mažamečiui bebaimę atmosferą grupėje. O apie tai, kaip geriau bendrauti ir elgtis su vaiku, auklėtoja turėtų pasitarti su vaiko mama.

- **Perkėlimo fazė.** Tai etapas, kuomet vaikas turi perkelti savo pasitikėjimą mama į auklėtoją. Tai bandymų metas išsiskirti su mama (ar tėčiu). Tėvams lydint vaiką, jo pasitikėjimas auklėtoja vis stiprėja. Šio proceso eigoje įvyksta tam tikras „prisirišimo perkėlimas“ nuo mamos ar tėčio prie auklėtojos. Dėl to prieraišumas mamai ar tėčiui nesumenkėja, bet vaikas tampa laisvesnis. Pirmas išsiskyrimas su artimaisiais turėtų būti tik bandymas ir neturėtų viršyti pusės valandos, net jei vaikas jaučiasi gerai. Bandymui pavykus, išsiskyrimo laikas ir erdvė pamažu didinami.
- **Stabilizacijos fazė.** Kuomet mažylis lieka vienas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, be mamos ar tėčio, galima teigti, kad jis stabilizavosi ir jo adaptacija yra pozityvi, klostosi sėkmingai. Tačiau vaiką iki trejų metų amžiaus iš darželio vertėtų pasiimti kuo anksčiau, kad vaikas nepatirtų neigiamų emocijų be pagrindo. Pirmosios savaitės darželyje vaikus iki trejų metų amžiaus labai vargina, nes jiems tenka apdoroti daug naujų įspūdžių. Namie vaikai irgi gali būti nuvargę ir sutrikę. Šis nuovargis vėl išnyks vaikui pamažu priprantant prie darželio kasdienybės.

Pirma pažintis su nauja įstaiga turi būti užmegzta bent jau dalyvaujant vienam iš tėvų. Juk adaptacija ugdymo įstaigoje yra pirmasis perėjimas tarp dviejų mokomųjų aplinkų: šeima ir ugdymo įstaigos aplinka. O J. Pūrienė (2012) nurodo, kad tėvų ir darželio bendradarbiavimo tikslai turėtų būti aptarti vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą. Vaiko tėvai turi būti informuojami apie įstaigos programą, jos tikslus, uždavinius. A. Boller (2012) nuomone, vaikai sėkmingai pripranta prie darželio, kai tėvai ir pedagogai veikia išvien – jautriai ir protingai atsižvelgdami į vaikų poreikius. Jėgų padėsiančių priprasti, jis semiasi iš artimųjų. Priprasti naujoje aplinkoje vaikui reikia pagalbos – tai būtinybė, nes jie iš tiesų jaučiasi patekę į bėdą, nesvarbu, ar jie tai išreikštų, ar užgniaužtų savyje.

N. Koskienės (2014), teigimu, pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, pirmosiomis dienomis ir savaitėmis vaikas praeina tam tikras adaptacijos stadijas: iš pradžių pastebimas nemokėjimas bendrauti, išlaukti, dalytis žaislais. Sunkiau adaptuojasi vaikučiai, kurie auga šeimoje vieni.

Vienas svarbiausių gyvenimo būdų ir įpročių lemiančių vaiko ir suaugusiojo gerą savijautą bei fizinę ir psichologinę būseną – pastovus dienos ritmo laikymasis (A. Boller, 2012). Dienos ritmas šiomis dienomis apibūdinamas kaip fiziologiškai pagrįsta ir tiksliai nustatyta veiklos tvarka, kuri pasireiškia pasikartojančiais ir vienodais elgesio modeliais kiekvieną dieną bei užtikrina saugų ir stabilų žmogaus gyvenimą (J. Daunienė, 2015; L. Lytva, 2014). Vaikų darželiuose, vaikai dieną praleidžia pagal įstaigos ar grupės parengtą, vaikų amžių ir poreikius atliepiančią dienotvarkę. Toks

dienos režimo laikymasis suteikia vaikui visapusišką naudą: užtikrina vaiko darbingumą, nenuvargina organizmo, saugo sveikatą (L. Murauskienė, 1996), vaikai gali gerai jaustis, augti sveiki, aktyvūs ir savarankiški (E. Adaškevičienė, N. Strazdienė, 2013). Mokslininkai teigia, jog vaikams reikia tarpusavyje suderintų ramių ir aktyvių veiklų, kurios leidžia vaikui mokytis, kada ir kaip pasiskirstyti savo energiją.

Šis uždavinys taikomas ir vykdomas tik vaikų ugdymo(si) įstaigose, kuriose ankstyvojo amžiaus vaikų diena pagrįsta fiziologinius poreikius atitinkančia dienotvarke. Nors M. Winterhoww (2011), pastebėjo tendenciją, kad ir jose vis rečiau laikomasi nustatyto dienos ritmo, tam, kad vaikas pats galėtų rinktis užsiėmimus ir jų laiką bei vystytųsi laisvai, kam iš tiesų, ankstyvojo amžiaus vaikas yra per mažas ir be suaugusiojo tinkamo nukreipimo negali.

Tačiau L. Lytva (2014) ir M. Winterhoff (2011), pateikia kitokį dienos ritmo vertinimą. Anot šių mokslininkų, griežtas dienos ritmo laikymasis gali reikalauti iš vaikų atlikti tai, ko jie visai nenori, pažeisti jų laiką tenkinant savus poreikius bei sukelti didelį nusivylimą. O kalbant apie kūrybiškumą, autoriai mano, jog dienos ritmo laikymasis jį tik mažina didindamas nerimo ir baimės jausmu naujovėms ar pasikeitimams. Dienos ritmas nebūtų žalingas vaiko asmenybės sklaidai tada, jei nebūtų pateiktas kaip griežta dienotvarkė. Dienos ritmas turi būti malonus, lengvai keičiamas ir vykdomas.

Pati svarbiausia dienos ritmo teikiama reikšmė ir nauda ankstyvojo amžiaus vaikui – saugumo jausmas. Vaikams ne tik patinka visuomet žinoti, kas jų laukia, dažnas įvykių pasikartojimas skatina vaikus jausti stabilumą, užtikrina jų harmoningą ir darnų pasaulį, suteikia pastovumo jausmą. To pasėkoje, saugoma nervų sistema: vaikai patiria mažiau streso, nerimo, lengviau susikaupia ir susidoroja su iššūkiais (R. Breidokienė, S. Ignatavičienė, 2015).

I. Penkauskaitė ir kt. (2016) pabrėžia, kad tėvai, besiruošiantys leisti savo vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, turėtų iš anksto pasidomėti grupėje vyraujančia dienotvarke ir pabandyti ją taikyti namuose. Ppedagogai taip pat turėtų atkreipti dėmesį į vaikų šeimų rutinas ir sudaryti bendrą dienotvarkę. Tėvai ir pedagogai privalo pasirūpinti vaiko dienos ritmo vienove, todėl dienos ritmas tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tiek šeimoje turi būti panašus, o jo laikytis privalo visi grupės ir šeimos nariai.

Kitas efektyvus lengvos adaptacijos formavimo būdas – panaudoti žaidimus (su lėle, vandeniu, smėliu ir t. t.). Žaidimas – tai svarbiausias vaiko ugdymo būdas, dominuojanti veikla vaikystėje. Žaisdamas vaikas išgyvena įvairias socialines situacijas, susipažįsta su daiktų įvairove, įgyja daugybę įgūdžių ir sužino reikšmingų dalykų apie aplinkinį pasaulį (J. Grygutis, 2013).

Mokslininkai linksta sutarti, kad vaiko raidai, adaptacijai, žaidimas yra itin svarbus: jis leidžia vaikams plėtoti intelektinius, emocinius ir socialinius gebėjimus ir kaip maloni vaiko veikla nutiesia kelią į mokymąsi (M. Brėdikytė, P. Hakkarainen, 2011; M. Brėdikytė, 2012; A. S. Lillard et al., 2012; D. Whitebread, 2012; M. Brėdikytė et al., 2013 ir kt.).

Adaptacijos sunkumų dažnai iškyla ne todėl, kad vaiką baugina nauja aplinka, nepažįstami vaikai grupėje, tačiau dėl to, kad nuo įprastos laisvos, spontaniškos kasdieninės veiklos – žaidimų – vaikui staigiai reikia pereiti prie nebūtinai įdomių ugdymosi dalykų (V. Gudžinskienė ir kt., 2010). Žaidimai gali padėti vaikui adaptuotis dėl to, kad šalina stresą, vaikai gali užmegzti santykius tarpusavyje ir įgyti komunikacinės patirties (M. Gersamia et al., 2015), pamažu pradėti suprasti savo vietą tarp bendraamžių, mokytis prie jų prisitaikyti (I. Kornilavičienė ir kt., 2016).

Anot L. Pečiulienės (2014), pagrindinis tėvų, leidžiančių vaikus į darželius, noras yra tai, kad darželis tenkintų jų vaiko poreikius: vaiko gerovė yra dėmesio centre. Tėvai teikia didelę reikšmę pokalbiams su auklėtojoms apie jų vaiką, be to, tėvai gali turėti asmeninių norų ir poreikių, į kuriuos darželio personalas turėtų reaguoti ir atsižvelgti.

M. Deny (2012), užtikrinant sėkmingą adaptaciją, tėvams pataria būti dėmesingais, visuomet pabrėžti vaiko talentus, būti tėvais, kuriems niekada nestinga idėjų, ieškant tinkamo problemos sprendimo būdo ir mokėti savo vaiką be streso lydėti į sėkmę. Autorė pateikia keletą priemonių siekiant, kad vaikas pradėtų pasitikėti savo jėgomis: *girti jį net už menkiausią sėkmę darželyje; neskirti pernelyg daug dėmesio kiekvienai vaiką ištikusiai nesėkmei; ugdyti jo savarankiškumą neformalioje veikloje; padėti jam įsisąmoninti ir vertinti savo jėgas, savybes, gebėjimus.*

Kasdienis malonus, sėkmę skatinantis pedagogų elgesys stiprina ugdytinio savigarbą bei ugdo jo asmenybę. Pedagogas turi svarbų poveikį vaiko asmenybės ugdymui. Mažyliui teikia džiaugsmo tai, kad jis rūpi auklėtojai, kad ji atsimena jo vardą. L. Simonavičienė (2014), pataria pedagogui dalytis su vaikais savo sunkumais, vaikai išgirdę, kad ir pedagogui ne visada buvo lengva, ne viskas gerai sekėsi, ramiau reaguos į savo sunkumus bei nesėkmes.

Šiuo sudėtingu momentu labai svarbus pedagogų vaidmuo – vaikučius stengiamasi priimti su atida ir meile, atsižvelgiant į jų poreikius ir pomėgius. Be to, pirmosiomis dienomis tėveliams detaliai pasakojama, kaip jų vaikas jautėsi darželyje. Tėvų pasitikėjimas ugdymo įstaiga ir pedagogais turi teigiamos įtakos vaiko adaptacijos metu, neretai tėvų nuotaikos ir laikysena persiduoda ir vaikams.

Kiekviena adaptacija vis kitokia. Jei tėveliai bendradarbiauja su pedagogais, atsižvelgia į darželio rekomendacijas (pavyzdžiui, kaip tinkamai su vaiku atsisveikinti), pasitiki darželiu, pereinamasis laikotarpis būna daug lengvesnis. Verkiantis vaikas darželyje – natūralu. Galbūt jam liūdna, gal pikta, gal pavargo. Gero pedagogo užduotis – identifikuoti priežastį ir rasti sprendimą. Su vaikais visada reikia kalbėtis, padėti suvokti jausmus, jų priežastis. Kartais užtenka apsikabinti ir nuraminti vaiką, kartais – nukreipti dėmesį dominančia veikla.

Tinkama adaptacija suteikia vaikui pasitenkinimo jausmą ir skatina pasitikėjimą savimi. Sėkmingo psichologinio prisitaikymo rodiklis yra tai, kad vaikas nori eiti į ugdymo įstaigą, yra geros nuotaikos, jaučia norą kalbėtis apie ugdymo įstaigą. Priešingos apraiškos rodo, kad vaikas dar nėra prisitaikęs prie naujos aplinkos (D. Borbélyová, 2016).

Apibendrinant svarbu suprasti, kad visi vaikai skirtingi ir jiems reikalinga individuali pagalba. Vaiko adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigos procese pedagogai atlieka itin svarbų vaidmenį. Pedagogai palengvina vaiko patiriamus adaptacijos sunkumus, tačiau tai sėkmingai galima padaryti tik bendradarbiaujant su tėvais. Tėvai ir pedagogai turėtų pasirūpinti ugdymo tęstinumu ir dienos ritmo vienove. Dienos ritmas tiek darželyje, tiek šeimoje turėtų būti atitinkamai panašus vienas į kitą, o jo laikytis turėtų visi grupės ir šeimos nariai. Taip pat be galo svarbu mažamečio vaiko ir pedagogo ryšys, būtina sukurti grupės aplinkoje abipusį pasitikėjimą, šilumą, atjautą.

Apibendrinant pirmąjį skyrių *tėvų į(si)traukimo į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pažymėtina, jog tėvai yra pirminis ir pagrindinis ugdytojas, kuris turi padėti, išmokyti, patarti, nukreipti savo atžalas geresniam ugdymui(si). Taip pat, prie vaiko ugdymo(si) prisideda ir pedagogai. Tėvų į(si)traukimas ir bendradarbiavimas su pedagogais, padeda vaikams lengviau įsitraukti į aplinką, priprasti prie dienos ritmo, jaustis asmenybe. Tik sąveikaujant su aplinka vaikas įgyja jam reikalingus socialinius įgūdžius: išmoksta tam tikros veiklos su daiktais ir bendravimo su žmonėmis būdų. Taip pat, galima teigti, kad pedagogas, kaip ugdytojas yra labai svarbus, nes būtent jis sukuria su vaiku šiltą santykį, įtraukia į veiklas, paremtas individualiai vaiko poreikiams. Be to, svarbu žinoti, kad ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje vis labiau į ugdymą į(si)traukia tėvai: dalyvauja susirinkimuose, organizuoja šventes, išvykas, įsilieja į bendras veiklas. Lietuva po truputį perima užsienio patirtį, kuriant alternatyvias ugdymo programas. Šiuo metu, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje reikia garantuoti priėjimą pasinaudoti valstybės teikiamomis paslaugomis, kurti įvairesnes, tėvų ir vaikų poreikius atitinkančias ugdymo formas.*

II. TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ, OPTIMIZUOJANT ANKSTYVOJO AMŽIAUS VAIKŲ ADAPTACIJĄ, IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir eiga

Siekiant pagrįsti teorinėje dalyje aptartuosius teorinius aspektus bei optimizuojant tėvų į(si)traukimo į ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje atliktas kiekybinis tyrimas.

Remiantis klasikine metodologija, nuo teorinės dalies – literatūros analizės – pereita prie tyrimo tikslų ir uždavinių, instrumento rengimo, proceso organizavimo ir empirinio tyrimo organizavimo, duomenų rinkimo ir analizės, nes tai yra tipiškas klasikinės metodologijos tyrimas.

Kiekybiniu tyrimu siekta atskleisti tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, ankstyvojo amžiaus vaikų adaptacijos metu, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Bei ištirti ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų požiūrį į tėvų į(si)traukimą į ugdymą adaptacijos metu.

Nagrinėjant pasirinktą problemą, atliktas kiekybinis tyrimas. Pasak K. Kardelio (2016), kiekybiniai tyrimai reiškinius matuoja skaičiais ir siekia būti objektyvūs bei patikimi. Atsižvelgiant į tyrimo subjektų ypatumus, pasirinktas šis tyrimo tipas, nes jis sukuria ryšį tarp empirinių stebėjimų ir kiekybinių santykių matematinės išraiškos. Tiriant kiekybiškai, užduodami tikslingi, specifiniai klausimai ir į juos tikimasi gauti tikslius, vienareikšmius atsakymus. Šio tyrimo tipo pasirinkimas leido išplėsti respondentų paieškos „lauką“, atlikti tyrimą skirtingose vietovėse. Kiekybinis tyrimo pobūdis įgalino surinkti visapusiškesnę informaciją problemos analizei.

Empirinį ***kiekybinį*** tyrimą sudarė ***šie etapai***:

- Pasirengimas tyrimui (2019 m. gruodžio mėn.). Šiame tyrimo etape buvo rengiamas tyrimo instrumentas: apklausa raštu.
- Tyrimo vykdymas (2019 m. gruodžio – 2020 m. kovo mėn.). Apklausa buvo vykdoma 2020 m. vasario mėnesį.
- Gautų tyrimų duomenų apdorojimas, analizė, rezultatų rengimas 2020 m. kovo mėnesį.

Kiekybinio tyrimo populiacija – tėvai leidžiantys savo ankstyvojo amžiaus vaikus (1 - 3 metų) į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, bei pedagogai dirbantys su šia amžiaus grupe skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigose:

- Privati ikimokyklinio ugdymo įtaiga,
- Valstybinė ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Bei skirtingose vietovėse:

- Mieste (virš 10 tūkstančių gyventojų),
- Miestelyje (nuo 1 iki 10 tūkstančių gyventojų),

- Kaimo vietovėje (iki 1 tūkstančio gyventojų).

Tokį tyrimo dalyvių pasirinkimą nulemia, jog skirtingų ikimokyklinio ugdymo įstaigų veikla gali būti tiesiogiai siejama su ankstyvojo amžiaus vaikų adaptacijos procesu ir tėvų į(si)traukimo optimizavimo galimybėmis į vaikų ugdymą (vaikų skaičiumi, vaiko šeimos demografine padėtimi, ekonominiu ir švietimo statusu ir kitais faktoriais).

Kiekybinio tyrimo imtis. Tyrimo imties nustatymui taikyta patogioji atsitiktinė atranka. Atsitiktinai buvo atrinktos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, jose atrinkti pedagogai ir ugdytinių tėvai, kurie laisvanoriškai sutiko dalyvauti tyrime. Galutinius respondentų skaičius (315) nulėmė pilnai užpildytų pedagogų ir tėvų anketų kiekis.

Kiekybinio tyrimo instrumentas – anketa. Anketa sudaryta remiantis B. Bitino (2013) pateiktais bendraisiais anketinės apklausos reikalavimais: logiškai ir motyvuotai paaiškintas atliekamo tyrimo tikslas; pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija. B. Bitinas (2013) teigia, kad kiekybinio tyrimo pagrindinė paskirtis – objekto aiškinimas ir prognozavimas: siekiama empiriškai pagrįsti objekto esminius požymius, jo funkcionavimo veiksnius.

Darbo autorė sudarė dvi anketas apie tėvų – pedagogų tarpusavio sąveikos formas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, skirtas užpildyti pedagogams ir tėvams:

- **Tėvų anketą** sudaro 14 uždaro, mišraus ir atviro tipo klausimai. Visi anketos klausimai buvo sugrupuoti į atskirus blokus.
- Pirmajame klausimų bloke siekta sužinoti respondentų sociodemografinius duomenis (1–4 kl.).
- Antrajame bloke (5 - 8 kl.) siekta išsiaiškinti, kokio amžiaus vaikai pradėjo lankyti darželį, ir kaip adaptavosi ugdymo įstaigoje vaikai ir jų tėvai.
- Trečias blokas anketoje buvo didžiausias (9 – 14 kl.), jame analizuojama kaip tėvai į(si)traukia į darželio ugdymą, kokius būdus, formas, vaidmenis naudoja, kad savų vaikų adaptacija būtų lengva.
- **Pedagogų anketą** sudaro 13 uždaro, mišraus ir atviro tipo klausimai. Visi anketos klausimai buvo sugrupuoti į atskirus blokus.
- Pirmajame klausimų bloke siekta sužinoti respondentų sociodemografinius duomenis (1–5 kl.).
- Antrajame bloke (6 – 7 kl.) siekta išsiaiškinti, koks adaptacijos periodas būna pedagogams, bei kas būna sunkiausia vaikams pradėjus lankyti ugdymo įstaigą.
- Trečias blokas anketoje buvo didžiausias (8 – 13 kl.), jame analizuojama kaip pedagogai įtraukia tėvus į darželio ugdymą, kokius būdus, formas, vaidmenis naudoja, kad vaikų adaptacija būtų lengva.

Atsižvelgiant į tai, jog tyrimo imčiai sudaryti pasirinkta netikimybinė atranka, respondentų anketinei apklausai ieškota iš įvairių Lietuvos regionų. Tyrimas vyko internetinėje erdvėje, naudojant apklausų tinklapį www.manoapklausa.lt. Tyrimas pradėtas 2020-02-01, baigtas 2020-02-10. Nuoroda

į anketą buvo patalpinta socialiniame tinkle „facebook“ uždarose grupėse: Klaipėdos miesto virtuali mamyčių bendruomenė, Lietuvos mamyčių turgelis, Lietuvos mamos, Ikimokyklinis ir lopšelinukų ugdymas [tik pedagogams], Auklėtoja auklėtojai (idėjos, darbeliai, pamokėlių planai), Ankstyvojo amžiaus pedagogės (Lopšelio auklėtojos), Vilnius mamytės ir ne tik. Nuorodos išsiųstos asmeniškai į paštus, žinute pedagogams, kurie dirba su tokio amžiaus vaikais, bei tėvams, kurie leidžia savo vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Atsižvelgiant į tai, kad į respondentus buvo kreiptasi per „facebook“ uždaras grupes, anketos įžanginėje dalyje pakartotinai buvo prašoma į klausimus atsakyti tik tuos tėvus, kurie leidžia savo ankstyvojo amžiaus vaikus (1 - 3 metų) į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, bei pedagogus dirbančius su šia amžiaus grupe. O užpildytų anketų atvirų klausimų atsakymuose ir papildomuose komentaruose yra randami tik su klausimu susiję, profesionalūs pasisakymai, anketos duomenys vertintini kaip patikimi.

Respondentų charakteristika

Anketos buvo išsiųstos 242 **vaikų tėvams**, tačiau 31 anketa negrįžo atgal, todėl analizuojami ir rezultatų analizėje pristatomi 211 respondentų duomenys. Galima teigti, kad apklausoje dalyvavo absoliuti dauguma moterų, t.y. 99,5 proc., o vyrų tik 0,5 proc. Pagal anketos duomenis, pastebime, kad respondentų amžius svyruoja nuo 18 iki 45 metų. Vidutinis respondento amžius yra 30,78 metai. Iš apklausos duomenų matyti, kad apklausoje daugiausia dalyvavo respondentų, kurių vaikai lanko valstybines ikimokyklinio ugdymo įstaigas, o ne privačias. Tik mieste buvo daugiau respondentų, kurių vaikai lanko privačias ikimokyklines įstaigas 87,5 proc. Taip yra todėl, kad privačių ikimokyklinių įstaigų pasiūla yra didesnė mieste nei kitose Lietuvos teritorijose.

Anketos išsiųstos 137 **pedagogams**, bet 33 anketos negrįžo atgal, todėl analizuojami ir rezultatų analizėje pristatomi 104 respondentų duomenys. Galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje su ankstyvojo amžiaus vaikais dirba ir apklausoje dalyvavo vien tik moterys, t.y. 100 proc. Respondentų pedagoginis darbo stažas minimalus yra 1 metai, o maksimalus 39 metai. Pedagoginio stažo vidurkis yra 7,3 metai. Galima teigti, kad tyrime dalyvavę pedagogai pakankamai ilgą laiką dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, turi patirties, įgūdžių ir gali tinkamai atsakyti į anketoje pateiktus likusius klausimus. Pagal kvalifikacinę kategorija daugiausia buvo apklausta ikimokyklinio ugdymo mokytojų (auklėtojų) 74 proc., o mažiausia ikimokyklinio ugdymo mokytojų (auklėtojų metodininkų) 3,8 proc. Respondentams buvo pateiktas klausimas, kokioje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirba. Pagal gautus atsakymus matome, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos kategorija sudarė 27,9 proc. iš privačių darželių ir 72,1 proc. valstybinių darželių. Tokie rezultatai parodo, kad daugiau pedagogų dirba valstybiniuose darželiuose, kadangi jų paplitimas ir prieinamumas miestuose, miesteliuose (nuo 1 iki 10 tūkstančių gyventojų) ir kaimo vietovėse (iki tūkstančio gyventojų) yra didesnis. Daugiausia respondentų sulaukta iš miesto, net 80,8 proc., o mažiausia iš

kaimo vietovių - tik 2,9 proc. Tai parodo, kad mieste yra didesnis pedagogų skaičius, bei daugiau ikimokyklinio ugdymo veiklą vykdančių darželių.

Apklaustųjų demografinė charakteristika leido susidaryti tam tikras prielaidas dėl galimų išorinių (nuo pačių ugdymo įstaigų nepriklausančias) sąlygas ir aplinkybes, kodėl tėvai renkasi ugdymą šiuose darželiuose ir kodėl pedagogai juose dirba. Abi respondentų grupės suskirstytos į dvi ugdymo įstaigų grupes: privati ir valstybinė.

Kiekybinio tyrimo duomenų apdorojimo priemonės ir būdai. Tyrimo duomenų statistiniai analizei atlikti buvo naudojama SPSS (angl. *Statistical Package for Social Science*) programos 17.0 versija. Diagramoms atvaizduoti buvo naudojama *MS Excel 2010*. Prieš atliekant detalę statistinę analizę duomenys buvo pakartotinai patikrinti. Gautų kintamųjų įvertinimui buvo naudojami aprašomosios statistikos metodai ir duomenys pateikiami procentais ir dažniais, bei rangais. Statistiškai reikšmingiems skirtumams nustatyti buvo taikytas χ^2 kriterijus ir jo reikšmingumas p. Palyginimui tarp tėvų ir pedagogų buvo naudotas ryšiams atskleisti – Spearman koreliacinė analizė.

Analizuojant koreliacinius duomenis, vadovautasi prof. B. Bitino siūlomu (2013) koreliacijos koeficiento interpretavimu.

2 lentelė

Koreliacijos koeficiento interpretavimas

Ryšio stiprumo reikšmė (pagal B. Bitiną, 2013)	Ryšio stiprumo apibūdinimas
0 iki 0,2	ryšio tarp požymių iš esmės nėra
0,2 iki 0,4	ryšys tarp požymių silpnas
0,4 iki 0,6	ryšys esminis
0,6 iki 0,8	ryšys stiprus
daugiau kaip 0,8	ryšys labai stiprus

Siekiant, kad respondentai išsakytų savo nuomonę, buvo pasitelktas kokybinis duomenų apdorojimo turinio analizės metodas, taikant atviro tipo klausimams analizuoti ir rezultatams pateikti. Iš viso struktūrizuoto interviu metu pateikti 3 atviri klausimai (2 pedagogams ir 1 tėvams). Gavus visus respondentų atsakymus į klausimus - užrašomas visas interviu tekstas. Po to atliktas teksto ištraukų iš klausimyno suskirstymas. Suskirsčius anketos metu gautus duomenis į grupes ir pogrupius, toliau atliktas detalus duomenų aprašymas. Remiantis surinktais duomenimis atliekama kokybinė turinio analizė. V. Žydžiūnaitės (2017) teigimu, turinio analizė remiasi interpretacija, todėl kategorijų ir subkategorijų išskyrimas yra kūrybiškas duomenų interpretavimo procesas.

2.2. Tyrimo etika

Tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos principų. Vadovautasi B. Bitino (2013), K. Kardelio (2016), L. Rupšienės (2018), V. Žydžiūnaitės (2017), ir kt. pateiktais metodologiniais nurodymais. Respondentai buvo supažindinti su tyrimo duomenų konfidencialumo apsauga, nurodytas apklausos tikslas, anketos pildymo sąlygos. Buvo pabrėžta, kad anketa anoniminė, kiekvienam respondentui buvo sudarytos sąlygos neverčiamam užpildyti anketą. Tyrimas buvo atliekamas remiantis laisvanoriškumo principu. Tyrimo dalyviai, sužinoję apie tyrimą, turėjo laisvą galimybę apsispręsti dėl dalyvavimo. Tyrimo duomenys šiame darbe pateikiami tik apibendrinti. Tyrimo metu buvo siekiama nepažeisti tiriamųjų teisių ir laikytis pagrindinių etikos principų:

- **Savarankiškumas.** Niekas negalėjo priversti respondento dalyvauti tyrime, be to, jis turėjo teisę, bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo. Tarp tyrėjo, dalyvių ir edukacinės institucijos atstovų buvo palaikomi garbingi ir atviri santykiai.
- **Apsauga.** Visuose tyrimo etapuose buvo stengiamasi apsaugoti tiriamąjį nuo galimos žalos. Buvo pasirūpinta, kad respondentas, vykstant tyrimui, nepakliūtų į rizikingas situacijas, nepatirtų psichologinės, materialinės, fizinės, finansinės, socialinės ar kt. žalos. Siekta, kad tyrimo metu gautą informaciją nepakenktų respondentams.
- **Konfidencialumas.** Tyrėjas pasižada neatskleisti informacijos, kuri gali pakenkti individui.
- **Anonimiškumas.** Pasirinktoms ugdymo įstaigos vadovams buvo aiškiai ir suprantamai pristatyta darbo tema, paaiškinti tyrimo tikslai ir uždaviniai bei prašoma leisti atlikti tyrimą su įstaigose dirbančiais pedagogais, bei šią įstaigą lankančiais vaikų tėvais.
- **Sąžiningumas**. Visi duomenys paskelbti tokie, kokie buvo gauti, niekas nebuvo nuslėpta ar pakeista (V. Žydžiūnaitė, 2017).

2.3. Tyrimo rezultatų analizė

2.3.1. Tėvų požiūris į jų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Siekiant atskleisti tėvų požiūrį į jų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, buvo atliktas kiekybinis tyrimas ir išanalizuoti duomenys.

Pradedant tyrimą buvo aktualu nustatyti*, kokio amžiaus vaikus, tėvai pradėjo leisti į ikimokyklinio ugdymo įstaigą*. (2 pav.).

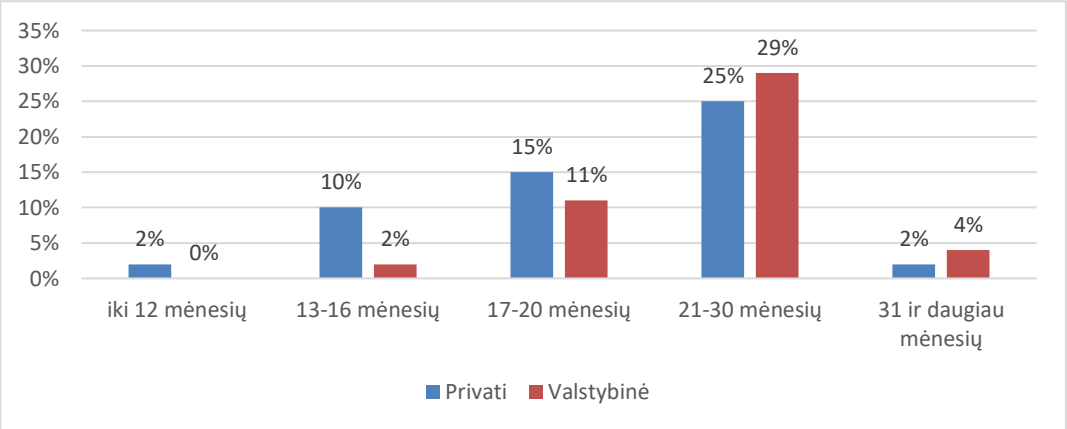

2 pav. Vaikų amžius mėnesiais, pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą

Respondentų buvo klausta, *koks buvo vaikų amžius kai pradėjo lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą*. Duomenys lentelėje pagal ugdymo įstaigos tipą pasiskirstė pakankamai tolygiai. Visgi didžioji dalis vaikų, pradėjo lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą 21 – 30 mėnesių laikotarpyje. Tai parodo, kad tėvai, savo vaikus augina namuose ir naudojasi visomis suteiktomis valstybės garantijomis, laukia, kol vaikas taps savarankiškesnis. Nors privačiuose darželiuose matoma tendencija, kad tėvai savo vaikus išleidžia į ugdymo įstaigas ankščiau (iki 16 mėnesių).

Kitu klausimu siekta išsiaiškinti, *kiek asmeniškai tėvams buvo sunki jų vaikų adaptaciją pradėjus leisti į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, bei išsiaiškinti ar patiems vaikams buvo sunki adaptacija*.

3 lentelė

Tėvų ir jų vaikų adaptacijos sunkumai pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą

	Atsakymų variantai					
	0 - Neturiu nuomonės	***1-Lengva***	***2***	***3***	***4***	***5 - Labai sunki***
Tėvų adaptacija	0%	31.2%	17.1%	20.4%	19%	12.3%
Vaikų adaptacija	2.4%	30.3%	19.4%	19.9%	16.1%	11.9%

Pagal respondentų duomenis matome, kad didžioji dalis, apie 30% tėvelių pasisako, jog adaptacijos procesas pradėjus lankyti ugdymo įstaigą buvo lengvas jiems patiems ir jų vaikams. Galima daryti prielaidą, kad tėvai kryptingai kalbėjo ir dirbo su pedagogais, vaikais, siekiant palengvinti adaptaciją. Iš lentelės matome, jog apie 12% tėvelių susidūrė su labai sunkia adaptacija. Galima manyti, kol vaikai patys nesijausdavo ramūs ir saugūs, įtampa ir stresas persiduodavo tėvams.

Respondentų taip pat buvo klausta, *kiek laiko truko vaikų adaptacija ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.* Gavome, kad valstybinių ikimokyklinio ugdymo įstaigų respondentų adaptacijos laiko vidurkis 8,01 savaitės, o privačių – 5,88 savaitės. Dauguma respondentų, leidžiančius savo vaikus į privačią ugdymo įstaigą vertina geriau. Jie pasakoja, kad šiose ugdymo įstaigose vaikai greičiau pripranta prie aplinkos, dienos ritmo ir patys tėvai jaučiasi saugiau, ramiau leisdami savo vaikus būtent ten.

Apklausos metu siekta išsiaiškinti, *kas vaikui buvo sunkiausia pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą?* Sunkumus bandyta įvertinti atsižvelgiant į ikimokyklinio ugdymo įstaigų kategorijas, darant prielaidą, jog ikimokyklinio ugdymo įstaiga gali turėti reikšmės vaikų sunkumams pradėjus lankyti darželį.

4 lentelė

Svarbiausi veiksniai sprendžiant vaiko sunkumus ikimokyklinio ugdymo įstaigos klausimu

		Susikaupti	Susirasti naujų draugų	Atsikelti anksti ryte tuo pačiu metu	Priprasti prie darželio ritmo	Priprasti prie auklėtojų	Įsitraukti į veiklas	Paprašyti auklėtojų pagalbos	Išlaukti savo eilės	Laikytis grupės taisyklių	Susitvarkyti	Miegoti pietų miego	Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų
Visiškai sutinku (sutinku)	**Privati**	12,6%	31,3%	43,7%	43,7%	62,4%	43,8%	50,1%	50%	49,9%	31,3%	43,7%	62,5%
	Valstybinė	34,4%	22,6%	51,8%	58,9%	69,8%	37,5%	54,3%	52,8%	56,9%	22,6%	51,8%	69,8%
Visiškai nesutinku (nesutinku)	**Privati**	62,4%	56,3%	56,3%	43,8%	37,6%	49,9%	24,9%	25%	18,8%	56,2%	56,3%	37,5%
	Valstybinė	49,2%	67,7%	45,1%	33,9%	24,6%	53,8%	30,8%	27,7%	32,3%	67,7%	45,1%	24,6%
Neturiu nuomonės	**Privati**	25%	12,4%	0%	12,5%	0%	6,3%	25%	25%	31,3%	12,5%	0%	0%
	Valstybinė	16,4%	9,7%	3,1%	7,2%	5,6%	8,7%	14,9%	19,5%	10,8%	9,7%	3,1%	5,6%

Siekiant nustatyti svarbiausius veiksnius, duomenys buvo subendrinti (sudėti); „Visiškai sutinku‘‘ ir „Sutinku‘‘ bei „Visiškai nesutinku‘‘ ir „Nesutinku‘‘.

Analizuojant veiksnius, kurie tėvams atrodo svarbūs sprendžiant vaikų adaptacijos sunkumus, paaiškėjo, jog privačiojo sektoriaus respondentų grupėje procentai pasidalina ir teiginiams pritaria apie 43 %. Valstybinio sektoriaus grupėje teiginiams pritarė kiek labiau - 49 %. Labiausiai tėveliams atrodo, kad jų vaikams sunkumų sukelia šie dalykai: *Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų* (P - 62,5%, V- 69,8%), *Priprasti prie auklėtojų* (P - 62,4%, V – 69,8%). Galima daryti prielaidą, jog tėvai, abiejose ikimokyklinio ugdymo įstaigose susiduria su tokiais pat sunkumais. Norint juos išspręsti yra būtinas tarpusavio santykis su darželiu, jame dirbančiais pedagogais bei tėvais. Svarbu diskutuoti, aptarti iš naujo adaptacijos žingsnius, ieškoti tinkamų būdų vaikams, kad jų adaptacija greičiau baigtųsi.

Žvelgiant toliau į duomenis, pastebima, kad privatus sektorius išskiria teiginius, su kuriais nesutinka: *Susikaupti* (62,4%), *Atsikelti anksti ryte tuo pačiu metu, Miegoti pietų miego* (56,3%), o valstybinėje ugdymo įstaigoje: *Susirasti naujų draugų, Susitvarkyti* (67,75), *Įsitraukti į veiklas* (53,8%). Tai parodo, kad kiekviena ugdymo įstaiga stengiasi, jog atėjusiems vaikams būtų kuo palankesnės sąlygos adaptuotis, pedagogai įtraukia į įdomias veiklas, kurių dėka vaikai nesiblaško,

susikaupia. Esant grupėje teigiamai atmosferai, tiek ugdymas, tiek tarpusavio bendravimas vyksta sklandžiau.

Tyrimo metu siekta nustatyti, *kokios įtakos turėjo dalyvavimas veiklose siekiant palengvinti vaikų adaptaciją.* Vertinimas buvo nuo 1 iki 5 balų: 5 – turėjo didelę įtaką, 1 – neturėjo įtakos (0 – nedalyvavau). Kuo nustatytas vidurkis arčiau penketo, tuo tėvams turėjo didesnę įtaką lengvesnei vaikų adaptacijai viena ar kita veikla.

5 lentelė

Pasitenkinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklomis

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos	***Vidurkis***
Individualūs pokalbiai	3.26
Susirašinėjimai elektroniniu paštu	1.50
Susirašinėjimai SMS žinutėmis	1.50
Pedagogų informaciniai laiškai apie vaiko ugdymo pasiekimus ir problemas	2.02
Informaciniai bukletai, atmintinės, kurie suteikia įvairios informacijos apie vaikų adaptacijos laikotarpį	1.97
Bendravimas su kitais specialistais	1.36
Tėvų savitarpio paramos grupės	1.19
Pokalbiai su ugdymo institucijos vadovais	1.53
Dalyvavimas kasdienėje vaikų grupės veikloje	2.04
Išvykų, ekskursijų vaikams organizavimas	0.77
Veiklos planų aptarimas su jumis	2.18
Pokalbiai telefonu	1.69
Per atviras durų dienas	1.45
Planuotuose tėvų susirinkimuose	3.14
Bendrose tėvų ir vaikų šventėse	3.12
Pokalbiai su pedagogu atiduodant ir pasiimant vaiką į/iš darželio	4.07
Neformalūs pokalbiai su kitomis mamomis	2.57
Neformalūs pokalbiai su tėveliais	2.09

Gauti 211 respondentų duomenys parodė, kad visi teiginiai pasiskirstė nuo mažiausio įverčio - nulio (respondentai šiose veiklose nedalyvavo) ir iki didžiausio įverčio - penketo (turėjo didelę įtaką dalyvavimas veiklose). Vertinant gautus rezultatus galima teigti, kad labiausiai respondentams turėjo įtakos palengvinant vaikų adaptaciją, tai *pokalbiai su pedagogu atiduodant ir pasiimant vaiką į/iš darželio,* kuriuo metu aptariama kaip vaikas jautėsi, elgėsi (vid. 4.07). Tėvai prioritetą skiria ir *individualiems pokalbiams* (vid. 3.26), siekdami gauti daugiau informacijos apie ugdymą, adaptaciją. Buvo pasisakiusių, kad *dalyvavimas planuotose tėvų susirinkimuose* (vid. 3.14) ir *bendrose tėvų ir vaikų šventėse* (vid. 3.12) leidžia vaikams ir tėveliams labiau įsitraukti į ugdymo įstaigos gyvenimą, sukurdami artimesnį ryšį su pedagogais.

Mažiausiai tėveliams įtakos turėjo *išvykų, ekskursijų organizavimas* (vid. 0.77), *tėvų savitarpio paramos grupės* (vid. 1.19), bei *bendravimas su kitais specialistais* (vid. 1.36). Dauguma tėvelių yra užimti ir jiems trūkta laiko, todėl labiau orientuojasi į efektyvesnes veiklas, kurios padės jų vaikams palengvinti adaptacijos procesą.

Kitu klausimu siekta sužinoti, *kas labiausiai tėvams padėjo įsitraukti į ugdymo procesą adaptacijos metu*. Šio klausimo rezultatai analizuojami skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse.

6 lentelė

Tėvų įsitraukimą į ugdymo procesą adaptacijos metu lengvinantys būdai skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse

Teiginiai	***Ugdymo įstaiga***	***Atsakymų variantai***				
		Visiškai sutinku	***Sutinku***	***Neturiu nuomonės***	***Nesutinku***	***Visiškai nesutinku***
Nuolatinio ryšio palaikymas	**Privati**	56,3%	31,2%	6,3%	6,3%	0%
	Valstybinė	43,1%	45,6%	8,7%	1,5%	1%
Abipusis tėvų ir pedagogų keitimasis informacija apie vaiką	**Privati**	68,7%	31,3%	0%	0%	0%
	Valstybinė	68,7%	31,3%	0%	0%	0%
Pasitikėjimas pedagogu	**Privati**	68,8%	31,2%	0%	0%	0%
	Valstybinė	52,3%	42,1%	3,1%	1%	1,5%
Pedagogų skatinimas domėtis vaiko veikla	**Privati**	50%	12,5%	25%	12,5%	0%
	Valstybinė	35,4%	35,3%	21%	6,2%	2,1%
Tėvų švietimas	**Privati**	43,7%	12,5%	31,3%	12,5%	0%
	Valstybinė	31,2%	39%	23,1%	4,6%	2,1%
Teikiama informacija apie vaiko pažangą	**Privati**	68,7%	31,3%	0%	0%	0%
	Valstybinė	51,3%	39,5%	6,7%	1%	1,5%

Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad abiejose ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse respondentai sutaria, kad *abipusis tėvų ir pedagogų keitimasis informacija apie vaiką* (68,7%) yra labiausiai priimtinas būdas, kuris palengvina tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo procesą adaptacijos metu. Į privačius darželius leidžiantys savo vaikus tėvai taip pat aukštai įvertino *pasitikėjimo pedagogu* (68,8%), *teikiamą informaciją apie vaiko pažangą* (68,7%) svarbą. Į valstybinius darželius leidžiantys savo vaikus tėvai atsakymus į teiginius paskirstė panašiai. Žiūrint į lentelę, galime pasakyti, kad privačios ikimokyklinio ugdymo įstaigos labiau sutinka su teiginiais, ir jų atsakymai yra nuo 43% iki 69%. Tuo tarpu valstybiniai darželiai teiginiams pritaria nuo 31% iki 52%.

Labai svarbu sužinoti ir nustatyti, *kokie kriterijai anot tėvų turėjo įtakos jų vaikų adaptacijai, kai pradėjo lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą.*

7 lentelė

Kriterijai, lengvinantys vaikų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Teiginiai	*Ugdymo įstaiga*	*Atsakymų variantai*				
		Visiškai sutinku	*Sutinku*	*Neturiu nuomonės*	*Nesutinku*	*Visiškai nesutinku*
Jūsų domėjimasis vaiko pažanga darželyje	**Privati**	50%	31.3%	12.4%	6.3%	0%
	Valstybinė	39%	46.2%	9.2%	4.1%	1.5%
Kalbėjotės apie darželį ir kuo jis skiriasi nuo namų	**Privati**	62.5%	25%	6.3%	6.2%	0%
	Valstybinė	37.4%	48.7%	10.3%	2.1%	1.5%
Buvote kartu su vaiku atėję į darželį	**Privati**	68.8%	18.8%	12.4%	0%	0%
	Valstybinė	45.1%	39%	3.6%	8.2%	4.1%
Susipažinote su auklėtoja	**Privati**	81.3%	18.7%	0%	0%	0%
	Valstybinė	54.4%	37.4%	4.1%	2.6%	1.5%
Mokėte savarankiškumo	**Privati**	62.5%	25%	12.5%	0%	0%
	Valstybinė	50.3%	42.6%	4.1%	1.5%	1.5%
Lankėtės vaikų žaidimo vietose, kad jūsų vaikas priprastų prie didesnio būrio vaikų	**Privati**	37.5%	31.3%	12.4%	12.5%	6.3%
	Valstybinė	46.2%	34.4%	8.1%	7.7%	3.6%
Pratinote prie darželio rimto, dienotvarkės	**Privati**	43.8%	31.3%	12.3%	6.3%	6.3%
	Valstybinė	42.6%	33.3%	11.2%	10.3%	2.6%
Pratinote jį mandagiai bendrauti su draugais, suaugusiais žmonėmis	**Privati**	43.8%	43.8%	12.4%	0%	0%
	Valstybinė	45.6%	42.1%	7.7%	3.1%	1.5%
Pratinote susitvarkyti savo daiktus	**Privati**	43.8%	31.3%	25%	0%	0%
	Valstybinė	46.7%	45.6%	4.1%	2.6%	1%
Jūsų vaikas jautėsi laukiamas grupėje (auklėtojos ir grupės vaikų)	**Privati**	68.8%	25%	6.2%	0%	0%
	Valstybinė	47.2%	40%	9.2%	2.1%	1.5%
Vaiko charakterio ypatumai	**Privati**	37.5%	37.5%	18.7%	6.3%	0%
	Valstybinė	35.9%	51.8%	8.7%	1.5%	2.1%
Pažįstami vaikai grupėje	**Privati**	12.5%	18.8%	43.7%	12.5%	12.5%
	Valstybinė	15.4%	24.6%	26.1%	19.5%	14.4%
Jūsų pastangos	**Privati**	37.5%	56.3%	6.2%	0%	0%
	Valstybinė	39.5%	52.3%	7.7%	0.5%	0%
Apie adaptaciją su vaiku nekalbėjome	**Privati**	6.3%	12.5%	18.6%	6.3%	56.3%
	Valstybinė	3.6%	6.2%	20.4%	15.4%	54.4%

Iš lentelės duomenų matyti, kad abi grupės panašiai galvoja ir kriterijai, kurie palengvina vaiko adaptaciją, procentaliai nežymiai skiriasi. Šie kriterijai būtų tokie: *pratino prie darželio ritmo, dienotvarkės* (P-43.8%, V-42.6%), *pratino mandagiai bendrauti su draugais ir suaugusiaisiais žmonėmis* (P-43.8%, V-45.6%), *pratino susitvarkyti daiktus* (P-43.8%, V-46.7%). Taip pat išskyrė, kad *vaiko charakterio ypatumai* (P-37.5%, V-35.9%) ir *respondentų pastangos* (P-37.5%, V-39.5%)

turi svarbų vaidmenį lengvesnėje vaiko adaptacijoje. Galime daryti išvadą, kad tėvai pradėdami leisti savo vaikus į darželius, pirmiausia perima iš ugdymo įstaigos taikomą dienotvarkę ir pritaiko namuose, kad vaikas jau būtų susipažinęs ir jaustųsi saugus naujoje aplinkoje. Be to skatindami savo vaikus neprisirišti vien prie mamos ar tėčio, palengvina adaptacijos procesą, nes vaikai lengviau atsiskiria, pasilieka darželyje vieni, priima pedagogus.

Analizuojant duomenis, pastebima, kad tėvai skirtingose ugdymo įstaigos grupėse, kriterijus paskirsto nevienodai ir vaikams akcentavo: *kas yra darželis ir kuo jis skiriasi nuo namų* (P-62.5%, V-37.4%), *buvo kartu su vaiku atėję į darželį* (P-68.8%, V-45.1%), *susipažino su pedagogu* (P-81.3%, V-54.4%), pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, *vaikas buvo laukiamas grupėje (pedagogų ir grupės vaikų)* (P-68.8%, V-47.2%).

Daugiau nei pusė respondentų nesutiko su teiginiu (*apie adaptaciją su vaiku nekalbėjome* (P-56.3%, V-54.4%). Tai parodo, kad tėvai sąmoningai kalba su savo vaiku apie artėjantį adaptacijos procesą, kad tėvai keliaus į darbus, o vaikai į darželius. Kuo daugiau yra kalbama, tuo vaikams lengviau pasilikti naujoje aplinkoje, trumpėja adaptacijos laikas, gerėja vaiko savijauta, ugdymo pasiekimai.

Kitu klausimu buvo siekta įvertinti, *kaip tėvų ir pedagogų vaidmuo padeda vaikui įsitraukti į ugdymo įstaigos gyvenimą.* Vertinimas buvo nuo 1 iki 5 balų: 5 – visiškai sutinkate su teiginiu, 1 – visiškai nesutinkate su teiginiu. Kuo nustatytas vidurkis arčiau penketo, tuo tėvų ir pedagogų vaidmuo dėl vaikų įsitraukimo į ugdymo įstaigos gyvenimą buvo veiksmingesnis.

8 lentelė

Tėvų ir pedagogų vaidmuo padedant vaiko adaptacijai

Tėvų ir pedagogų vaidmuo	***N***	***Minimalus įvertis***	***Maksimalus įvertis***	***Vidurkis***
Tarp manęs ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl vaiko auklėjimo, pradėjus lankyti darželį	211	1	5	1.46
Tarp manęs ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl skirtingų vertybių pradėjus lankyti darželį	211	1	5	1.47
Aš ir grupės auklėtoja vieningai žiūrėjome į vaiko ugdymą pradėjus lankyti darželį	211	1	5	1.50
Aš ir grupės auklėtojos, esame atviros (-i) viena kitai, bendradarbiavome siekiant vaiko sėkmingos adaptacijos darželyje	211	1	5	1.49
Buvau psichologiškai ir emociškai pasiruošusi (-ęs) išleisti savo vaiką į darželį	211	1	5	1.90
Aš negąsdinau savo vaiko darželiu	211	1	5	1.27
Grupės auklėtojos patarė man, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje	211	1	5	2.53

Grupės auklėtojos į mane žiūrėjo kaip į lygiavertį partnerį vaikų adaptacijos darželyje procese	211	1	5	1.70
Aš ir grupės auklėtojos buvome tarpusavyje aptariusios (-ę) veiksmus, kurie palengvintų mano vaiko adaptacijos procesą daželyje	211	1	5	2.21
Grupės auklėtojos nuolat informuodavo mane, kaip mano vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos	211	1	5	1.66
Grupės auklėtojos rodė iniciatyvą, įtraukdama mane į vaiko adaptacijos procesą	211	1	5	2.14

Analizuojant lentelės duomenis, matome, kad veiksmingiausias vaidmuo tarp tėvų ir pedagogų, kuris palengviną vaikų įsitraukimą į ugdymo įstaigos gyvenimą yra *patarimas, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje* (vid. 2.53). Taip pat buvo *aptarti veiksmai, kurie palengvintų vaiko adaptacijos procesą* (vid. 2.21), bei pedagogai *rodė iniciatyvą, įtraukdami tėvus į vaiko adaptacijos procesą* (vid. 2.14). Šitokiu būdu siekiama iš anksto paruošti tėvus, priimti geriausius sprendimus dėl vaiko adaptacijos, kad ji būtų kuo trumpesnė ir sklandesnė.

Mažiausiai respondentai išskiria, jog šie vaidmenys palengvintų vaikų adaptaciją*: tėvai negąsdino vaiko darželiu* (vid. 1.27), *tarp tėvų ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl vaiko auklėjimo, pradėjus lankyti darželį* (vid. 1.46) *tarp tėvų ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl skirtingų vertybių pradėjus lankyti darželį* (vid. 1.47). Galime teigti, kad tėvai ir pedagogai labiau gilinasi į tai, kaip tėvai turi paruošti vaiką prieš pradedant lankyti ugdymo įstaigą.

Paskutiniuoju tyrimo klausimu siekta išsiaiškinti, *ką patartų kitiems tėvams ir mamoms, kurie ketina pradėti leisti savo vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą.* Atlikus interviu tekstų kontentinę analizę buvo išskirti keturi tokios veiklos ypatumai: pasitikėjimas pedagogais, dienotvarkės ir režimo laikymasis, tėvų pasiruošimas išleisti savo vaikus į ugdymo įstaigą, vaiko skatinimas bendrauti su kitais žmonėmis.

9 lentelė

Tėvų patirtis pradedant leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą

Kategorija	***Subkategorija***	***Patvirtinantys teiginiai***
Tėvų patirtis pradedant leisti vaikus į	Pasitikėjimas pedagogais	„Niekada negąsdinti vaiko darželiu, piktomis auklėtojomis ar pan. <...>“ (R-2); „<...> pasitikėti auklėtojoms“ (R-5); „Bendradarbiavimas, vieningas tikslų kėlimas, bendravimas“ (R-34); „Svarbiausia bendravimas su auklėtojomis <...> tam kad atsirastų ryšys, tarpusavio supratimas“ (R-103).

ikimokyklinio ugdymo įstaigą	Dienotvarkės ir režimo laikymasis	„Visus metus ruoštis, ypač paskutinį pusmetį laikytis darželio ritmo‘‘ (R-188); <...> laviruoti ugdymą pagal šeimos ir darželio vertybes‘‘ (R-211).
	Tėvų pasiruošimas išleisti savo vaikus į ugdymo įstaigą	„Svarbiausia tėveliams būti ramiems <...>‘‘ (R-5); „Kai tėvai adekvačiai reaguoja į vaiko išleidimą į darželį, adekvačiai ramus būna ir vaikas‘‘ (R-97); „Daugiau skirti laiko patiems tėvams, kad priėmę sprendimą, kad jau tinkamas laikas vaikučiui į darželį, susidoroti su savo baimėmis (kaip jam seksis, ar jo neskriaus, ar nesijaus nemylimas), daugiau gilintis į žinias kaip susidoroti su stresu, kai palieki savo vaiką kitiems asmenims <...>‘‘ (R-143).
	Vaiko skatinimas bendrauti su kitais žmonėmis	„Vaiką pratinti prie kitų žmonių, ne tik, kad vaikas visą laiką matytų vienintelę mamą‘‘ (R-58); „Nuolat palaikyti ryši su kitais žmonėmis, ypač vaikais. Nebijoti vaiko palikti seneliams‘‘ (R-171).

Lentelėje atskleidžiamos tėvų asmeninės nuomonės apie tai, kaip pasiruošti pradedant leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Viena iš subkategorijų yra *pasitikėjimas pedagogais*. Autorės A. Blandė ir E. Gudelienė (2016) teigia, kad tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos personalo bendrystė yra svarbi vaiko adaptacijai. Kai tarp tėvų ir pedagogų vyksta tinkamas dialogas, kai jie vieni kitais pasitiki ir noriai dalijasi pastebėjimais, atradimais bei išreiškia susirūpinimą, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ramu ir gera augti. A. Boller (2012) sutinka, jog vaikai sėkmingai prie darželio pripranta tik tada, kai tėvai ir pedagogai veikia išvien – jautriai ir protingai, atsižvelgdami į vaikų poreikius. Autorių mintį patvirtiną respondentų teiginiai: *„Niekada negąsdinti vaiko darželiu, piktomis auklėtojomis ar pan. <...>‘‘ (R-2); „<...> pasitikėti auklėtojoms‘‘ (R-5); „Bendradarbiavimas, vieningas tikslų kėlimas, bendravimas‘‘ (R-34); „Svarbiausia bendravimas su auklėtojomis <...> tam kad atsirastų ryšys, tarpusavio supratimas‘‘ (R-103).*

Vaikų darželiuose, vaikai dieną praleidžia pagal įstaigos ar grupės parengtą, vaikų amžių ir poreikius atliepiančią dienotvarkę. Toks dienos režimo laikymasis suteikia vaikui visapusišką naudą: užtikrina vaiko darbingumą, nenuvargina organizmo, saugo sveikatą. Vaikai gali gerai jaustis, augti sveiki, aktyvūs ir savarankiški (E. Adaškevičienė, N. Strazdienė, 2013). I. Penkauskaitė ir kt. (2016) pabrėžia, kad tėvai, besiruošiantys leisti savo vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, turėtų iš anksto pasidomėti grupėje vyraujančia dienotvarke ir pabandyti ją taikyti namuose. Empirinio tyrimo

respondentai patvirtina, jog dienotvarkė ir režimas palengvina vaiko adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: *„Visus metus ruoštis, ypač paskutinį pusmetį laikytis darželio ritmo“ (R-188); <...> laviruoti ugdymą pagal šeimos ir darželio vertybes“ (R-211).*

I. Vietienė (2015) pastebi, kad tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus, ne visuomet atsižvelgia į vaikų poreikius ir gebėjimus. Kartais šiame procese tėvai stokoja laiko, noro ar žinių, todėl tėvams kyla sunkumų. Tėvus drasko vidinis prieštaravimas tarp noro paleisti vaiką ir noro jį sulaikyti, tai parodo šie respondentų išsakyti teiginiai: *„Svarbiausia tėveliams būti ramiems <...>“ (R-5); „Kai tėvai adekvačiai reaguoja į vaiko išleidimą į darželį, adekvačiai ramus būna ir vaikas“ (R-97); „Daugiau skirti laiko patiems tėvams, kad priėmę sprendimą, kad jau tinkamas laikas vaikučiui į darželį, susidoroti su savo baimėmis (kaip jam seksis, ar jo neskriaus, ar nesijaus nemylimas), daugiau gilintis į žinias kaip susidoroti su stresu, kai palieki savo vaiką kitiems asmenims <...>“ (R-143).*

Siekiant, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigą pradėję lankyti vaikai, jaustųsi ramesni, nebijotų pasilikti su mažiau pažystamais žmonėmis, būtina pradėti ruošti ne vėliau kaip prieš pusmetį iki ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymo pradžios. Vaikus dažniau palikti su giminėmis, dalyvauti vaikų susibūrimuose. Respondentai teigia, kad: *„Vaiką pratinti prie kitų žmonių, ne tik, kad vaikas visą laiką matytų vienintelę mamą“ (R-58); „Nuolat palaikyti ryši su kitais žmonėmis, ypač vaikais. Nebijoti vaiko palikti seneliams“ (R-171).*

Apibendrinant tėvų kiekybinį tyrimą, *pažymėtini keli aspektai. Tyrimas parodė, kad dauguma tėvų pradėjo leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą 21 – 30 mėnesių laikotarpyje. Tėvai ir pedagogai yra dažniausiai suinteresuoti padėti vaikui prisitaikyti prie naujos aplinkos: kryptingai kalbėti ir dirbti su pedagogais, vaikais, siekiant palengvinti adaptaciją. Tėvams labiausiai turėjo įtakos palengvinant vaikų adaptaciją, tai pokalbiai su pedagogais, kuriuo metu aptariama kaip vaikai jautėsi, elgėsi, sužinoma daugiau informacijos apie ugdymą, adaptaciją. Tėvų į(si)traukimas dalyvauti planuotose tėvų susirinkimuose ir bendrose šventėse sukuria artimesnį ryšį su pedagogais. Tokiu būdu vaikai jaučiasi saugūs, vyrauja vaikams tinkama atmosfera, čia jie susiranda draugų, yra atsižvelgiama į vaikų poreikius ir interesus. Tėvai pradėdami leisti savo vaikus į darželius, pirmiausia perima iš ugdymo įstaigos taikomą dienotvarkę ir pritaiko namuose, kad vaikas jau būtų susipažinęs ir jaustųsi saugus naujoje aplinkoje. Be to skatindami savo vaikus neprisirišti vien prie mamos ar tėčio, palengvina adaptacijos procesą, nes vaikai lengviau atsiskiria, pasilieka darželyje vieni, priima pedagogus. Tėveliai, kaip adaptacijos sunkumų sukeliančius veiksnius išskiria pasilikimą pilną dieną darželyje be tėvų, pripratimą prie auklėtojų. Norint juos išspręsti yra būtinas tarpusavio santykis su darželiu, jame dirbančiais pedagogais bei tėvais. Svarbu diskutuoti, aptarti iš naujo adaptacijos žingsnius, ieškoti tinkamų būdų vaikams, kad jų adaptacija greičiau baigtųsi.*

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad tėvai, vaikų adaptacijos ir ugdymo kokybę pirmiausia sieja su pedagogu. Jų iniciatyvumu ir kūrybiškumu, atsidavimu savo darbui, žinių perteikimu, tačiau pamini, kad ir nuo pačių tėvų priklauso lengvesnė vaiko adaptacija, jų ugdymas.

2.3.2. Pedagogų nuomonės į tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Siekiant atskleisti pedagogų nuomonę į tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, buvo atliktas kiekybinis tyrimas ir išanalizuoti duomenys.

Pradedant tyrimą buvo aktualu nustatyti*, kiek asmeniškai pedagogams, vaikų adaptacinis laikotarpis yra sunkus periodas.*

10 lentelė

Pedagogų nuomonė apie vaikų adaptacijos laikotarpio sunkumą pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą

	Atsakymų variantai					
	0 - Neturiu nuomonės	***1-Lengva***	***2***	***3***	***4***	***5 - Labai sunki***
Pedagogų nuomonė apie vaikų adaptaciją	0%	3,8%	9,4%	38,7%	35,8%	12.3%

Pagal respondentų duomenis matome, kad didžioji dalis (38,7%) pedagogų pasisako, jog vaikų adaptacijos procesas pradėjus lankyti ugdymo įstaigą buvo vidutinis. Galima daryti prielaidą, kad tėvams ir pedagogams pritrūko laiko, pasiruošimo, bendro susikalbėjimo apie adaptacijos pradžią ir jos žingsnius. Iš lentelės matome, jog 12,3% pedagogų susidūrė su labai sunkia adaptacija.

Apklausos metu siekta išsiaiškinti, *kaip galvoja pedagogai, kas turėtų būti vaikui sunkiausia pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą?* Sunkumus bandyta įvertinti atsižvelgiant į ikimokyklinio ugdymo įstaigų kategorijas, darant prielaidą, jog ikimokyklinio ugdymo įstaiga gali turėti reikšmės vaikų sunkumams pradėjus lankyti darželį.

11 lentelė

Pedagogų nuomonė svarbiausi veiksniai sprendžiant vaiko sunkumus ikimokyklinio ugdymo įstaigos klausimu

Teiginiai	Privati					Valstybinė					χ^2	Df	p
	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku			
Atsisveikinti su tėvais	79.3 %	20.7 %	0%	0%	0%	70.7 %	26.7 %	0%	1.3%	1.3%	1.286	3	0.732
Susirasti naujų draugų	13.8 %	13.8 %	6.9%	34.5 %	31%	9.3%	42.7 %	5.3%	40%	2.7%	21.596	4	0.000
Atsikelti anksti ryte tuo pačiu metu	10.3 %	20.7 %	13.8 %	27.6 %	27.6 %	17.3 %	48%	9.3%	24%	1.3%	21.683	4	0.000
Priprasti prie darželio ritmo	41.4 %	55.2 %	3.4%	0%	0%	44%	40%	0%	14.7 %	1.3%	3.789	3	0.285
Priprasti prie auklėtojų	34.5 %	58.6 %	0%	6.9%	0%	38.7 %	42.7 %	1.3%	13.3 %	4%	3.525	4	0.474
Įsitraukti į veiklas	31%	62.1 %	0%	6.9%	0%	18.7 %	45.3 %	0%	32%	4%	9.050	3	0.029
Paprašyti auklėtojų pagalbos	17.2 %	65.5 %	13.8 %	3.4%	0%	21.3 %	40%	6.7%	32%	0%	11.383	3	0.010
Išlaukti savo eilės	34.5 %	48.3 %	13.8 %	3.4%	0%	42.7 %	50.7 %	2.7%	4%	0%	4.875	3	0.181
Laikytis grupės taisyklių	41.4 %	48.3 %	10.3 %	0%	0%	45.3 %	45.3 %	2.7%	6.7%	0%	4.611	3	0.203
Susitvarkyti	13.8 %	41.4 %	10.3 %	34.5 %	0%	46.7 %	45.3 %	2.7%	5.3%	0%	21.866	3	0.000
Miegoti pietų miego	17.2 %	24.1 %	31%	27.6 %	.0%	32%	46.7 %	2.7%	17.3 %	1.3%	21.649	4	0.000
Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų	24.1 %	41.4 %	13.8 %	20.7 %	0%	56%	36%	4%	4%	0%	14.379	3	0.002

Kaip rodo duomenys lentelėje, pritaikius χ^2 kriterijų matyti, kad statistiškai reikšmingi ($p<0,05$) nuomonių skirtumai išryškėjo ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse vertinant beveik visus veiksnius.

O analizuojant veiksnius, kurie pedagogams atrodo svarbūs sprendžiant vaikų adaptacijos sunkumus, paaiškėjo, jog privačiojo sektoriaus respondentų grupėje procentai pasidalina ir teiginiams pritaria apie 54%. Labiausiai pedagogams, kurie dirba privačiame darželyje atrodo svarbūs šie dalykai: *Atsisveikinti su tėvais* (79.3%) (χ^2=1.286, df =3, p=0.732), *Priprasti prie darželio ritmo* (41.4%) (χ^2=3.789, df =3, p=0.285), *Laikytis grupės taisyklių* (41.4%) (χ^2=4.611, df =3, p=0.203). Galima daryti prielaidą, kad pedagogams adaptacijos metu, savo darbe sunkiausia išspręsti vaiko ir

tėvų atsisveikinimo klausimus, gali būti, kad dauguma tėvų yra prisirišę prie vaiko ir juos sunkiai paleidžia, nėra psichologiškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį. Vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą tenka laikytis ritmo, ko namuose nebuvo, tai neigiamai veikia vaiką ir reikia laiko, kol pripras prie aplinkos ir galės įsitraukti į ugdymą.

Valstybinio sektoriaus grupėje teiginiams pritarė kiek labiau 57.8%. Respondentai išskyrė šiuos sunkumus vaiko adaptacijos metu: *Atsisveikinti su tėvais* (70.7%) (χ^2=1.286, df =3, p=0.732), *Susitvarkyti* (46.7%) (χ^2=21.866, df =3, p=0.000), *Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų* (56%) (χ^2=14.379, df =3, p=0.000). Iš lentelės galime teigti, kad valstybiniuose darželiuose dirbantiems pedagogams taip pat darbe sunkiausia išspręsti atsisveikinimo klausimą su tėvais. Matoma tendencija, kad respondentams sunkiau įtraukti vaikus, kad jie tvarkytųsi, galima manyti, kad namuose tėveliai to nemoko ir žaislus, darbo vietą sutvarko patys tėvai. Dėl pasilikimo darželyje reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kaip yra kalbama su vaiku, ar atsižvelgiama į jo norus. Bendradarbiaujant tarpusavyje pedagogui ir tėvams, pasakoti vaikui kaip yra smagu darželyje, jog ten sutiksi naujus draugus, išmoksi naujų veiklų.

Sekančiu klausimu buvo siekta sužinoti, *kokius informavimo būdus pedagogai taiko tėveliams*.

12 lentelė

Tėveliams taikomi informavimo būdai

Teiginiai	Privati		Valstybinė		χ^2	df	p
	Taip	Ne	Taip	Ne			
Individualūs pokalbiai susitikus	100%	0%	98.7%	1.3%	0.390	1	.532
Susirašinėjimai elektroniniu paštu	51.7%	48.3%	38.7%	61.3%	1.461	1	.227
Susirašinėjimai SMS žinutėmis	93.1%	6.9%	73.3%	26.7%	4.901	1	.027
Informaciniai bukletai, atmintinės, kurie suteikia įvairios informacijos apie vaikų adaptacijos laikotarpį	41.4%	58.6%	81.3%	18.7%	15.956	1	.000
Rekomenduojate tėvams informacinių filmukų apie adaptaciją	10.3%	89.7%	33.3%	66.7%	5.617	1	.018
Individualūs pokalbiai telefonu	89.7%	10.3%	70.7%	29.3%	4.130	1	.042
Per atviras durų dienas	65.5%	34.5%	53.3%	46.7%	1.265	1	.261
Planuotuose tėvų susirinkimuose	86.2%	13.8%	98.7%	1.3%	7.094	1	.008
Planuotuose individualiuose susitikimuose	93.1%	6.9%	73.3%	26.7%	4.901	1	.027

Pritaikius χ^2 kriterijų matyti, kad statistiškai reikšmingi ($p<0,05$) nuomonių skirtumai išryškėjo ugdymo įstaigų grupėse vertinant beveik visus veiksnius.

Privačiose ugdymo įstaigose, pedagogai, labiau akcentuoja *individualius pokalbius susitikus* (100%), *susirašinėjimus SMS žinutėms* (93.1%) bei *planuotus individualius susitikimus* (93.1%). Šie

informavimo būdai parodo, kad pedagogai siekia artimiau palaikyti tarpusavio ryšį, dalinasi informacija apie vaiko ugdymą, adaptaciją, tuo pačiu įtraukdami tėvus dalyvauti ugdymo veikloje. Galima teigti, kad išryškėjęs trumpųjų žinučių procentas parodo, kad tėvams ne visada pavyksta gyvai pasikalbėti su pedagogais dėl laiko stokos, užimtumo.

Valstybinėse ugdymo įstaigose, pedagogai, labiau išskyrė šiuos informavimo būdus: *individualūs pokalbiai susitikus* (98.7%), *planuoti tėvų susirinkimai* (98.7%). Galime daryti prielaidą, kad valstybinėse ugdymo įstaigose, pedagogai sklandžiau organizuoja tėvų susirinkimus, kuriuose tėvai sužino apie savo vaikų ugdymą.

Šis klausimas taip pat analizuotas siekiant nustatyti, *kiek šie informavimo būdai yra efektyvūs adaptacijos metu.* Vertinimas buvo nuo 1 iki 5 balų: 5 – visiškai efektyvu, 1 – visiškai neefektyvu. Kuo nustatytas vidurkis arčiau penketo, tuo pedagogai efektyviau taiko vieną ar kitą informavimo būdą.

13 lentelė

Pedagogų informavimo būdų efektyvumas

Informavimo būdai tėvams	*N*	*Minimalus įvertis*	*Maksimalus įvertis*	*Vidurkis*
Individualūs pokalbiai susitikus	104	1	5	4.40
Susirašinėjimai elektroniniu paštu	104	1	5	2.91
Susirašinėjimai SMS žinutėmis	104	1	5	3.45
Informaciniai bukletai, atmintinės, kurie suteikia įvairios informacijos apie vaikų adaptacijos laikotarpį	104	1	5	3.25
Rekomenduojate tėvams informacinių filmukų apie adaptaciją	104	1	5	2.91
Individualūs pokalbiai telefonu	104	1	5	3.91
Per atviras durų dienas	104	1	5	3.63
Planuotuose tėvų susirinkimuose	104	1	5	4.11
Planuotuose individualiuose susitikimuose	104	1	5	4.20

Vertinant gautus rezultatus, pastebima, kad pedagogų taikomi informavimo būdai yra efektyviausi tie, kurie organizuojami iš anksto ir pateikta informacija yra individualiai pritaikyta kiekvienai šeimai. Respondentai išskyrė *individualius pokalbius susitikus* (vid. 4.40), taip pat *planuoti individualūs susitikimai* (vid. 4.20) ir *planuoti tėvų susirinkimai* (vid. 4.11). Tai parodo didesnį tėvų susidomėjimą, dalyvavimą.

Pedagogams atrodo, kad tėvai nevertina ir mažiausiai efektyvūs yra šie būdai; *susirašinėjimai elektroniniu paštu* (vid. 2.91) ir *tėvams rekomenduojami informaciniai filmukai apie adaptaciją* (vid. 2.91). Pedagogams ne visada lengva motyvuoti skaityti laiškus ir žiūrėti filmukus, tėvai mieliau renkasi kitus informavimo būdus.

Toliau analizuojant tyrimo rezultatus, buvo siekta įvertinti *kaip pedagogų ir tėvų vaidmuo padeda vaikui adaptuotis grupės gyvenime*. Vertinimas buvo nuo 1 iki 5 balų: 5 – visiškai sutinkate su teiginiu, 1 – visiškai nesutinkate su teiginiu. Kuo nustatytas vidurkis arčiau penketo, tuo pedagogų ir tėvų vaidmuo dėl vaikų adaptacijos grupės gyvenime buvo efektyvesnis.

14 lentelė

Pedagogų ir tėvų vaidmuo padedant vaiko adaptacijai

Pedagogų ir tėvų vaidmuo	***N***	***Minimalus įvertis***	***Maksimalus įvertis***	***Vidurkis***
Tarp Jūsų ir tėvų nekilo konfliktų dėl vaiko auklėjimo, pradėjus lankyti darželį	104	1	5	3.86
Tarp Jūsų ir tėvų nekilo konfliktų dėl skirtingų vertybių pradėjus lankyti darželį	104	1	5	3.83
Jūs ir tėvai vieningai žiūrėjote į vaiko ugdymą pradėjus lankyti darželį	104	1	5	3.66
Jūs ir tėvai, buvote atviros (-i) viena kitai, bendradarbiavote siekiant vaiko sėkmingos adaptacijos darželyje	104	1	5	4.16
Individualizavote veiklas vaikams pereinamuoju laikotarpiu	104	1	5	4.26
Taikėte individualų požiūrį į kiekvieną vaiką	104	2	5	4.46
Jūs patariate tėvams, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje	104	2	5	4.37
Jūs į tėvus žiūrėjote kaip į lygiavertį partnerį vaikų adaptacijos darželyje procese	104	1	5	4.42
Jūs ir tėvai buvote tarpusavyje aptariusios (-ę) veiksmus, kurie palengvintų vaiko adaptacijos procesą daželyje	104	2	5	4.44
Jūs nuolat informuodavote tėvus, kaip jų vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos	104	3	5	4.67
Jūs rodėte iniciatyvą, įtraukdama tėvus į vaiko adaptacijos procesą	104	3	5	4.43

Įvertinus respondentų nuomonę, galima teigti, kad pedagogai ir tėvai tarpusavyje sutaria, kontaktuoja, tai rodo jų pritarimas šiems teiginiams, nes vidurkis yra aukštas. Labiausiai sutinka, kad *pedagogai nuolat informuoja tėvus, kaip jų vaikui sekėsi prisitaikyti prie darželio aplinkos* (vid. 4.67), bei *taikė individualų požiūrį į kiekvieną vaiką* (vid. 4.46). Adaptacijos procesas pedagogams reiškia nepertraukiamą dėmesį naujokui - stebi ir atliepia vaiko poreikius, visada šalia ir reaguoja, kai prireikia, ugdo pagal kiekvieno vaiko raidos tempą.

Pedagogai mano, kad mažiausiai įtakos turi *jų ir tėvų vieningas požiūris į vaiko ugdymą pradėjus lankyti darželį* (vid. 3.66). Galima daryti prielaidą, kad tėvai nėra įsigilinę į ugdymo įstaigos veiklą, turi kitokį matymą, kuris gali pakenkti sėkmingai vaiko adaptacijai.

Sekančiu klausimu buvo bandoma išsiaiškinti, *kokių savybių reikia pedagogui, kad vaikas, pradėjęs lankyti ugdymo įstaigą, jaustųsi saugus.*

15 lentelė

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų savybės

Teiginiai	***Ugdymo įstaiga***	***Atsakymų variantai***				
		Visiškai sutinku	***Sutinku***	***Neturiu nuomonės***	***Nesutinku***	***Visiškai nesutinku***
Atvirumas naujovėms ir kaitai	Privati	17.2%	55.2%	3.4%	17.2%	6.9%
	Valstybinė	61.3%	33.3%	2.7%	0%	2.7%
Aukšta profesinė kompetencija	Privati	3.4%	13.8%	17.2%	44.8%	20.7%
	Valstybinė	34.7%	44%	10.7%	8%	2.7%
Empatiškas bendravimas su vaikais	Privati	37.9%	44.8%	6.9%	3.4%	6.9%
	Valstybinė	50.7%	28%	9.3%	4%	8%
Gebėjimas atsižvelgti į individualią vaiko vystymosi raidą	Privati	34.5%	58.6%	3.4%	3.4%	0%
	Valstybinė	65.3%	29.3%	1.3%	4%	2.1%
Gebėjimas susilaikyti nuo neigiamų pastabų	Privati	20.7%	62.1%	3.4%	10.3%	3.4%
	Valstybinė	46.7%	36%	6.7%	8%	2.7%
Gebėjimas padėti vaikui vystyti savo gebėjimus	Privati	44.8%	51.7%	0%	0%	3.4%
	Valstybinė	62.7%	30.7%	2.7%	1.3%	2.7%
Gebėjimas profesionaliai organizuoti mokymosi, ugdymosi aplinką	Privati	58.6%	37.9%	0%	0%	3.4%
	Valstybinė	60%	33.3%	0%	4%	2.7%
Kritiškas mąstymas	Privati	27.6%	58.6%	3.4%	3.4%	6.9%
	Valstybinė	32%	40%	17.3%	8%	2.7%
Mokėjimas įžvelgti teigiamus dalykus	Privati	37.9%	58.6%	0%	0%	3.4%
	Valstybinė	57.3%	36%	4%	0%	2.7%
Mokėjimas entuziastingai ir įdomiai vesti veiklas	Privati	55.2%	41.4%	0%	0%	3.4%
	Valstybinė	66.7%	25.3%	2.7%	2.7%	2.7%
Moralinės savybės	Privati	27.6%	58.6%	6.9%	0%	6.9%
	Valstybinė	56%	30.7%	6.7%	4%	2.7%
Tikėjimas vaiko gebėjimais	Privati	62.1%	34.5%	0%	0%	3.4%
	Valstybinė	69.3%	24%	2.7%	1.3%	2.7%

Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad abiejose ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupėse, pedagogai išskiria pagrindinę savybę - *tikėjimą vaiko gebėjimais* (P-62.1%, V-69.3), nuo kurio priklauso vaiko lengvesnė adaptacija. Taip pat išskiria, kad pedagogas *turi mokėti entuziastingai ir įdomiai vesti veiklas* (P-55.2%, v-66.7%). Jei pedagogas atsižvelgs į vaiko sugebėjimus ir pritaikys ugdymą pagal juos, vaikai noriai įsitrauks į organizuojamas veiklas. Dar viena svarbi savybė, kad vaikai ugdymo įstaigoje jaustųsi saugiai, būtina pedagogams *gebėti profesionaliai organizuoti mokymosi, ugdymosi aplinką* (P-58.6%, V-60%).

Daugiausia su teiginiais nesutiko respondentai iš privačių ugdymo įstaigų. Jie mano, kad *aukšta profesinė kompetencija* (44.8%), *atvirumas naujovėms ir kaitai* (17.2%) neturi įtakos vaikui, kuris ką tik pradėjo lankyti darželį. Kasdienis malonus, sėkmę skatinantis pedagogų elgesys stiprina ugdytinio savigarbą bei ugdo jo asmenybę.

Kitu klausimu siekta nustatyti, *kokie būdai palengvina vaikų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.*

16 lentelė

Vaikų adaptaciją lengvinantys būdai

Teiginiai	Privati			Valstybinė			χ^2	df	p
	Visiškai sutinku	Neturiu nuomonės	Visiškai nesutinku	Visiškai sutinku	Neturiu nuomonės	Visiškai nesutinku			
Pastovus dienos ritmas/dienotvarkė	99,6%	0%	3.4%	97,4%	2.6%%	0%	7.166	2	.028
Šeimoje sukurta vaiko rutina	89,6%	6.9%	3.5%	86,7%	5.3%	8%	2.535	4	.638
Greitas tėvų atsisveikinimas su vaikais	93,1%	3.4%	3.5%	94,6%	5.4%	0%	4.289	3	.232
Veiklos paremtos žaidimais	93,1%	0%	6,9%	98,6%	1.4%	0%	5.716	4	.221
Vaiko gyrimas už menkiausią sėkmę	75,9%	6.9%	17,2%	66,6%	13.3%	20,1%	10.694	4	.030
Pozityvi nuotaika	89,7%	6.9%	3.4%	94,6%	4%	1,4%	9.463	4	.051
Nuolatinis bendravimas su vaiku	96,6%	0%	3.4%	92%	4%	4%	6.267	4	.180
Vaiko apsikabinimas	93,1%	0%	6,9%	93,3%	2.7%	4%	5.663	4	.226
Vaiko dėmesio nukreipimas kitur	89,7%	3.5%	6,8%	89,3%	6.7%	4%	3.719	4	.445
Pastovus bendravimas su tėvais	86,2%	6.9%	6,9%	85,3%	8%	6,7%	3.284	4	.512
Tėvų įsitraukimas į vaiko ugdymo procesą	82,8%	3.5%	13,7%	86,6%	8%	5,4%	4.101	4	.393
Bendras problemų sprendimas vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą	96,6%	0%	3.4%	98,7%	1.3%	0%	4.909	3	.179

Siekiant sužinoti informavimo būdus, kurie palengvina vaiko adaptaciją, duomenys buvo subendrinti (sudėti); „Visiškai sutinku“ ir „Sutinku“ bei „Visiškai nesutinku“ ir „Nesutinku“.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad respondentai, dirbantys privačiose ugdymo įstaigose, daugiau nei pusė apklaustųjų (51%) visiškai sutinka su teiginiais. Labiausiai išskyrė šiuos būdus: *pastovių dienos ritmą/dienotvarkę* (99,6%) (χ^2=7.166, df =2, p=0.028), *nuolatinį bendravimą su vaiku* (96,6%) (χ^2=6.267, df =4, p=0.180) *bendrus problemų sprendimus vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą* (96,6%) (χ^2=4.909, df =3, p=0.179). Galime teigti, jog svarbiausia dienos ritmo teikiama reikšmė ir nauda ankstyvojo amžiaus vaikui – saugumo jausmas. Vaikams ne tik patinka visuomet žinoti, kas jų laukia, dažnas įvykių pasikartojimas skatina vaikus jausti stabilumą, užtikrina jų harmoningą ir darnų

pasaulį, suteikia pastovumo jausmą. Vaikas žinodamas ir sekdamas dienos įvykius, jausis ramiau, saugiau. Taip pat, kuo bendravimas bus šiltesnis, tuo vaikas greičiau apsipras naujoje aplinkoje, prie pedagogų ir vaikui mažiau kils neigiamų emocijų. Čia svarbu, kad pedagogai tinkamai aptartų su tėveliams galimas problemas, sėkmes.

Analizuojant valstybinio sektoriaus respondentus, matomas didesnis (57%) visiškas sutikimas su teiginiais. Pedagogai, dirbantys valstybiniuose ugdymo įstaigose pritaria savo kolegoms, kad vaiko adaptaciją palengvina *pastovus dienos ritmas/dienotvarkė* (97,4%) (χ^2=7.166, df =2, p=0.028) ir *bendras problemų sprendimas vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą* (98.7%) (χ^2=4.909, df =3, p=0.179) palengvins adaptaciją. Bei išskiria, kad *veiklos paremtos žaidimais* (98,6%) (χ^2=5.716, df =4, p=0.221) įtrauks vaikus į įvairesnį, džiaugsmingesnį, aktyvesnį ugdymą. Jei tėveliai bendradarbiaus su pedagogais, atsižvelgs ir pasitikės ugdymo įstaigą, pereinamasis laikotarpis bus daug lengvesnis.

Šiuo klausimu siekta nustatyti, *ką pedagogai galėtų patarti savo kolegoms siekiant pagerinti vaiko adaptacijos procesą.* Respondentai į šį klausimą atsakė pateikdami atvirą atsakymą. Atlikus interviu tekstų kontentinę analizę buvo išskirti keturi patarimai: bendradarbiavimas, charakterio savybės, ikimokyklinio ugdymo įstaigos veika, savęs tobulinimas.

17 lentelė

Pedagogų patirtis siekiant pagerinti vaiko adaptacijos procesą

Kategorija	***Subkategorija***	***Patvirtinantys teiginiai***
Pedagogų patirtis siekiant pagerinti vaiko adaptacijos procesą	Bendradarbiavimas	,,Kalbėti su tėvais apie tai, kas patinka vaikui, kaip galima jį sudominti, jog nukreiptų dėmesį nuo liūdnų minčių‘‘ (R-14); <....> Veiksmingiausia yra stiprinti tarpusavio pasitikėjimą - mažais žingsneliais (rodant vaiko pasiekimus, džiaugiantis vaiku, pastebint, pagiriant už pastangas‘‘ (R-24); ,,Kuo daugiau bendrauti su tėvais, suteikti jiems žinių apie adaptaciją, domėtis vaiku‘‘ (R-73).
	Charakterio savybės	,,Kantrybės ir lengvo kūrybiškumo‘‘ (R-1); ,,Svarbiausia yra kantrybė adaptaciniu laikotarpiu. Susitaikyti su tuo, kad visada bus nepatenkintų tėvelių. (Nes jie nori labai greitos adaptacijos, neatsižvelgiant į individualius vaiko poreikius). Būti tolerantiškam: gerbti vieni kitų vertybes, asmenines savybes vardan vaiko gerovės <...>‘‘ (R-24).
	Ikimokyklinio ugdymo įstaigos veikla	,,Adaptacijos metu pirmiausia vaikus supažindinti su ritmu, taisyklėmis, dainuoti daug dainelių, eksperimentuoti, veiklas galvoti paremtas pojūčiais‘‘ (R-22); ,,Sugalvoti daug įvairių

		veiklų, kurios prablaškytų vaiką‘‘ (R-47); „Keiskite erdves <...> keičiant žaidimų erdves, vaikai lengviau užsimiršta. Jiems įdomi nauja erdvė, o ją apžiūrėdami jie užmiršta tėvelių ilgesį‘‘ (R-76); „Sukurti teigiamą, vaikui patrauklią atmosferą‘‘ (R-84); „Turėti tikslų adaptacijos žingsnių planą, kurio laikytųsi ir tėvai <...>‘‘ (R-97).
	Savęs tobulinimas	„Seminarai‘‘ (R-51); „Daug daug skaityti papildomai apie šiuolaikiškus vaikus, raidos vystymosi sutrikimus <...>‘‘ (R-90).

Lentelėje atskleidžiamos pedagogų asmeninės nuomonės apie tai, kaip padėti savo kolegoms pasiruošti prieš naujų vaikų adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Viena iš subkategorijų yra *bendravimas*. Analizuojant mokslinius šaltinius (R. Špokienė, 2011; O. Monkevičienė ir kt., 2015; A. Valantinas, 2015; I. Gelžinytė, A. Bagdonas, 2016; S. Kovienė, 2017, ir kt.) buvo nustatyta, kad ugdant ikimokyklinio amžiaus vaiką labai svarbu yra kasdieninis pedagogų ir tėvų ryšys. svarbi tėvų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos personalo bendrystė. Tiek tėvai, tiek ugdymo įstaiga turi suprasti, kad juos vienija tas pats tikslas – sėkmingas tolesnis vaiko ugdymas(is). Tai įrodo šie respondentų pasisakymai: *„Kalbėti su tėvais apie tai, kas patinka vaikui, kaip galima jį sudominti, jog nukreiptų dėmesį nuo liūdnų minčių‘‘* (R-14); *<....> Veiksmingiausia yra stiprinti tarpusavio pasitikėjimą - mažais žingsneliais (rodant vaiko pasiekimus, džiaugiantis vaiku, pastebint, pagiriant už pastangas‘‘* (R-24); *„Kuo daugiau bendrauti su tėvais, suteikti jiems žinių apie adaptaciją, domėtis vaiku‘‘* (R-73). Be to, pirmosiomis dienomis tėveliams detaliai pasakojama, kaip jų vaikas jautėsi darželyje. Tėvų pasitikėjimas ugdymo įstaiga ir pedagogais turi teigiamos įtakos vaiko adaptacijos metu, neretai tėvų nuotaikos ir laikysena persiduoda ir vaikams.

Kita respondentų išsakyta mintis - *charakterio savybės*. Pedagogams tenka padėti vaiko ugdymuisi kuriant tam palankią aplinką – būti patraukliam vaikams, pastebėti vaikų ieškojimus, gerbti vaikų sumanymus, emociškai skatinti vaiko saviugdą. Suaugusysis nukreipia vaiko veiklą ir vadovauja jam ne iš pareigos, o nuoširdžia meile vaikui, kantrumu, nepriekaištingu elgesiu, buvimu tuo, kuo jis galėtų sekti (J. S. Pocienė, 2010). Respondentai pritaria šiems teiginiams: *„Kantrybės ir lengvo kūrybiškumo‘‘* (R-1); *„Svarbiausia yra kantrybė adaptaciniu laikotarpiu. Susitaikyti su tuo, kad visada bus nepatenkintų tėvelių. (Nes jie nori labai greitos adaptacijos, neatsižvelgiant į individualius vaiko poreikius). Būti tolerantiškam: gerbti vieni kitų vertybes, asmenines savybes vardan vaiko gerovės <...>‘‘* (R-24).

Taip pat dalis respondentų mano, kad lengvesnė atėjusių vaikų adaptaciją gali būti dėl vykdomos *ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos.* J. Pūrienė (2012) nurodo, kad tėvų ir ugdymo įstaigos tikslai

turėtų būti aptarti vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą. Vaiko tėvai turi būti informuojami apie įstaigos programą, jos tikslus, uždavinius, parengtas tinkamas grupės ritmas, apie galimus įprastinio gyvenimo pokyčius kalbėtis su vaikais, juos paruošiant iš anksto: *„Adaptacijos metu pirmiausia vaikus supažindinti su ritmu, taisyklėmis, dainuoti daug dainelių, eksperimentuoti, veiklas galvoti paremtas pojūčiais‘‘* (R-22); *„Sugalvoti daug įvairių veiklų, kurios prablaškytų vaiką‘‘* (R-47); *„Keiskite erdves <...> keičiant žaidimų erdves, vaikai lengviau užsimiršta. Jiems įdomi nauja erdvė, o ją apžiūrėdami jie užmiršta tėvelių ilgesį‘‘* (R-76); *„Sukurti teigiamą, vaikui patrauklią atmosferą‘‘* (R-84); *„Turėti tikslų adaptacijos žingsnių planą, kurio laikytųsi ir tėvai <...>‘‘* (R-97).

Paskutinė subkategorija – *savęs tobulinimas*, kurio dėka vyksta sklandesnis pedagogų darbas. Pasak A. Munday (2016), gerinant tėvų į(si)traukimą, svarbu pateikti tėvams naudingų šaltinių. Tai gali būti susiję su motorinių įgūdžių ugdymu, kalbos ugdymu, elgesio valdymu ir kita. Taip pat rekomenduoti papildomą veiklą, kurią tėvai ir vaikai galės atlikti namuose. Žinoma, būtina ne tik tėvus šviesti, bet svarbu ir patiems pedagogams nuolatinis mokymasis. Autorių nuomonę patvirtinantys respondentų teiginiai: *„Seminarai‘‘* (R-51); *„Daug daug skaityti papildomai apie šiuolaikiškus vaikus, raidos vystymosi sutrikimus <...>‘‘* (R-90).

Paskutiniuoju, atviru tyrimo klausimu, pedagogų buvo prašoma *pasidalinti savo patirtimi, kokių sėkmių ar sunkumų teko patirti adaptuojant vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.* Atlikus interviu tekstų kontentinę analizę buvo išskirti dveji ypatumai: sėkminga adaptacija, sunki adaptacija.

18 lentelė

Pedagogų sėkmės ir sunkumai adaptuojant vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Kategorija	***Subkategorija***	***Patvirtinantys teiginiai***
Pedagogų sėkmės ir sunkumai adaptuojant vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	Sėkminga adaptacija	„Vaikai, atėję iš lankytų privačių ugdymo įstaigų adaptavosi greičiau‘‘ (R-2); „Sėkmingai vaikai adaptuojasi, kai pirmomis dienomis jiems leidžiama kelias valandas pabūti grupėje kartu su vienu iš tėvų. <...> Tai užtrunka apie keturias dienas‘‘ (R-4); „Teko adaptuoti vaiką, <...> jį paėmus iš tėvų, jis spardydavosi, bėgdavo prie klasės durų. Tačiau po poros savaičių, jis puikiai pasilikdavo grupėje. O tėvai tuo tarpu viską žinodavo, išlaukė ir džiaugėsi, kad neatsiėmė vaiko iš darželio <...>‘‘ (R-35); „Sėkminga adaptacija vyko tada, kai tėvai ir auklėtojos kalbėjosi apie vaiką, jo sunkumus, priimdamos bendrą sprendimą kaip palengvinti vaikui atsisveikinimą‘‘ (R-44); „“<...> vaikai pradėjo lankyti grupę ne visi iš karto. Maždaug kas savaitę priimdavome naujų vaikų <...>‘‘ (R-55); „Didžiausia sėkmė - kantrybė ir pozityvumas <...>‘‘ (R-67); „Sėkmė, pasiteisinusi 5 žingsnių

		adaptacijos planas, kurio dėka vaikų adaptacija užtrunka žymiai trumpiau‘‘ (R-89).
	Sunki adaptacija	„Tėvelių nepasitikėjimas grupės pedagogais‘‘ (R-1); „<...> kai atneša vaiką į grupę <...> tėvams išsiskirti su vaiku atrodo sudėtingiau nei vaikui‘‘ (R-13); „Sunkiausia adaptuojant vaikus - tėvų priešiškumas, arba išankstinis nusistatymas prieš pedagogą. Nepasitikėjimas <...>‘‘ (R-21); „<...> Mamai buvo sunku palikti vaiką darželyje, tai nusprendė bandyti jį leisti į darželį po metų‘‘ (R-27); „Vaikas adaptacijos laikotarpiu visiškai atsisakė maisto, neprisileido vaikų ir auklėtojų‘‘ (R-49); „Didžiausias sunkumas yra tada, kai grupėje dirba ne vienas, ne du, o trys pedagogai. Kai adaptacinis laikotarpis prasideda su labai dideliu skaičiumi, o ne palaipsniui didinant <...>‘‘ (R-74); „<...> vaikai nėra įpratę prie darželio ritmo, nepratę būti didesnėje vaikų grupėje, kas jiems kelia nerimą‘‘ (R-101).

Respondentai noriai pasidalino savo patirtimi. Viena iš subkategorijų – *sėkminga adaptacija.* Pasak D. Borbélyová (2016), pedagogo užduotis yra padėti vaikui prisitaikyti tokiu būdu, kuris padėtų jam įveikti nesaugumo jausmą ir susidoroti su baime dėl nežinomos aplinkos. Taip pat svarbus pedagogo supratimas, kaip efektyviai dirbti su suaugusiaisiais. Šiuo atveju svarbiausi suaugusieji – vaiko tėvai, kurie yra įtraukti į vaikų, pasirengusių gauti pagalbą, gyvenimą (D. Rush, M. Shelden, 2015). Taigi, vaikui pradėjus lankyti darželį, prasideda naujas jo auklėjimo, socializacijos ir ugdymo(si) etapas, kuriame tėvų vaidmuo nė kiek nesumažėja. Šiuos teiginius pagrindžia šie respondentų pasakojimai: *„Sėkmingai vaikai adaptuojasi, kai pirmomis dienomis jiems leidžiama kelias valandas pabūti grupėje kartu su vienu iš tėvų. <...> Tai užtrunka apie keturias dienas‘‘* (R-4); *„Teko adaptuoti vaiką, <...> jį paėmus iš tėvų, jis spardydavosi, bėgdavo prie klasės durų. Tačiau po poros savaičių, jis puikiai pasilikdavo grupėje. O tėvai tuo tarpu viską žinodavo, išlaukė ir džiaugėsi, kad neatsiėmė vaiko iš darželio <...>‘‘* (R-35); *„Sėkminga adaptacija vyko tada, kai tėvai ir auklėtojos kalbėjosi apie vaiką, jo sunkumus, priimdamos bendrą sprendimą kaip palengvinti vaikui atsisveikinimą‘‘* (R-44); *„‘‘<...> vaikai pradėjo lankyti grupę ne visi iš karto. Maždaug kas savaitę priimdavome naujų vaikų <...>‘‘* (R-55); *„Didžiausia sėkmė - kantrybė ir pozityvumas <...>‘‘* (R-67); *„Sėkmė, pasiteisinusi 5 žingsnių adaptacijos planas, kurio dėka vaikų adaptacija užtrunka žymiai trumpiau‘‘* (R-89).

Respondentai teigia, kad savo darbe susiduria ir su sunkumais, iš to kilo dar viena subkategorija – *sunki adaptacija*. Vaiko adaptacija priklauso nuo tėvų pasirengimo išleisti vaiką į ikimokyklinio

ugdymo įstaigą (S. Chranovskienė, 2013; D. Ausėnaitė, 2014). Tokia situacija trukdo paruošti vaiką adaptacijai naujoje aplinkoje, sukelia vidinių sunkumų vaikui, nes jam sunku išsiskirti su tėvais. Pagrindinė problema, tai tėvų nepasitikėjimas pedagogais, ilgi atsisveikinimai rytais, nenoras paleisti savo vaikus, kuris baigiasi darželio atsisakymu. Galima teigti, kad respondentų patirtis pritaria išsakytiems teiginiams: *„Tėvelių nepasitikėjimas grupės pedagogais“* (R-1); *„<...> kai atneša vaiką į grupę <...> tėvams išsiskirti su vaiku atrodo sudėtingiau nei vaikui“* (R-13); *„Sunkiausia adaptuojant vaikus - tėvų priešiškumas, arba išankstinis nusistatymas prieš pedagogą. Nepasitikėjimas <...>“* (R-21); *„<...> Mamai buvo sunku palikti vaiką darželyje, tai nusprendė bandyti jį leisti į darželį po metų“* (R-27); *„Vaikas adaptacijos laikotarpiu visiškai atsisakė maisto, neprisileido vaikų ir auklėtojų“* (R-49); *„Didžiausias sunkumas yra tada, kai grupėje dirba ne vienas, ne du, o trys pedagogai. Kai adaptacinis laikotarpis prasideda su labai dideliu skaičiumi, o ne palaipsniui didinant <...>“* (R-74); *„<...> vaikai nėra įpratę prie darželio ritmo, nepratę būti didesnėje vaikų grupėje, kas jiems kelia nerimą“* (R-101).

Apibendrinant pedagogų kiekybinį tyrimą *pasakytina, kad svarbiausią vaidmenį vaiko ugdymui turi šeima, tačiau, ne visi tėvai atlieką šią pareigą, todėl didelę pagalbą suteikia ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys respondentai teigia, kad darbe susiduria su skirtingo tipo adaptacijomis. Dėl to pedagogų kasdienis darbas pasižymi tam tikrais sunkumais: tėvų nenoras paleisti vaikus, bendradarbiavimo stoka, netinkamas nusiteikimas. Tėvams ir pedagogams pritrūksta laiko, pasiruošimo, bendro susikalbėjimo apie adaptacijos pradžią ir jos žingsnius, kad vaikai pradėję lankyti ugdymo įstaigą jaustųsi saugūs. Siekiant lengvesnės adaptacijos, pedagogai savo darbe naudoja informavimo būdus, kurie palengvintų bendravimą su tėvais ir vaikų ugdymą. Respondentai išskiria, kad individualūs pokalbiai, susirašinėjimai palaiko tarpusavio ryšį dalinantis informacija apie vaiko ugdymą, adaptaciją, tuo pačiu įtraukiant tėvus dalyvauti ugdymo veikloje.*

Siekiant užmegzti bendradarbiavimą su tėvais, jų vaikais, būtina suteikti galimybę jausti, kad jais yra nuoširdžiai rūpinamasi, todėl labai svarbu kantrybė, kūrybiškumas. Pedagogai dirbantys su ikimokyklinio ugdymo įstaigą pradėjusiais lankyti vaikais turi būti ne tik išprusę, išsilavinę, bet turėtų pasižymėti geranoriškais santykiais, altruistiški ir nuolat siekiantys naujų žinių, nuoširdžiai dirbant su vaikais, pastebimi ir pokyčiai jų ugdyme, adaptacijos procese. Todėl dirbant su ankstyvojo amžiaus vaikais svarbu taisyklės, kurios taptų dienos ritmu, bei entuziastingai ir įdomiai organizuojama veikla, kuri pritrauktų vaikus ir skatintų ugdytis. Tačiau kiekybinio tyrimo respondentai teigė, kad tėvai nėra įsigilinę į ugdymo įstaigos veiklą, turi kitokį matymą, kuris gali pakenkti sėkmingai vaiko adaptacijai. Akivaizdu, kad būtina pedagogams sukurti gerus, pasitikėjimu grįstus santykius, kurie paskatintų optimizuoti užsibrėžtus tikslus, taikant įvairius metodus.

DISKUSIJA

Kiekybinio tyrimo metodu paremta tyrimo analizė leido atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į ankstyvojo amžiaus vaiko adaptaciją ir tai, kaip tėvai į(si)traukia į ugdymo procesą.

Tyrimo duomenimis nustatyta, kad dauguma vaikų ikimokyklinio ugdymo įstaigą pradėjo lankyti nuo 1,5 - 2 metų amžiaus. Vaikų adaptacijos procesas, pedagogų vertinimu, užtrunka apie 2 - 3 mėnesius. Tai tipiškas adaptacinis periodas, nes 2 - 3 mėnesių adaptacijos laikotarpį savo darbuose nurodo nemažai autorių (A. Vildžiūnaitė, 2011; I. Šulcienė, 2012; I. Kornilavičienė ir kt., 2016; I. Klizienė ir kt., 2017). Nors kartais ir pažymi, kad adaptacijos laikotarpio ribos svyruoja, neatmetant galimybės trumpesniam ar šiek tiek ilgesniam adaptaciniam periodui. Adaptacijos trukmė taip pat gali svyruoti nuo kiekvieno vaiko asmeninių savybių.

Pirmiausia, pradėjusiems tėvams leisti savo vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, skiriama laiko supažindinimui su adaptacijos trukme, vykdymu, pačios įstaigos veikla ir idėjomis. J. Ruškaus ir kt. (2012) nuomone, tėvams ir pedagogams ypač svarbu susipažinti ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius bei vaiko ugdymo metodus, tikslus, priemones. Pedagogai ir tėvai tyrimo metu teigiamai atsiliepė apie sąlygas, kurios sudaromos vaikams adaptuotis darželyje. Siekiant lengvesnės adaptacijos, pedagogai naudoja įvairius žaidimus, tai pagyvina aplinką, padeda vaikams greičiau apsiprasti grupėje. Tėvai susipažįsta su vaikų mokytojomis, aptaria vaiko būdingus pomėgius, charakterio savybes, dienos ritmą.

Nors tėvai būna supažindinti su adaptacijos procesu, vaikui pradėjus lankyti darželį kyla sunkumų. Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais, daroma išvada, kad kai kurie tėvai savo vaidmenį vaikų paruošimo į darželį procese vertina neadekvačiai. Mokslininkai nurodo, kad netinkamas tėvų pasirengimas išleisti vaiką į ikimokyklinio ugdymo įstaigą blogina vaikų adaptaciją (S. Chranovskienė, 2013; D. Ausėnaitė, 2014). Pedagogų vertinimu, dalis tėvų nėra psichologiškai ir emociškai pasiruošę išleisti vaiką į darželį, tėvai kartais gąsdina savo vaikus darželiu. I. Kornilavičienė ir kt. (2016) nurodo, kad kai tėvai būna linkę gąsdinti vaiką darželiu, jie skiepija vaikui nereikalingas baimes ir taip trukdo adaptuotis. Atliktame tyrime nustatyta, kad dalis tėvų ne itin rodo iniciatyvą, siekdami dalyvauti vaiko adaptacijos procese, ir ne itin derino vaiko dienos ritmą namuose prie darželio įprastos dienotvarkės. Kita vertus, tėvai nurodė, kad domisi vaikų savijauta ir daug šneka su jais. Tai, tėvų įsitikinimu, padeda vaikams greičiau adaptuotis grupėje.

Labiau į ugdymo procesą į(si)traukę tėvai mano, kad nuoširdus pedagogo bendravimas su vaikais, įdomiai organizuojamos veiklos, gebėjimas įžvelgti individualius vaiko gabumus, padeda greičiau priprasti prie naujos aplinkos, nes jie jausis laukiami grupės pedagogų, draugų. Tėvai ir pedagogai mažiau dėmesio skiria asmeninėms savybėms, pedagogų kompetencijai ir kritiniam mąstymui.

Mokslininkų atlikti tyrimai (Kim et al., 2012) rodo, kad tėvai yra labiau linkę į(si)traukti į savo vaikų ugdymą, kai tėvų ir pedagogų santykiai yra lygiaverčiai, kai tėvai jaučia, kad pedagogai

juos supranta ir palaiko. Jiems priimtinesnės tokios bendravimo formos kaip individualūs pokalbiai su mokytojais, grupiniai pokalbiai. Atliktame tyrime galime pastebėti respondentų nuomonių panašumų su tyrėjais. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogai kviečia tėvus į(si)traukti į ugdymo procesą, ieško kuo įvairesnių informavimo būdų. Pedagogai komentuodami, kokiais būdais dažniausiai įtraukia tėvus į ugdymą, dažniausiai pažymi individualius susitikimus, susirinkimus, palaiko nenutrūkstamą ryšį per trumpąsias žinutes ir skambučius. Bendradarbiavimas tampa glaudesnis jei tėvai pakviečiami į vaikų parengtas veiklas, šventes, kviečiant tėvelius papasakoti apie savo profesiją, prisidėti rengiant metodines užduotis, bei individualūs pokalbiai atvedus ar pasiimant vaiką (J. Ruškus ir kt. 2012).

Apie savo į(si)traukimą į grupės gyvenimą kalba maža dalis tyrimo dalyvių, kiti – linkę būti pasyvūs ir nemato tam būtinybės. Pedagogas turėtų pasistengti atskleisti išskirtinius vaikų šeimos narių gebėjimus ar interesus ir sugalvoti, kuo tai galėtų būti naudinga bendrai veiklai. Kuo daugiau dalyvavimo grupės veikloje ir vaiko ugdymosi procese būdų pasiūlys pedagogas, tuo bus didesnė tikimybė, kad pavyks rasti kalbą su visų vaikų tėvais.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad tėvams į(si)traukti į ugdymo procesą trukdo užimtumas, jų nenoras dalyvauti ikimokyklinio ugdymo įstaigos veikloje bei abejingumas. Bendradarbiavimas būtų veiksmingesnis, jei būtų nuolatinio ryšio palaikymas, didesnis pasitikėjimas vieni kitais bei abipusis keitimasis informacija.

Apibendrinant rezultatus reikia pažymėti tyrimo apribojimus. Kiekybiniuose tyrimuose naudotos validžios ir patikimos priemonės, tačiau rezultatai leidžia manyti, kad kuriais atvejais renkama informacija gali atspindėti ne realius duomenis, o subjektyvią nuomonę. Ateityje planuojant tokio tipo tyrimą, būtų svarbu naudoti ne tik anketavimą, bet atlikti stebėjimą, kurio metu labiau atsiskleistų tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymą adaptacijos metu ir kaip pedagogai kartu su tėvais optimizuoja adaptacijos procesą. Taip pat vertėtų paminėti, kad tyrime aktyviau dalyvavo mamos. Galbūt į ateities tyrimą galima būtų įtraukti daugiau informacijos šaltinių t.y. tėčius, mokytojus. Nėra tyrimų nagrinėjančių tėvų į(si)traukimą į ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymą Lietuvoje, todėl šio tyrimo rezultatų palyginimas su kitų Lietuvos tyrėjų duomenimis yra gana ribotas. Taip pat ateityje būtų svarbu nagrinėti veiksnius, kurie lemia tėvų į(si)traukimą, atsižvelgiant į vaikų patiriamus sunkumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Dirbant pačiai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje su ankstyvojo amžiaus vaikas, tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymo procesą būna skirtingas. Kiekvieną kart tenka suprasti ir suvokti tėvelių pageidavimus, siekti užmegzti tvirtą ryšį, gebėti paaiškinti adaptacijos procesą ir nukreipti tėvus padėti savo vaikui, pedagogui. Optimizuojant vaiko savijautą ir ugdymą adaptacijos metu, gali būti įgyvendinamos tik atlikus padėties analizę, išgirstant tėvų ir pedagogų pageidavimus ir sujungus su teorinėmis žiniomis pritaikyti praktiniame darbe.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, kad tėvų į(si)traukimą į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaiko adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tai veikla, kai siekiama bendrų tikslų, dalyvaujama bendroje veikloje, atsižvelgiama į kiekvieno grupės nario interesus, išreiškiama pagarba, atsakingai dalinamasi atsakomybe, leidžiama tėvams vaidinti svarbų vaidmenį jų vaikų mokymosi procesuose bei ugdymo įstaigos gyvenime. Adaptacija suprantama įvairiai, tačiau dažniausiai tai atspindi tam tikrą prisitaikymą prie pakitusių sąlygų. Vaikų iki trejų metų prisitaikymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje gali užtikrinti ir garantuoti trys pagrindiniai veiksniai: šeima, pedagogai ir aplinkos įtaka mažamečiui. Adaptacijos pradžioje tėvai supažindinami su darželio veikla, metodais, tikslais ir idėjomis. Lengvesnę adaptaciją skatinantys veiksniai yra ikimokyklinio ugdymo įstaigos mikroklimatas - šilta, maloni aplinka, vaikų saugumo jausmas, tinkamas vaiko, pedagogo ir tėvų santykis, pedagogų ir tėvų adekvatus elgesys vaiko adaptacijos periodu, periodiniai pedagogų ir tėvų susitikimai adaptacijos klausimams aptarti. Lietuvoje vis dar labai stokojama veiksmingų, aktyvaus šeimos įtraukimo į ugdymo procesą formų.

2. Tyrimu nustatyta, jog didžioji dalis tėvelių pasisako, jog adaptacijos procesas pradėjus lankyti ugdymo įstaigą buvo lengvas jiems patiems ir jų vaikams. Tėvų nuomone, daugiausiai tam turėjo įtakos pokalbiai su pedagogu atiduodant ir pasiimant vaiką į/iš darželio, prioritetą skiria ir individualiems pokalbiams, abipusiam pasitikėjimui ir informacijos keitimuisi. Respondentai sutinka, kad vaiko adaptacijos palengvinimas priklauso nuo daugelio veiksnių, tarp kurių ir pačių apklaustųjų iniciatyvos rodymas siekiant bendrauti ir bendradarbiauti su pedagogais, taip pat tarpusavio santykiai šeimoje, patarimai, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi. O tai atskleidžia, jog tėvai pritaria, kad vaiko ugdymas šeimoje ir ugdymo įstaigoje turi vienas kitą papildyti, jog būtų sukurta tinkama aplinka, kuri anot tėvų taip pat yra labai svarbus veiksnys. Respondentų nuomone, vaikams didžiausią problemą adaptacijos periodu sukelia pasikeitusi dienotvarkė, pasilikimas ugdymo įstaigoje pilną dieną. Norint išspręsti kylančius sunkumus, svarbu diskutuoti, aptarti iš naujo adaptacijos žingsnius, ieškoti tinkamų būdų vaikams, kad jų adaptacija greičiau baigtųsi. Remiantis pedagogų nuomone, vaikų adaptacijos procesas pradėjus lankyti ugdymo įstaigą buvo vidutinis. Respondentams adaptacijos metu, savo darbe sunkiausia išspręsti vaiko ir tėvų atsisveikinimo klausimus, dauguma tėvų yra prisirišę prie vaiko ir juos sunkiai paleidžia, nėra psichologiškai pasiruošę išleisti vaiką į ugdymo įstaigą. Dėl to akcentuojama bendradarbiavimo su tėvais svarba: individualūs pokalbiai susitikus, planuoti susitikimai, susirašinėjimai trumposiomis žinutėmis. Šie informavimo būdai parodo, kad pedagogai siekia artimiau palaikyti tarpusavio ryšį, dalinasi informacija apie vaiko ugdymą, adaptaciją, tuo pačiu įtraukdami tėvus dalyvauti ugdymo veikloje. Siekiant, kad vaikas greičiau adaptuotųsi, pedagogai organizuoja įdomias veiklas, nuolatos bendrauja su vaiku ir tiki jo gebėjimais, priima kaip individualybę, taip grupėje sukurdami saugumo jausmą.

Rekomendacijos tėvams:

- Rodyti daugiau iniciatyvos vaiko ugdymui, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Nepalikti vaikų ugdymo atsakomybės tik pedagogams, būti aktyviems tėvams ir domėtis vykstančia veikla bei joje dalyvauti.
- Gerinti glaudų ir gerą bendradarbiavimą su pedagogais, siekiant abipusio pasitikėjimo.
- Siekiant lengvesnės vaikų adaptacijos, svarbu diskutuoti, aptarti iš naujo adaptacijos žingsnius, pritaikyti ikimokyklinio ugdymo įstaigos dienotvarkę savo namuose.
- Ikimokyklinio ugdymo įstaigą pradėję lankyti vaikai, jaustųsi ramesni, nebijotų pasilikti su mažiau pažystamais žmonėmis, būtina pradėti ruošti ne vėliau kaip prieš pusmetį iki ikimokyklinio ugdymo įstaigos lankymo pradžios. Vaikus dažniau palikti su giminėmis, dalyvauti vaikų susibūrimuose.
- Tėvams būti tvirtai apsisprendusiems leisti savo vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, gebėti greitai atsisveikinti rytais, paaiškinant vaikui, kas jo laukia ir kada ateisite pasiimti.

Rekomendacijos pedagogams:

- Ikimokyklinėms įstaigoms reikėtų organizuoti daugiau susitikimų, paskaitų, seminarų tėvams su įvairiais specialistais, kuo daugiau dalintis patirtimi su kitais Lietuvos ir užsienio kolegomis.
- Gerinti glaudų ir gerą bendradarbiavimą su tėvais, siekiant abipusio pasitikėjimo.
- Ikimokyklinio ugdymo pedagogai turėtų nuolat informuoti tėvus apie vaiko ankstyvosios adaptacijos proceso rezultatus, raginti tėvus įsijungti ir dalyvauti vaiko lavinime.
- Ikimokyklinio ugdymo įstaigų administracija turėtų skatinti pedagogus domėtis ankstyvosios adaptacijos naujausiomis metodologijomis ir užtikrinti dalyvavimą seminaruose šia tema bei skleisti įgytą patirtį savo kolegų tarpe.
- Užsiėmimų metu pedagogės turėtų dirbti atsižvelgiant į vaikų gebėjimus, jų poreikius, nuotaiką, nusiteikimą ir kitus veiksnius.
- Tėvams ir vaikams grupėje sukurti teigiamą atmosferą, kad adaptacija, ugdymas, tarpusavio bendravimas vyktų sklandžiau.

LITERATŪRA

1. Arlauskienė I., 2015. Kaip ugdyti ir lavinti vaiką nuo gimimo iki 3 metų. Žiūrėta [2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: < https://www.tavovaikas.lt/lt/sveikata/g-12879-kaip-ugdyti-ir-lavinti-vaika-nuo-gimimo-iki-3-metu>.
2. Auskelis R., 2012. Problemų sprendimas stiprinant mokyklos ir šeimos partnerystę. Skaidrės. Vilnius.
3. Auškelis, R. 2012. Pedagogo ir šeimos bendradarbiavimas – ugdymosi sėkmės garantas. [žiūrėta 2018 gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: https://prezi.com/b3-f7ox0pnbp/pedagogo-ir-seimos-bendradarbiavimas-ugdymosi-sekmes-garantas/.
4. Bagdonas A., Penkauskaitė I., 2016. Ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmo ypatumai. Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose**.** Nr.12, psl. 76-86.
5. Bagdonas A., Penkauskaitė I., 2016. Tėvų ir pedagogų požiūris į ankstyvojo amžiaus vaikų dienos ritmą. Ikimokyklinio ugdymo skyrius, Kauno kolegija.
6. Bagdonas. A., Sabaliauskaitė G. 3–4 metų vaikų baimių raiška ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Kaunas.
7. Bakker, J., Denessen, E., Kloppenburg, L., Kerkhof, M., 2009. Teacher-Parent Partnerships: Preservice Teacher Competences and Attitudes during Teacher Training in the Netherlands. Vol. 3, No. 1, 29–36.
8. Bednarska M., 2014. School-house relationships on different stages of children and teenagers (youth) development. Pedagogika, t. 114 (2), p. 106–115.
9. Bernotienė, R., Jankauskienė, L., Jonynienė, V., 2015. Jūsų vaikas ikimokyklinukas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
10. Bitinas B. 2013. Rinktiniai edukologiniai raštai. II tomas. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimų idėjos ir problemos. Vilnius: Edukologija.
11. Boller, A., 2012. Mano vaikas pradeda lankyti darželį. Vilnius: Gimtasis žodis. 11 (2), 401–410.
12. Brandišauskienė A., Maslienė D., 2014. Žaidimo situacijos apžvalga ikimokyklinio ugdymo institucijose. Lietuvos edukologijos universitetas, Vilnius.
13. Braslauskienė R., 2012. Inovacija darželyje. Kas tai? Konferencinė medžiaga. Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2020 sausio 12]. Prieiga per internetą: <https://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Konferencija/III%20darbo%20grupe/3gr.1.%20Rasa%20Braslauskiene.pdf>
14. Braslauskienė R., Norvilienė A., 2014. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų administravimas ir vadyba. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Brzezińska A. I., Czub M., & Ożadowicz N., 2013. Adaptation of a three-year old child to preschool environment. Edukacja. An interdisciplinary approach, psl. 25–40.

16. Burbienė A., 2015. Į vaiką orientuoto ugdymo plėtojimas šeimoje.
17. Burvytė S., 2013. Šeimos Ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimas: pozityviosios tėvystės skatinimo aspektas. Socialinis ugdymas. Nr. 3 (35).
18. Burvytė S., 2015. Apie kokybišką pedagogo sąveiką su vaiko tėvais. [Žiūrėta 2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/apie-kokybiska-pedagogo-saveika-su-vaiko-tevais/17553>.
19. Burvytė S., 2017. Ugdytojų pozityvus edukacinis pokalbis kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų harmoningo ugdymosi užtikrinimo sąlyga. Socialinis ugdymas, Lietuvos edukologijos universitetas. Vilnius, Nr. 3, psl. 6–23.
20. Burvytė S., Ralys K., Ilgūnienė R., 2012. Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas: mokslo studija. Vilnius: Edukologija.
21. Chranovskienė S., 2013. Dilema tėvams: vaiko adaptacija darželyje. [Žiūrėta 2020 sausio 05]. Prieiga per interentą: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-08-21-dilema-tevams-vaiko-adaptacija-darzelyje/105399.
22. Compani M. L., Lang P., 2015. Valdorfo vaikų darželis šiandien. Kaunas.
23. Daugiakultūriai darželiai. Gerosios praktikos vadovas, 2016. Valstybės institucijų kalbų centras. Vilnius.
24. David D., Driscool P., 2013. Preschool Learning Experiences.
25. Gerulaitis D., 2007. Tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo(-si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
26. Grigūnienė S., 2016. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas. [Žiūrėta 2018 gruodžio 10 d.]. Prieiga per internetą: < http://www.pavilnioziogelis.lt/index.php/straipsniai/108-bendravimas.html>.
27. Gunindi Y., 2013. An Evaluation of Social Adaptation Skills of Children With and Without Preschool Education Background Based on Their Mothers' Views. US-China Education Review B, 3(2), 80–90.
28. Gužauskienė A., 2019. Stažuotė Suomijoje ir Estijoje, kvalifikacijos tobulinimo programa „Įvairūs mokyklų ir savivaldybių bendradarbiavimo modeliai mokinių mokymosi pažangos užtikrinimo srityje".
29. Hornby G., 2011. Parental involvement in childhood education:Building effective school-family partnerships. New York: Springer Science+Business Media.
30. Hourani B., Stringer P., Baker F., 2012. Constraints and Subsequent limitations to Parental Involvement in Primary Schools in Abu Dhabi: Stakeholders' Perspectives. School Community Journal, Vol. 22(2), p. 131–160.
31. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

32. Ikimokyklinis ugdymas, 2017. Ankstyvojo amžiaus vaikas darželyje. Švietimo naujienos. Žiūrėta [2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: < www.svietimonaujienos.lt/ankstyvojo-amziaus-vaikas-darzelyje/>.
33. Jorutytė I., Budreikaitė A., 2005. Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese. Ugdymo(si) paradigmos kaitos procese.
34. Jurevičienė M., Rudytė K., Šapelytė O., Tomenienė L., 2013. Consulting and involving parents in provision of educational services process for families in educational institutions. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Nr. 3. ŠU, Šiauliai.
35. Juškienė V., Stasiulienė V., 2019. Mokyklos ir šeimos komunikacijos modelis. VDU Švietimo akademija. Pedagogika, nr. 1, psl. 227–247.
36. Kazlauskienė A., Kravčenkaitė J., 2019. Parental involvement in the child development process at home. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Nr. 2. ŠU, Šiauliai.
37. Kazlauskienė A., Valančienė A., Krasauskaitė A., 2012. Tėvų, kaip ugdymo proceso partnerių patirtis ugdant vaikų mokėjimo mokytis kompetencijas. Mokytojų ugdymas, t. 19 (2), p. 31–52.
38. Keyes, C. R., 2012. Parent-Teacher Partnerships: A Theoretical Approach for Teachers.
39. Klaipėdos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba, 2019. Adaptacija darželyje. [Žiūrėta 2020 sausio 05]. Prieiga per internetą: https://www.klrppt.lt/adaptacija-darzelyje/.
40. Klaipėdos valstybinė kolegija. Socialinių mokslų fakultetas, 2015. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas: situacija ir visuomenės lūkesčiai. Kaunas: UAB „Vitae Litera“.
41. Klasės vadovo bendravimo ir bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais formos ir būdai, 2010. Klaipėdos rajono Gargždų „Kranto“ vidurinė mokykla, Gargždai.
42. Klizaitė J., 2018. Bendradarbiavimas su tėvais ir jų įtraukimas į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Klaipėdos valstybinė kolegija.
43. Konferencijos „Kuriame ateities mokyklą kartu“ pranešimų rinkinys, 2016. Kauno miesto savivaldybės administracijos Švietimo skyrius, Kauno pedagogų kvalifikacijos centras, Kauno miesto mokyklų metodinė taryba. Kaunas.
44. Kontautienė R., 2006. Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje: studijų knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. Psl. 27.
45. Kornilavičienė I., Bagdonas A., 2016. Tėvų požiūris į vaikų adaptaciją priešmokyklinio ugdymo grupėje. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika: konferencijos pranešimų medžiaga. Psl. 115–124.

46. Koskienė N., 2015. Kaip palengvinti vaiko adaptaciją darželyje. [Žiūrėta 2019 lapkričio 24]. Prieiga per internetą: https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/kaip-palengvinti-vaiko-adaptacija-darzelyje/17464.
47. Kovienė S., 2017. Tėvų įsitraukimas į ikimokyklinės ugdymo įstaigos veiklą: tėvų nuomonė. Švietimas: politika, vadyba, kokybė. Nr. 9, 2, 76–88.
48. Kovienė S., 2017. Tėvų švietimas ikimokyklinėse ugdymo įstaigose: lūkesčiai ir realybė. Andragogika. Nr. 1(8).
49. Kulbokienė R., Švaplėnienė J., 2013. Vaikų kūrybiškumui palankių ugdymo sąlygų sudarymas ikimokyklinio ugdymo mokykloje. Kauno lopšelis – darželis ,,Gandriukas‘‘.
50. Kuliešienė A., 2013. Vaikai iš socialiai remtinų šeimų, ankstyvoji adaptacija. (Magistro baigiamasis darbas ŠU EF). Žiūrėta [2018 gruodžio 9d.]. Prieiga per internetą: < file:///D:/ASUS/Downloads/2010319%20(1).pdf>.
51. Kundrotienė S., 2005. Tėvų įtraukimo į ikimokyklinės institucijos veiklą būdai. Švietimo vadyba reformos erdvėje. Jaunųjų mokslininkų darbai II. Vilnius: VPU leidykla, 82–9.1.
52. Kvalifikacijos tobulinimo programa, Mokytojų asociacijų veikla ir patirtis Vokietijoje Programa vykdoma ne Lietuvos Respublikoje, Stažuotės Vokietijoje aprašas, 2014. Ugdymo plėtoties centras.
53. Landsbergienė A., 2018. Inovatyvi programa XXI a. tėvams ir pedagogams. Kad vaikai augtų laisvi ir kūrybingi! Alma littera, Vilnius.
54. Landsbergienė A., 2018. Jeigu jums atrodo, kad vaikas darželyje niekada nepripras... Žiūrėta [2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: < https://www.vaikystes-sodas.lt/Austejos-blogas/jeigu-jums-atrodo-kad-vaikas-darzelyje-niekada-nepripras/12815>.
55. Landsbergienė A., 2018. Kiek (ir ar) turi tėvai įsitraukti į vaiko ugdymo(si) procesą? [Žiūrėta 2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: <https://www.vaikystes-sodas.lt/Austejos-blogas/kiek-ir-ar-turi-tevai-isitraukti-i-vaiko-ugdymosi-procesa/16454>.
56. Leinonen J., Brotherus A., Venninen T., 2014. Children's participation in Finnish pre-school education - Identifying, Describing and Documenting Children's Participation. Ournal of nordic early childhood education research, Nr. 8, psl. 1-16.
57. Leliūgienė I.; Kaušylienė A., 2012. Tėvų vaidmuo kuriant saugią socialinę mokyklos bendruomenės aplinką. Socialinis ugdymas, psl. 18–33.
58. Leliūgienė I.; Simonavičiūtė G., 2010. Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida. Socialinis darbas. psl. 114–12.
59. Lengva adaptacija darželyje? Misija įmanoma: 4 patarimai, 2019. [Žiūrėta 2019 lapkričio 12]. Prieiga per internetą: < https://y-news.lt/lengva-adaptacija-darzelyje-misija-imanoma-4-patarimai/>.

60. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2012. Ikimokyklinio ugdymo kokybė, Švietimo problemos analizė. Nr. 13 (77).
61. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2012. Tėvų į(si)traukimas į mokinių ugdymą. Švietimo problemos analizė. Nr. 8 (72).
62. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2014. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašas.
63. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK 627 (Lietuvos Respublios švietimo ir ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V- 1009 redakcija). Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas.
64. Lietuvos švietimas skaičiais 2015, Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, 2015. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo informacinių technologijų centras. Vilnius.
65. Liukinevičienė, L., Paulauskienė, V., 2016. Nauji viešųjų paslaugų teikimo būdai ir kanalai ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Socialiniai tyrimai, Nr. 42 (1).
66. Markevičienė E., 2011. Reggio Emilia ikimokyklinio ugdymo metodas. Pirmoji pažintis. Vilnius.
67. Martišauskienė D., 2008. Pedagogų ir tėvų nuostatos į ikimokyklinio ugdymo tikslus, formas, metodus (atvejo analizė). Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 4 (20).
68. Martišauskienė D., 2012. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybė – vienas pedagogų veiklos profesionalumą lemiančių veiksnių. KVK. Tiltai.
69. Masiliauskienė E., Ponelienė R., Bakanovienė T. ir kt., 2016. Edukacinių paslaugų šeimoms situacija ir poreikis Šiauliuose. Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“ 2016 m. Nr. 1 (356). Psl. 5-6.
70. Myhan K., 2018. Profesorė – apie ankstyvojo vaikų ugdymo svarbą, sistemos spragas, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą. [Žiūrėta 2019 lapkričio 12]. Prieiga per internetą: <http://lietuve.lt/profesore-apie-ankstyvojo-vaiku-ugdymo-svarba-sistemos-spragas-pedagogu-ir-tevu-bendradarbiavima/?v=c562607189d7>.
71. Monkevičienė O. ir kt., 2014. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras.
72. Monkevičienė O., Glebuvienė V. S., Jonilienė M., Mazolevskienė A., Galkienė A., Gevorgianienė V., 2015. Šiuolaikinis vaikas: koks jis? Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, psl. 1-21. UAB „Baltic Printing House“.
73. Monkevičienė O., Glebuvienė V.S., Stankevičienė K. ir kt., 2011. Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams.
74. Musiel E., 2014. Teacher-parent cooperation and pupils‘ achievements in the perception of adult respondents (based on the example of secondary schools). Pedagogika, t. 114 (2), p. 96–105.

75. Naujas Lietuvos švietimo planas, 2016. Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai. [Žiūrėta 2020 sausio 13]. Prieiga per internetą: <https://tsajunga.lt/wp-content/uploads/2016/03/TS-LKD_Svietimo-programa-1.pdf>.
76. Navickaitė J., 2016. Mokinių mokymosi gerinimas: į pagalbą mokytojui. Metodinė priemonė. Ugdymo plėtotės centras.
77. Peterson T., 2016. Professionalism of preschool teachers in Estonia, Finland, Sweden and Hungary. European Early Childhood Education Research Journal. Nr. 1, psl. 136–156.
78. Petruškevičiūtė A., 2015. Edukacinės sąveikos kūrimosi praktinio mokymosi sąlygomis iššūkiai. Socialinis darbas. Lietuvos edukologijos universitetas, Vilnius. Nr. 1, psl. 67–79.
79. Pocienė J. S., 2010. Ikimokyklinis ugdymas: raida, pedagoginės sistemos. Ikimokyklinės pedagogikos studijos. KU, Klaipėda.
80. Pomerantz E.; Moorman E., 2007. The how, whom, and why of parent's involvement in children's academic lives: more is not always better. Review of educational research, Nr. 77 (3), psl. 373–410.
81. Poteliūnienė S., Ustilaitė S., Sabaliauskas S., Česnavičienė J., Juškevičienė A., 2019. Mokytojų patirtys įgyvendinant ugdymo turinį: mokytojas, kaip švietimo politikos dalyvis, mokyklos bendruomenės narys ir profesionalas. Pedagogika, Vytauto Didžiojo universiteto švietimo akademija, Nr. 1, psl. 78–104.
82. Quality Matters in Early Childhood Education and Care: United Kongdom (England), 2012. [žiūrėta 2018 gruodžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/education/school/50165861.pdf>.
83. Ramanauskienė S., Norvilienė A., 2017. Optimization of achievements assessment of preschool children. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Vo. II. Nr. 318-329.
84. Sabaliauskienė R., Rimkienė R., 2009. Kokybiškas ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymas. Metodinė priemonė lopšelių auklėtojams, tėvams, ugdantiems vaikus nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius.
85. Sandström, M., Lundqvist, J., & Axelsson, A., 2019. Parents' ideal type approaches to early education pathways: life stories from Sweden. International Journal of Early Childhood Special Education, Nr. 11(1), psl. 64-79.
86. Siegler, R., DeLoache, J., & Eisenberg, N. 2011. How children develop. (3rd ed.). New York: Worth Publishers.
87. Simanavičienė L., 2014. Vaikų sėkmės ir nesėkmės žaidžiant darželyje. Panevėžio lopšelis – darželis „Rūta".

88. Smilgienė J., Jonaitienė D., 2019. Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdai ir metodai Radviliškio „x“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (atvejo analizė). Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 49 (1). Šiauliai.
89. Sormunen M., Tossavainen K., Turunen H., 2013. Finnish parental involvement ethos, health support, health education knowledge and participation: results from a 2-year school health intervention. Health education research, Nr. 2, psl. 179–191.
90. Step by step programa, 2001. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius: Presvika.
91. Stoncelytė R., Masiliauskienė E., 2019. Ankstyvojo amžiaus vaikų adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ypatumai (Kauno miesto atvejis). Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 49 (2). UAB Karalienės Mortos mokykla, Šiaulių universiteto Edukologijos institutas.
92. Stonkuvienė G., Ilginienė G., Lukavičienė V., 2015. Tėvų, kaip socialinių partnerių ir bendruomenės narių, vaidmenys ir jų raiška ikimokyklinėje įstaigoje. Mokytojų ugdymas, ŠU. Nr. 25 (2), 82–96.
93. Stonkuvienė, G., Ilginienė, G., Lukavičienė, V., 2015. Tėvų, kaip socialinių partnerių ir bendruomenės narių, vaidmenys ir jų raiška ikimokyklinėje įstaigoje. Mokytojų ugdymas. 25(2), 82–96.
94. Švietimo ir mokslo ministerija, 2016. Ugdymosi įvairovės link: produktyvusis mokymasis lietuvos švietimo sistemoje. Švietimo problemos analizė, Nr. 10 (153).
95. Švietimo panorama, 2016. Informacinis leidinys „Švietimo naujienos‘‘. Nr. 1 (356).
96. Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos. Medžiaga diskusijoms, 2013. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras. Vilnius.
97. Tarptautinė mokslinė praktinė konferencija, Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika, 2016. Kaunas.
98. Topping K., Wolfendale S., 2017. Parent Engagement Practices Improve Outcomes for Preschool Children. The Pennsylvania State University.
99. Trakšelys K.; Martišauskienė D., 2013. Pedagogo profesionalizacijos aspektai modernioje visuomenėje. Tiltai, t. 2, p. 145–161.
100. Valantinas A., 2012. Tėvų į(si)traukimas į mokinių ugdymą. Švietimo problemos analizė. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
101. Valantinas A., Čiuladienė G., 2012. Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose? Socialinis darbas. MRU.
102. Valantinas A., Čiuladienė G., 2016. Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo gairės: ką atskleidžia kritiški tėvų atsiliepimai apie ugdymo procesą. MRU. Vilnius.

103. Valantinas V., 2015. Kodėl tėvai ir pedagogai nesusikalba: bendradarbiavimą stabdančių veiksnių apžvalga. Žiūrėta [2019 gruodžio 13]. Prieiga per internetą: < https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/kodel-tevai-ir-pedagogai-nesusikalba-bendradarbiavima-stabdanciu-veiksniu-apzvalga/16900>
104. Varanauskaitė K., Adomaitienė R., 2015. Kano modelio taikymas vaikų darželių paslaugų kokybės vertinimui. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai.
105. Vietienė I., 2015. Tėvų išgyvenimai vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Mokytojų ugdymas, Nr. 25 (2), psl. 97–108.
106. Vyšniauskienė S., Brazienė R., 2017. Palankios šeimai politikos vertinimas Lietuvoje. Viešoji politika ir administravimas, Lietuvos socialinių tyrimų centras, Vilnius. Nr. 3, psl. 455-467.
107. Warren M. R.; Hong S.; Rubin C. L.; Sychitkokhong P., 2010. Beyond the bake sale: a community based relational approach to parent engagement in schools. Teachers college record, Nr. 111 (9), psl. 2209–2254.
108. Watson G. L., Sanders-Lawson E. R., McNeal L., 2012. Understanding Parental Involvement in American Public Education. International Journal of Humanities and Social Science. Vol. 2 No. 19. USA.
109. Westergard E., Galloway D., 2010. Partnership, participation and parental disillusionment in homeschool contacts: a study in two schools in Norway. Pastoral Care in Education, Vol. 28(2), p. 97–107.

PRIEDAI

Priedas 1

Gerbiami tėveliai,

Esu Klaipėdos universiteto magistrantė Sandra Bučkutė, ir atlieku tyrimą siekdama išsiaiškinti kaip tėvai dalyvauja, įsitraukia į savo vaikų adaptacijos (prisitaikymo, įpratimo) procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tėvų ir pedagogų tarpusavio bendradarbiavimą. Lietuvoje ši problema yra aktuali ir diskutuotina. Prašau Jūsų sudalyvauti apklausoje ir atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Anketa anoniminė, vardo ir pavardės rašyti nereikia. Iš anksto dėkoju Jums už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus į klausimus. Duomenys bus pateikti apibendrinta forma.

Jums tinkantį atsakymą įrašykite arba žymėkite taip – X.

1. **Jūsų amžius metais (įrašykite) _____**

2. **Jūsų lytis:** □ Vyras □ Moteris

3. **Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurią lanko Jūsų vaikas:**
   □ Privati
   □ Valstybinė

4. **Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurią lanko Jūsų vaikas yra:**
   □ Mieste
   □ Miestelyje
   □ Kaimo vietovėje

5. **Koks buvo Jūsų vaiko amžius, kai pradėjote leisti į ikimokyklinio ugdymo įstaigą? (Įrašykite) _____**

6. **Ar asmeniškai Jums, vaiko adaptacinis (prisitaikymo, įpratimo lankyti darželį) laikotarpis buvo sunkus periodas?: (kai 0 reiškia neturiu nuomonės/negaliu atsakyti, 1 - lengva, 5 – labai sunki).**

Neturiu nuomonės/negaliu atsakyti	**Lengva sunki**				**Labai**
0	1	2	3	4	5

7. **Ar Jūsų vaikui buvo sunkūs pirmi mėnesiai, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?: (kai 0 reiškia neturiu nuomonės/negaliu atsakyti, 1 - lengva, 5 – labai sunki).**

Neturiu nuomonės/negaliu atsakyti	**Lengva sunki**				**Labai**
0	1	2	3	4	5

8. **Kaip Jums atrodo, kiek laiko truko Jūsų vaiko adaptacija (prisitaikymas, įpratimas lankyti darželį)? (Įrašykite) _____**

9. **Kaip Jūs manote, kas Jūsų vaikui buvo sunkiausia pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą?** *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą).*

Teiginiai:	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Susikaupti					
Susirasti naujų draugų					
Atsikelti anksti ryte tuo pačiu metu					
Priprasti prie darželio ritmo					
Priprasti prie auklėtojų					
Įsitraukti į veiklas					
Paprašyti auklėtojų pagalbos					
Išlaukti savo eilės					
Laikytis grupės taisyklių					
Susitvarkyti					
Miegoti pietų miego					
Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų					
Kita *(įrašykite)*					

10. **Įvertinkite, kaip dalyvavimas šiose veiklose, padėjo Jums palengvinti Jūsų vaiko adaptaciją (prisitaikymo, įpratimo lankyti darželį): (kai 0 reiškia nedalyvavau, 1 - neturėjo įtakos, 5 - turėjo didelę įtaką).** *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Teiginiai	Nedalyvavau	Neturėjo įtakos				Turėjo didelę įtaką
Individualūs pokalbiai	0	1	2	3	4	5
Susirašinėjimai elektroniniu paštu	0	1	2	3	4	5
Susirašinėjimai SMS žinutėmis						
Pedagogų informaciniai laiškai apie vaiko ugdymo pasiekimus ir problemas	0	1	2	3	4	5
Informaciniai bukletai, atmintinės, kurie suteikia įvairios informacijos apie vaikų adaptacijos laikotarpį	0	1	2	3	4	5
Bendravimas su kitais specialistais	0	1	2	3	4	5
Tėvų savitarpio paramos grupės	0	1	2	3	4	5
Pokalbiai su ugdymo institucijos vadovais	0	1	2	3	4	5
Dalyvavimas kasdienėje vaikų grupės veikloje	0	1	2	3	4	5
Išvykų, ekskursijų vaikams organizavimas	0	1	2	3	4	5
Veiklos planų aptarimas su jumis	0	1	2	3	4	5
Pokalbiai telefonu	0	1	2	3	4	5
Per atviras durų dienas	0	1	2	3	4	5
Planuotuose tėvų susirinkimuose	0	1	2	3	4	5
Bendrose tėvų ir vaikų šventėse	0	1	2	3	4	5

Pokalbiai su pedagogu atiduodant ir pasiimant vaiką į/iš darželio	0	1	2	3	4	5
Neformalūs pokalbiai su kitomis mamomis	0	1	2	3	4	5
Neformalūs pokalbiai su tėveliais	0	1	2	3	4	5
Kita *(įrašykite)*						

11. Kaip Jūs manote, kas Jums labiausiai padėjo į(si)traukti į vaiko ugdymą adaptacijos (prisitaikymo, įpratimo lankyti darželį) metu ? *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Nuolatinio ryšio palaikymas					
Abipusis tėvų ir pedagogų keitimasis informacija apie vaiką					
Pasitikėjimas pedagogu					
Pedagogų skatinimas domėtis vaiko veikla					
Tėvų švietimas					
Teikiama informacija apie vaiko pažangą					
Kita *(įrašykite)*					

12. Kas turėjo įtakos Jūsų vaiko adaptacijai (prisitaikymui, įpratimui), pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą? *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Kriterijai, lengvinantys vaiko adaptaciją (prisitaikymą/įpratimą) darželyje	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Jūsų domėjimasis vaiko pažanga darželyje					
Kalbėjotės apie darželį ir kuo jis skiriasi nuo namų					
Buvote kartu su vaiku atėję į darželį					
Susipažinote su auklėtoja					
Mokėte savarankiškumo					
Lankėtės vaikų žaidimo vietose, kad jūsų vaikas priprastų prie didesnio būrio vaikų					
Pratinote prie darželio rimto, dienotvarkės					
Pratinote jį mandagiai bendrauti su draugais, suaugusiais žmonėmis					
Pratinote susitvarkyti savo daiktus					
Jūsų vaikas jautėsi laukiamas grupėje (auklėtojos ir grupės vaikų)					
Vaiko charakterio ypatumai					
Pažįstami vaikai grupėje					
Jūsų pastangos					

Apie adaptaciją su vaiku nekalbėjome					
Kita *(įrašykite)*					

13. Įvertinkite savo ir pedagogų vaidmenį, padedant Jūsų vaikui prisitaikyti, įsitraukti į grupės gyvenimą pradėjus lankyti darželį? (*5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu*):

Tarp manęs ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl vaiko auklėjimo, pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5
Tarp manęs ir grupės auklėtojų nekilo konfliktų dėl skirtingų vertybių pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5
Aš ir grupės auklėtoja vieningai žiūrėjome į vaiko ugdymą pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5
Aš ir grupės auklėtojos, esame atviros (-i) viena kitai, bendradarbiavome siekiant vaiko sėkmingos adaptacijos darželyje	1	2	3	4	5
Buvau psichologiškai ir emociškai pasiruošusi (-ęs) išleisti savo vaiką į darželį	1	2	3	4	5
Aš negąsdinau savo vaiko darželiu	1	2	3	4	5
Grupės auklėtojos patarė man, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje	1	2	3	4	5
Grupės auklėtojos į mane žiūrėjo kaip į lygiavertį partnerį vaikų adaptacijos darželyje procese	1	2	3	4	5
Aš ir grupės auklėtojos buvome tarpusavyje aptariusios (-ę) veiksmus, kurie palengvintų mano vaiko adaptacijos procesą daželyje	1	2	3	4	5
Grupės auklėtojos nuolat informuodavo mane, kaip mano vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos	1	2	3	4	5
Grupės auklėtojos rodė iniciatyvą, įtraukdama mane į vaiko adaptacijos procesą	1	2	3	4	5

14. Ką patartumėte kitoms mamos arba kitiems tėveliams, kurių vaikai pradeda lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą? (Įrašykite)

_____

_____

_____

Ačiū už atsakymus!

Priedas 2

Gerbiami pedagogai,

Klaipėdos universiteto magistrantė Sandra Bučkutė atlieka tyrimą - „**Tėvų į(si)traukimas į ugdymo procesą, optimizuojant ankstyvojo amžiaus vaikų adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje“**. Lietuvoje ši problema yra aktuali ir diskutuotina. Prašome Jus dalyvauti apklausoje ir atsakyti į žemiau pateiktus klausimus. Anketa anoniminė, vardo ir pavardės rašyti nereikia. Iš anksto dėkoju Jums už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus į klausimus. Duomenys bus pateikti apibendrinta forma.

Jums tinkantį atsakymą įrašykite arba žymėkite taip – X.

1. **Jūsų lytis:** □ Vyras □ Moteris

2. **Jūsų kvalifikacinė kategorija:**
   - □ Auklėtojos padėjėja
   - □ Auklėtoja
   - □ Vyr. auklėtoja
   - □ Auklėtoja metodininkė
   - □ Auklėtoja ekspertė

3. **Jūsų pedagoginio darbo patirtis. (Įrašykite) _____**

4. **Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurioje Jūs dirbate:**
   - □ Privati
   - □ Valstybinė

5. **Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kurioje Jūs dirbate yra:**
   - □ Mieste
   - □ Miestelyje
   - □ Kaimo vietovėje

6. **Kiek asmeniškai Jums, naujų vaikų adaptacinis laikotarpis yra sunkus periodas?** *(kai 0 reiškia neturiu nuomonės/negaliu atsakyti, 1 - lengva, 5 – labai sunki)*

Neturiu nuomonės/negaliu atsakyti	**Lengva sunki**				**Labai**
0	1	2	3	4	5

7. **Kaip Jūs manote, kas būna sunkiausia vaikams pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą?** *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą).*

Teiginiai:	**Visiškai sutinku**	**Sutinku**	**Neturiu nuomonės**	**Nesutinku**	**Visiškai nesutinku**
Atsisveikinti su tėvais					
Susirasti naujų draugų					
Atsikelti anksti ryte tuo pačiu metu					

Priprasti prie darželio ritmo					
Priprasti prie auklėtojų					
Įsitraukti į veiklas					
Paprašyti auklėtojų pagalbos					
Išlaukti savo eilės					
Laikytis grupės taisyklių					
Susitvarkyti					
Miegoti pietų miego					
Pasilikti pilną dieną darželyje be tėvų					
Kita *(įrašykite)*					

8. **Ar taikote informavimo būdus tėvams ikimokyklinio ugdymo įstaigoje? Įvertinkite kiekvieno būdo efektyvumą adaptacijos laikotarpiu.** *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Būdai	Taikymas		Efektyvumo vertinimas				
	Taip	Ne	1- Visiškai neefektyvu	2 - Neefektyvu	3 - Neturiu nuomonės	4 - Efektyvu	5 – Visiškai efektyvu
Individualūs pokalbiai susitikus							
Susirašinėjimai elektroniniu paštu							
Susirašinėjimai SMS žinutėmis							
Informaciniai bukletai, atmintinės, kurie suteikia įvairios informacijos apie vaikų adaptacijos laikotarpį							
Rekomenduojate tėvams informacinių filmukų apie adaptaciją							
Individualūs pokalbiai telefonu							
Per atviras durų dienas							
Planuotuose tėvų susirinkimuose							
Planuotuose individualiuose susitikimuose							
Kita (įrašykite)							

9. **Įvertinkite savo ir tėvų vaidmenį, padedant vaikui adaptuotis grupės gyvenime?** (*5 balų skalėje kiekvienam teiginiui nurodykite įvertinimą, kai 1 balas - visiškai nesutinkate su teiginiu, 2 balai - nesutinkate, 3 balai - nei sutinkate, nei nesutinkate, 4 balai - sutinkate, 5 balai - visiškai sutinkate su teiginiu*)

Tarp Jūsų ir tėvų nekilo konfliktų dėl vaiko auklėjimo, pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5

Tarp Jūsų ir tėvų nekilo konfliktų dėl skirtingų vertybių pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5
Jūs ir tėvai vieningai žiūrėjote į vaiko ugdymą pradėjus lankyti darželį	1	2	3	4	5
Jūs ir tėvai, buvote atviros (-i) viena kitai, bendradarbiavote siekiant vaiko sėkmingos adaptacijos darželyje	1	2	3	4	5
Individualizavote veiklas vaikams pereinamuoju laikotarpiu	1	2	3	4	5
Taikėte individualų požiūrį į kiekvieną vaiką	1	2	3	4	5
Jūs patariate tėvams, kaip namuose paruošti vaiką, kad jis geriau adaptuotųsi darželyje	1	2	3	4	5
Jūs į tėvus žiūrėjote kaip į lygiavertį partnerį vaikų adaptacijos darželyje procese	1	2	3	4	5
Jūs ir tėvai buvote tarpusavyje aptariusios (-ę) veiksmus, kurie palengvintų vaiko adaptacijos procesą daželyje	1	2	3	4	5
Jūs nuolat informuodavote tėvus, kaip jų vaikui sekasi prisitaikyti prie darželio aplinkos	1	2	3	4	5
Jūs rodėte iniciatyvą, įtraukdama tėvus į vaiko adaptacijos procesą	1	2	3	4	5
Kita *(įrašykite) Tėvai nuolat domėjosi...*					

10. Jūsų manymu, kokių savybių reikia pedagogui, jog vaikai, kurie pradėjo lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą jaustųsi saugiai? *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Teiginiai	**Visiškai sutinku**	**Sutinku**	**Neturiu nuomonės**	**Nesutinku**	**Visiškai nesutinku**
Atvirumas naujovėms ir kaitai					
Aukšta profesinė kompetencija					
Empatiškas bendravimas su vaikais					
Gebėjimas atsižvelgti į individualią vaiko vystymosi raidą					
Gebėjimas susilaikyti nuo neigiamų pastabų					
Gebėjimas padėti vaikui vystyti savo gebėjimus					
Gebėjimas profesionaliai organizuoti mokymosi ugdymosi aplinką					
Kritiškas mąstymas					
Mokėjimas įžvelgti teigiamus dalykus					
Mokėjimas entuziastingai ir įdomiai vesti veiklas					
Moralinės savybės					
Tikėjimas vaiko gebėjimais					
Kita *(įrašykite)*					

11. Kaip jūs galvojate, kokie būdai palengvina vaiko adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje? *(Kiekvienoje eilutėje pažymėkite po vieną atsakymą*).

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Pastovus dienos ritmas/dienotvarkė					
Šeimoje sukurta vaiko rutina					
Greitas tėvų atsisveikinimas su vaikais					
Veiklos paremtos žaidimais					
Vaiko gyrimas už menkiausią sėkmę					
Pozityvi nuotaika					
Nuolatinis bendravimas su vaiku					
Vaiko apsikabinimas					
Vaiko dėmesio nukreipimas kitur					
Pastovus bendravimas su tėvais					
Tėvų įsitraukimas į vaiko ugdymo procesą					
Bendras problemų sprendimas vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą					
Kita *(įrašykite)*					

12. Ką patartumėte kitiems pedagogams, siekiantiems pagerinti vaiko adaptacijos periodą? (Įrašykite ir pakomentuokite savo nuomonę)

_____

_____

_____

13. Pasidalinkite savo patirtimi, kokių ypatingų sėkmių ar sunkumų teko patirti adaptuojant vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

_____

_____

_____

Ačiū už atsakymus!